

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Martin Pešek

Koncentrace řízení v civilním procesu

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: JUDr. Silvia Vyskočilová, Ph.D.

Tematický okruh: občanské právo procesní

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 26. 06. 2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 197 071 znaků včetně mezer.

Mgr. Martin Pešek

V Českých Budějovicích dne

Poděkování

Tímto si dovoluji poděkovat paní JUDr. Silvii Vyskočilové, Ph.D. za vstřícnost a cenné rady, které mi pomohly při psaní této rigorózní práce. Rád bych zároveň poděkoval za podporu své rodině, bez níž bych dosavadních studijních výsledků dosáhl jen stěží, což platí i pro napsání tohoto díla.

Obsah

Úvod.....	6
1. Základní zásady civilního procesu a koncentrace řízení	10
1.1. Principy řádného fungování justice a odpovědné principy civilního procesu.....	10
1.2. Jednotlivé dvojice odpovědných principů civilního procesu	11
1.3. Pojmy koncentrace řízení a zásada koncentrace.....	14
1.4. Očekávaný význam a přínos koncentrace	15
2. Obecné pojednání o zákonné úpravě koncentrace.....	16
2.1. Zákonné vymezení koncentrace řízení v obecné rovině.....	16
2.2. Uplatnění koncentrace ve sporném řízení	17
2.3. Skutková tvrzení a důkazní návrhy	18
2.4. Koncentrační okamžik.....	20
2.4.1. Skončení přípravného jednání.....	20
2.4.2. Skončení prvního jednání ve věci	22
2.4.3. Vyhlášení rozhodnutí	23
2.5. Poskytnutí dodatečné lhůty.....	24
3. Koncentrace řízení nastávající skončením přípravného jednání či prvního jednání ve věci	27
3.1. Význam a dopad koncentrace řízení na další procesní postup	27
3.2. Materiální a formální podstata koncentrace, povinnost dvojího poučení.....	29
3.2.1. Poučovací povinnost soudu při jednání.....	29
3.2.2. Materiální a formální podstata koncentrace	32
3.2.3. Dvojitá poučovací povinnost soudu	33
3.3. Správný postup soudu.....	36
4. Výjimky z koncentrace řízení nastávající skončením přípravného jednání či prvního jednání ve věci a některé praktické otázky	38
4.1. Zákonné výjimky	38
4.1.1. Zpochybnění věrohodnosti provedených důkazních prostředků.....	39
4.1.2. Nově nastalé skutečnosti a důkazy	41
4.1.3. Skutečnosti a důkazy, které účastník nemohl bez své viny včas uvést	42
4.1.4. Skutečnosti a důkazy uvedené po výzvě (poučení) soudu	43
4.2. Další výjimky z koncentrace řízení a řešení některých praktických otázek	44
4.2.1. Změna žaloby	45
4.2.2. Zpětvzetí žaloby	47
4.2.3. Změny v okruhu účastníků.....	49
4.2.4. Odstoupení od shodných skutkových tvrzení.....	51

4.2.5. Jiná skutková zjištění	53
5. Koncentrace řízení nastávající vyhlášením rozhodnutí soudu prvního stupně.....	54
5.1. Poučení a postup soudu před nastolením koncentrace	54
5.2. Obsah poučení o koncentraci.....	57
5.3. Vztah ke koncentraci řízení nastávající skončením prvního (přípravného) jednání	58
5.4. Výjimky z koncentrace řízení nastávající vyhlášením rozhodnutí	59
5.4.1. Zrušení rozhodnutí odvolacím soudem	60
5.4.2. Jiné výjimky	61
5.5. Koncentrace jako projev zásady neúplné apelace	61
6. Koncentrace řízení v řízeních dle části páté OSŘ.....	63
6.1. Řízení dle části páté OSŘ.....	63
6.1.1. Projednání věci soudem	64
6.1.2. K některým požadavkům na žalobu	64
6.2. Zákonná úprava koncentrace řízení v řízeních dle části páté OSŘ	65
6.2.1. Provázanost s obecnou úpravou	66
6.2.2. Provázanost s koncentrací předcházejícího řízení před správním orgánem.....	68
6.2.3. Koncentrační pravidla a odlišnosti od obecné úpravy	69
7. Úvahy <i>de lege ferenda</i> a představení dalších projevů zásady koncentrace.....	73
7.1 Úvahy o naplnění poslání koncentrace řízení a možných překážkách	73
7.2 Další projevy koncentrační zásady	76
7.2.1 Námitky proti směnečnému a šekovému platebnímu rozkazu	77
7.2.2 Kvalifikovaná výzva	78
7.2.3 Platební rozkaz, elektronický platební rozkaz a evropský platební rozkaz	79
7.3 Návrh nové úpravy občanského práva procesního	80
7.3.1 Hodnocení stávající úpravy.....	80
7.3.2 Koncentrace řízení dle věcného záměru	81
7.3.3 Zamyšlení nad návrhem věcného záměru	82
7.4.4 Názory odborné literatury	85
Závěr.....	87
Seznam zkratk	92
Seznamy použitých zdrojů.....	93
Abstrakt.....	101
Abstract.....	102

Úvod

Již před výběrem konkrétního tématu pro svou rigorózní práci jsem byl rozhodnut, že oproti diplomové práci, ve které jsem se zabíral funkcemi katastru nemovitostí, budu chtít zvolit téma, které bude více praktické. Jelikož jsem ještě před dokončením univerzitních studií věděl, že své uplatnění budu hledat v některé z tradičních právnických profesí, tematický okruh občanské právo procesní byl od počátku jedním z těch, které upoutaly mou pozornost při výběru námětu pro mou rigorózní práci. Konečně třetím hybatelem, který mne přiměl blíže se seznámit s problematikou koncentrace řízení a vybrat si ji jako téma své rigorózní práce, byly první praktické zkušenosti, když po přibližně půlroční zkušenosti s prací advokátního koncipienta jsem začal samostatně vyřizovat některé právní věci klientů advokátní kanceláře a tím i klienty zastupovat v soudních řízeních, a to převážně v řízeních občanskoprávních. Již první případy, v nichž jsem klienta zastupoval na soudním jednání, mi ukázaly, že řádná příprava na soudní rokování je nezbytná. Seznámil jsem se s institutem koncentrace řízení, zejména s povinností účastníka uvést rozhodné skutečnosti a navrhnout důkazy před příslušným koncentračním okamžikem. Zásadní pro mne byl rovněž poznatek, že soudy ustanovení právních předpisů a judikaturu týkající se koncentrace řízení mnohdy nesprávně aplikují, resp. koncentraci oddalují a řízení často protahují. Z výše popsaných důvodů jsem již během prvního roku po získání titulu magistra dospěl k závěru, že koncentrace řízení bude vhodným tématem pro rigorózní práci.

Koncentrace řízení již není v úpravě civilního procesu žádnou novinkou, během let však její úprava prošla několika novelizacemi a až 01. 01. 2014 nabylo účinnosti znění, které přineslo kýženou jistotu a které zůstává do dnešního dne v nezměněné podobě platné a účinné. Samotná zákonná pravidla pro nastolení koncentrace řízení, tedy koncentrování skutkových tvrzení a důkazních návrhů k určitému okamžiku, po němž již nelze nová tvrzení ani důkazní návrhy do řízení vnášet, jsou však velmi stručná. Některé otázky, které právní úprava koncentrace vyvolala, zodpověděla odborná literatura, řadu z nich pak vyřešila judikatura soudů vyšších stupňů, stále však můžeme nalézt řadu otázek, které zůstávají dodnes neobjasněny.

Cílem této rigorózní práce je podrobně rozebrat úpravu koncentrace řízení v občanskoprávním řízení a její výklad, jakož i případné nedostatky dané úpravy či odborné názory volající po její změně. Koncentrační okamžiky, podmínky prolomení koncentrace či určení rozsahu, ve kterém bylo řízení koncentrováno, jsou dílčími tématy, se kterými se v praxi setkává každý soudce, advokát a účastník řízení. Posláním této práce je rovněž shrnout bohatou judikaturu, která vymezuje jednotlivé koncentrační okamžiky, rozebírá výjimky z koncentrace řízení a

možnosti jejího prolomení, a která pro jednotlivé procesní situace předestírá, zda a v jakém rozsahu ke koncentraci došlo nebo nedošlo, či blíže ozřejmuje jiné aspekty uplatnění koncentrace řízení v soudní praxi. V neposlední řadě se pokusím zamyslet nad věcným záměrem nového civilního kodexu a přispět s úvahami *de lege ferenda*.

Skutečnost, že mnohé z koncentračních pravidel blíže ozřejmila či rozvedla soudní praxe, vysvětluje, proč mezi zdroji pro tuto rigorózní práci převažují rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky a Ústavního soudu České republiky. Některé otázky dosud nebyly soudy vyšších stupňů vyřešeny, protože je v menší míře citována i judikatura soudů prvního a druhého stupně. Samozřejmě významným zdrojem byla i odborná literatura, a to především komentáře k civilnímu kodexu a řada odborných článků sepsaná advokáty a soudci, kteří se nad jednotlivými aspekty koncentrace řízení ve svých dílech zamýšlejí a nabízejí odpovědi na dosud nevyřešené otázky. Obsáhlejších monografií, které by se souborně zabývaly koncentrací řízení, mnoho nevyšlo (a pokud vyšly, pak jsou v některých ohledech překonány judikaturou z posledních let), což napovídá, že by skromným přínosem této práce mohlo být shrnutí nedávno vydaných rozhodnutí dovolacího soudu, která blíže objasnila některé záludnosti při výkladu pravidel pro koncentrování řízení. Opomenutí si nezaslouží řada učebnic určených pro posluchače právnických fakult, které byly povětšinou citovány při teoretickém zařazení koncentrační zásady mezi zásady občanského soudního řízení. Zdrojem byla samozřejmě příslušná právní úprava, jakož i důvodové zprávy popisující příčiny jejího přijetí.

Vlastní text práce dělím do sedmi částí, které doplňují samostatný úvod a závěr. Výklad je do jednotlivých částí systematicky členěn tak, aby bylo nejprve pojednáno o obecných tématech a následně koncentraci řízení nastávající jednotlivými koncentračními okamžiky. Samostatné části jsou věnovány zvláštní úpravě koncentrace v řízeních ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, a úvahám o budoucnosti koncentrace, a to mimo jiné ve vztahu k věcnému záměru nového zákona upravujícího občanské soudní řízení.

Do první části je soustředěn výklad o procesních zásadách, představeny jsou zásady řádného fungování justice a odvětvové zásady občanského soudního řízení. Blíže je představena zásada koncentrace a pojem koncentrace řízení, jakož i důvody, pro které byl institut koncentrace řízení do civilního procesu zakomponován.

Ve druhé části je čtenář seznámen se zákonnou úpravou koncentrace řízení v obecné rovině. Vysvětlen je předmět koncentrace, podrobně je tedy popsáno, že koncentraci podléhají toliko skutková tvrzení a návrhy důkazních prostředků ze strany účastníků řízení. Popsány jsou jednotlivé koncentrační okamžiky spolu se závěry judikatury, které je vymezují.

Třetí část se zaměřuje na koncentraci řízení nastávající skončením přípravného jednání či prvního jednání ve věci. Osvětlen je vztah obou koncentračních okamžiků a rozsáhlá judikatura dovolacího soudu vztahující se k poučovací povinnosti soudu, především tedy povinnost poučit účastníky o formální a materiální podstatě koncentrace. Nastíněna je rovněž provázanost s obecnou poučovací povinností soudu při jednání a dle závěrů odborné literatury je sestaven návod, jak by měl soud před zkoncentrováním řízení správně postupovat.

Jelikož je výklad týkající se koncentrace nastávající skončením přípravného jednání či prvního jednání ve věci značně rozsáhlý, byly výjimky z takové koncentrace, resp. případy, kdy dochází k jejímu prolomení, zařazeny do samostatné části, a to části čtvrté. Vedle nich je diskutována řada zvláštních situací a praktických otázek, např. koncentrace řízení při změně žaloby, odstoupení od shodných skutkových tvrzení apod.

Předmětem páté části je pojednání o koncentraci řízení nastávající vyhlášením rozhodnutí soudu prvního stupně. Pro praxi je nejdůležitější provázanost s koncentrací skončením prvního (přípravného jednání), které je věnován významný prostor. Dále jsou rozebrány důsledky zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně a další praktické otázky.

Šestá část se zaměřuje na koncentraci v řízeních, kdy o předmětné věci bylo rozhodnuto již jiným orgánem, tedy v řízeních o přezkum rozhodnutí správního orgánu, kterým bylo zasaženo do soukromých práv účastníka řízení. Uvedená koncentrace je v daných řízeních upravena zdánlivě stejně jako v běžném sporném řízení, čtenář je především upozorňován na skryté odlišnosti a vztah k obecné úpravě koncentrace řízení.

Sedmá část je shrnutím a zároveň zamyšlením se nad předchozím obsahem rigorózní práce, neboť z velké části obsahuje úvahy *de lege ferenda*. V této části shrnuji názory, které se vyjadřují k současné právní úpravě a jejím možným nedostatkům. Snažím se přispět s vlastními úvahami a vše uvedené doplňuji o představení koncentrace řízení ve věcném záměru nového civilního kodexu, která by v případě jeho přijetí doznala oproti současnému stavu řady změn. Zmíněný návrh již vyvolal odezvu v právnických kruzích, pročež je zmíněno i několik podnětných postojů a komentářů. Zároveň jsou ve stručnosti představeny procesní instituty, u kterých se koncentrační zásada projevuje podobně jako u koncentrace řízení, leč které nebyly předmětem samostatného výkladu.

Co se týče metod užitých při sepsání této práce, tak úvodem každého dílčího tématu (např. procesní zásady, koncentrace řízení skončením přípravného jednání či prvního jednání ve věci, koncentrace řízení v řízeních dle části V. apod.) převažuje metoda deskriptivní, poněvadž nejprve čtenáři představuji právní úpravu, možné teoretické přístupy a názory odborné literatury či judikatury. Většinou následuje užití metody analytické, jejímž prostřednictvím jsou rozebírány

jednotlivé přístupy k řešení sporných či nejasných otázek. Analýze jsou podrobeny jednotlivé názory objevující se v odborných kruzích, na základě kteréhožto rozboru se snažím představit vlastní postoj či alespoň poukázat na klady a zápory navržených řešení. Syntetická metoda je užívána při řešení složitějších témat, metoda komparativní se pak výjimečně uplatnila při porovnávání koncentrace řízení nastávající jednotlivými koncentračními okamžiky.

1. Základní zásady civilního procesu a koncentrace řízení

Právní zásadou lze rozumět obecný princip či vůdčí ideu, která prostupuje právní úpravu a má zásadní vliv na její výklad, jakož i aplikaci. Zároveň je stěžejní pro normotvorbu, neboť má-li dojít k dílčím změnám v platné právní úpravě, pak je třeba vždy zvážit, zda nové znění bude souladné se zmíněnými ideami a legislativa bude tvořit funkční celek. Byť se lze setkat s postoji odlišujícími od sebe pojmy zásada a princip, v této práci budou chápána jako slova souznačná.

1.1. Principy řádného fungování justice a odvětvové principy civilního procesu

Občanské právo procesní a celý civilní proces je ovlivňován řadou zásad, z nichž většina má své kořeny již v ústavním pořádku České republiky. Některé jsou právními předpisy upraveny výslovně (např. zásada nezávislosti a nestrannosti soudů), jiné vyjádřeny v právní úpravě přímo nejsou, leč se projevují prostřednictvím jednotlivých procesních institutů (zásada projednací, zásada dispoziční atp.).

Pro praktické chápání významu jednotlivých principů se jeví vhodným rozdělit je podle toho, zda jsou společné všem procesním odvětvím a úpravě justice jako celku, nebo zda se váží toliko k civilnímu procesu.

První skupina zásad bývá někdy nazývána jako principy řádného fungování justice, které jsou společné pro trestní, správní i civilní soudnictví a obecně je zastáván názor, že nemohou být v demokratickém právním státě nahrazeny či omezeny. Je záhodno zmínit, že principy řádného fungování justice mají velký význam v evropském měřítku, jelikož od zřízení Evropského soudu pro lidská práva (1959) dochází k systematickému výkladu těchto principů za účelem zajištění ochrany jednoho ze základních práv – práva na spravedlivý proces.¹ Toto tak je s principy řádného fungování justice úzce spjato.² Justiční a procesní principy, u nás tedy známé též jako principy řádného fungování justice, jsou vykládány a mnohdy i podrobně formulovány Evropským soudem pro lidská práva při posuzování souladnosti s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a

¹ WINTEROVÁ Alena a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první, Řízení nalézací: soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Leges, 2018. Strana 61-62.

² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 05. 2008, sp. zn. 32 Cdo 1778/2008

základních svobod. Evropská integrace tedy významným způsobem přispívá ke sjednocování náhledu na tyto principy, když dochází ke sblížení principů fungování justice namísto, patrně komplikovanější a složitější, unifikace práva. Mezi základní zásady řádného fungování justičního systému lze zařadit zejména nestrannost a nezávislost soudců a soudů, princip zákonného soudce, zásadu rovnosti stran, zásadu veřejnosti, zásadu ústnosti, zásadu přímosti a zásadu hospodárnosti.

Druhá skupina je pak tvořena zásadami, které se uplatní pouze v civilním procesu a tento je tak jimi (resp. tím, které z nich převažují) do určité míry charakterizován. Hovořit lze o tzv. odvětvových principech civilního procesu, které vystupují ve dvojicích, když vždy jeden z principů ve dvojici bude převažovat. Do této skupiny řadíme i zásadu koncentrace řízení.³

1.2. Jednotlivé dvojice odvětvových principů civilního procesu

První z takových dvojic představují zásada dispoziční a zásada oficiality, které předurčují, kdo bude mít v řízení procesní iniciativu. Je-li upřednostněna zásada dispoziční, pak procesní iniciativa bude tkvět v rukou účastníků řízení. Ti tak budou svým návrhem zahajovat řízení, vymezovat jeho předmět, případně řízení ovlivňovat dalšími procesními úkony. V případě, že převáží zásada oficiality, bude vliv účastníků na řízení omezen v tom smyslu, že řízení bude soudem zahajováno z úřední povinnosti i bez návrhu kteréhokoliv z účastníků. Osobně bych zásadu oficiality spojil se situacemi, kdy soudu zákonodárce přiznává paternalistickou úlohu, neboť je dán veřejný zájem na vedení určitého řízení. Odborná literatura k tomu dodává, že zásada oficiality převažuje tehdy, když veřejný zájem převáží nad soukromým zájmem účastníků řízení. V takovém případě již není procesní iniciativa ponechána na účastnících, neboť je dán nějaký zvláštní důvod pro rozhodnutí věci ve veřejném zájmu (velice často se jedná o rozhodování ve věci slabších – nezletilých apod.). Zásada dispoziční je vůdčí zásadou ve sporném řízení, zásada oficiality zase bývá spojována s řízením nesporným, byť takové rozdělení neplatí bezvýjimečně.⁴ Příkladem řízení o prohlášení člověka za nezvěstného lze dle § 52 zákona č. 292/2013 S., o zvláštních řízeních soudních (dále také jen jako „ZŘS“), zahájit pouze na návrh oprávněné osoby, v tomto případě se tedy uplatní pouze zásada dispoziční. Paternalistický přístup a zcela logická nutnost zahájit řízení i bez návrhu převáží např. v případě řízení o vyslovení přípustnosti převzetí a dalším držení ve zdravotním ústavu. Osoba, která je, často proti své vůli, do takového zařízení

³ WINTEROVÁ, Alena a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první, Řízení nalézací: soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Leges, 2018. Strana 62-63.

⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kolektiv: *Civilní právo procesní*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. Strana 64-65.

převzata, má snížené možnosti domáhat se svých práv, z toho důvodu se uplatní zásada oficiality a soud zahajuje řízení i bez jejího návrhu vždy.⁵ Zajímavě je vztah zásady dispoziční a zásady oficiality řešen v případě řízení o pozůstalosti, když § 138 odst. 2 ZŘS stanoví: „*Soud usnesením zahájí řízení bez návrhu, jakmile se dozví, že fyzická osoba zemřela nebo byla prohlášena za mrtvou, ledaže by bylo již zahájeno na návrh. Usnesení o zahájení řízení není třeba doručovat.*“ Nesporné řízení je typicky ovládáno zásadou oficiality, avšak řízení o pozůstalosti může být zahájeno návrhem, pakliže si navrhovatel činí právo na pozůstalost jako dědic (což by byl jinak projev zásady dispoziční). Není-li žádný takový návrh podán, což je dle mne případ naprosté většiny případů, pak je řízení zahájeno z moci úřední (uplatní se zásada oficiality).

Míra a význam paternalismu, resp. ochranné úlohy soudu, je též zásadní pro vymezení odlišností mezi dalšími dvěma zásadami – zásadou projednací a zásadou vyšetřovací. S dispoziční zásadou bude velice často spojena zásada projednací, která ukládá procesní aktivitu na bedra účastníků řízení. Proces založený na bezvýjimečném uplatnění projednací zásady řídí soudce, který je pasivním arbitrem a projedná pouze to, co je mu účastníky k projednání předloženo. Soudce sám neřádá případné doplnění tvrzení, ani nevyhledává důkazy k jejich prokázání. Z toho důvodu v takovém procesu budou rozhodující úlohu hrát instituty břemeno tvrzení a břemeno důkazní obtěžkávající účastníky řízení. Vyšetřovací zásada (nazývaná též principem vyhledávacím či inkvizičním) naproti tomu klade odpovědnost za zjištění skutkového stavu na soud, který musí být aktivní a sám zjišťovat skutkový stav, vyhledávat důkazy apod. Vyšetřovací zásada spolu s výše popsanou zásadou oficiality tak bude vlastní řízením nesporným, kdežto projednací zásada ve spojení se zásadou dispoziční řízením sporným.⁶ Co se týče výjimek v platné právní úpravě, tak bych upozornil např. na § 120 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále také jen jako „OSŘ“), který připouští, aby soud ve sporném řízení provedl i takové důkazy (nenavržené k provedení žádným z účastníků), „*vyplývají-li z obsahu spisu*“ a jsou-li nezbytné k řádnému zjištění skutkového stavu.⁷

S dokazováním souvisí další dvě dvojice principů, zásada volného hodnocení důkazů společně se zásadou legální teorie důkazní je první z nich, zásada materiální pravdy a zásada formální pravdy pak druhou. Při hodnocení důkazů a zvažování jejich významu může být soud vázán zákonnými pravidly, takový přístup byl typický pro feudální soudní procesy. Dnešní civilní

⁵ TRNĚNÁ, Klára. § 76 [Zahájení řízení]. In: SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020. Strana 165

⁶ WINTEROVÁ, Alena a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první, Řízení nalézací: soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Leges, 2018. Strana 77-78.

⁷ Ustanovení § 120 odst. 2 OSŘ

proces je založen na opačné zásadě, na zásadě volného hodnocení důkazů, kdy soud důkazy hodnotí podle svého uvážení, výslovně se tak podává z § 132 OSŘ následujícího znění: „*Důkazy hodnotí soud podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti; přitom pečlivě přihlíží ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci.*“ Zákon tedy nestanoví, že by výpověď svědka měla větší důkazní hodnotu než obsah listiny, stejně tak není *a priori* pro hodnocení výpovědi důležitější, zda má svědek středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání. Za pozůstatek legální teorie důkazní v současném civilním procesu je považována úprava důkazní síly veřejné listiny, případně úprava v § 133b OSŘ⁸. Dané ustanovení stanoví pro případ ohledání vzorku zboží, jehož výrobou mohlo být porušeno právo na ochranu duševního vlastnictví, že soud má (musí) mít zjištění učiněná ze vzorku prokázaná ve vztahu k veškerému zboží.⁹ Daleko složitější je vysvětlení rozdílu mezi zásadou materiální pravdy a formální pravdy, neboť pro podrobné vysvětlení těchto zásad by bylo třeba sáhnout po filozofickém výkladu pojmů jako je pravda a spravedlnost. Pro účely této práce postačí vysvětlení, že při úplném upřednostnění materiální pravdy by byl proces zaměřen na zjištění skutkového stavu co nejpřesněji bez jakýchkoliv formálních překážek. Takový postup se dle mne uplatní především v trestním řízení, v civilním procesu by vedl k neúměrně dlouhému a nákladnému řízení. Čistě formální proces, v němž by byla zcela popřena zásada materiální pravdy a dominovala zásada formální pravdy, by byl naopak založen na dodržování určitých forem a postupů jejichž prostřednictvím se dojde k určitému závěru, který může, ale nemusí, být v souladu se skutečností.¹⁰ V současném civilním řízení převládá zásada materiální pravdy.¹¹ Za projev zásady formální pravdy si dovoluji označit účinky rozsudku pro zmeškání, který umožňuje, aby bylo za splnění formálních podmínek (řádné a včasné doručení žaloby žalovanému, nedostavení se žalovaného, návrh žalobce) rozhodnuto v neprospěch žalovaného. Jinými slovy, v případě rozsudku pro zmeškání soud vezme za nesporná tvrzení žalobce aniž by zkoumal, zda nespornými opravdu jsou. Materiální pravda (skutečný skutkový stav) není v úplnosti zjišťována, rozhodnuto může být i v rozporu s ní.¹²

Konečně poslední a pro tuto práci nejdůležitější jsou zásada arbitrárního pořádku a zásada legálního pořádku. Zásada arbitrárního pořádku, tedy jednotnosti řízení, znamená, že řízení tvoří

⁸ WINTEROVÁ, Alena a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první, Řízení nalézací: soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Leges, 2018. Strana 78-79.

⁹ Ustanovení § 133b OSŘ

¹⁰ WINTEROVÁ, Alena a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první, Řízení nalézací: soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Leges, 2018. Strana 81-82.

¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. 03. 2009, sp. zn. 33 Odo 1161/2006

¹² Ustanovení § 153b OSŘ

jednotlivý celek, kdy postup procesních úkonů není nijak přesně stanoven.¹³ Při absolutním upřednostnění této zásady by důsledkem byl stav, kdy jednotliví účastníci mohou činit veškeré úkony, formulovat svá tvrzení či vznášet důkazní návrhy kdykoliv v průběhu řízení, tedy dokonce i v odvolací fázi. Zásada legálního pořádku na druhou stranu rozděluje řízení do několika jasně vymezených stádií, v nichž je nutno provést stanovené úkony, činit návrhy apod. Nebude-li úkon učiněn v předepsané fázi, pak jako by nebyl učiněn vůbec. Úkony jsou tedy koncentrovány do jednotlivých stádií civilního procesu, odtud tedy pojem koncentrace řízení a zásada koncentrace řízení. Současný český civilní proces bývá označován jako jednotný s prvky koncentrace.¹⁴

1.3. Pojmy koncentrace řízení a zásada koncentrace

Koncentrace řízení bývá označována jako projev nebo prvek zásady legálního pořádku.¹⁵ Svoboda koncentraci označuje za procesní bariéru, která znemožňuje vnášet do civilního řízení nová skutková tvrzení a důkazní návrhy, a to od určitého okamžiku v průběhu řízení.¹⁶ Chápána též může být jako vymezení určité fáze (okamžiku) řízení, ve které se účastníkům řízení uzavírá možnost činit konkrétní procesní úkony.¹⁷ Stručné, leč výstižné, vymezení nabízí komentář C. H. Beck: „jde o tzv. zákaz novot po dosažení koncentračního bodu“.¹⁸ Šínová, Hamuláková a kol. koncentraci vykládají jako „zhuštění“ procesních úkonů (skutkových tvrzení a důkazních návrhů) do určité fáze v průběhu řízení.¹⁹

Řada z výše uvedených autorů výklad trochu předbíhá, neboť koncentraci řízení a zásadu koncentrace výslovně vztahuje na současnou úpravu koncentrace řízení v ustanovení § 118b OSŘ. Pokud bych se měl sám pokusit koncentraci řízení nějakým způsobem vymežit, tak bych zdůraznil její vázanost na konkrétní okamžik či stádium. Koncentrací řízení tedy rozumím soustředění stanovených procesních úkonů do konkrétního stádia či okamžiku řízení, během něhož jsou (mají být) uskutečněny. Je-li takový úkon uskutečněn v jiné fázi řízení než v té, která je pro něho určena,

¹³ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kolektiv. *Civilní právo procesní*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. Strana 69.

¹⁴ WINTEROVÁ, Alena a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první, Řízení nalézací: soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Leges, 2018. Strana 79-80.

¹⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kolektiv. *Civilní právo procesní*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. Strana 69.

¹⁶ SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019. Strana 499.

¹⁷ LAVICKÝ, Petr a kolektiv. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. Strana 557.

¹⁸ JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Strana 280.

¹⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Strana 41.

nelze k němu v daném řízení přihlížet. Byť lze vymezení koncentrace dále zobecňovat, či naopak definovat podrobněji, nabízená podoba by měla obsáhnout jak současné zákonné vymezení koncentrace, tak i možné koncentrace jiných úkonů než uvádění rozhodných skutečností a označování důkazů k jejich prokázání. Bude-li tedy koncentrace řízení jako pojem dále uváděna bez souvislosti s platnou právní úpravou, lze ji vykládat ve smyslu výše uvedeného.

1.4. Očekávaný význam a přínos koncentrace

Zásada koncentrace a současná právní úprava koncentrace řízení jsou výsledkem řady změn v právní úpravě civilního procesu, první podoba koncentrace řízení vstoupila v účinnost k 01. 01. 2001. Záměrem bylo dle komentářové literatury zrychlit a zefektivnit řízení a působit na jeho účastníky tak, aby záměrně nevyčkávali se svými tvrzeními a důkazními návrhy na pozdější fáze řízení. Od počátku byla koncentrace zaměřena toliko na skutková tvrzení účastníků a navrhování důkazů k jejich prokázání, což zůstává dodnes.²⁰ Důvodová zpráva tehdy stroze uváděla, že zakotvení koncentrace sleduje společenský zájem „na soustředěném řízení a urychleném rozhodnutí věci.“²¹ Ani pozdější důvodové zprávy k novelizacím se důvody pro uplatnění zásady koncentrace blíže nezabývaly, když pouze v obecné rovině poukazovaly na nutnost zrychlit řízení, zajistit aktivitu účastníků a vyhnout se častému odročování soudních jednání.²²

Zrychlení řízení, včasné uvádění tvrzení a důkazních návrhů, aktivita účastníků řízení, to jsou patrně nejčastěji zmíněné důvody pro zakotvení koncentrace řízení do civilního procesu. Na první pohled by se mohlo zdát, že samotného soudu se koncentrace řízení, s výjimkou „zkoncentrování“, příliš nedotkne. Jirsa však ve svém komentáři správně poukazuje na skutečnost, že koncentrace řízení je pro soud velkým závazkem. Výslovně uvádí: „*Spočívá v povinnosti rozhodnout až na výjimky při prvním jednání ve věci*“. K pojmu první jednání ve věci se ještě vrátím, avšak nutí-li zákonodárce učinit účastníka řízení určité procesní úkony ve stanovené fázi soudního řízení, pak zároveň dává pokyn soudci, aby byl na takový úkon připraven a rozhodl věc o to rychleji.²³

²⁰ JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Strana 279.

²¹ Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 30/2000 Dz.*

²² Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k zákonu č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, č. 7/2009 Dz.*

²³ JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Strana 279. Důraz na zrychlení řízení je zde podobný jako v případě

2. Obecné pojednání o zákonné úpravě koncentrace

Okamžik nebo fáze řízení, kdy je třeba učinit konkrétní úkon, musí být jasně vymezeny, aby postup a vedení řízení bylo předvídatelné. O soudcovskou koncentraci se bude jednat tehdy, když je na soudci, aby zvážil, zda a případně kdy bude řízení koncentrovat, a uložil účastníkům, aby předmětný úkon v daném okamžiku či fázi uskutečnili. Současná úprava koncentrace řízení vychází z tzv. zákonné koncentrace, dle které jsou podmínky pro koncentrování řízení stanoveny zákonem. Není tedy na úvaze soudu, zda a kdy bude řízení koncentrovat. Ke koncentraci řízení dochází ze zákona při splnění předepsaných podmínek.²⁴ Teoreticky lze uvažovat i o jiných přístupech ke koncentrování, či o propojení koncentrace soudcovské a koncentrace zákonné.²⁵

2.1. Zákonné vymezení koncentrace řízení v obecné rovině

Vymezení zákonné koncentrace řízení je v současnosti vtěleno do dvou ustanovení OSŘ, když pouze související poučovací povinnost a výjimky prolamující koncentraci lze nalézt i mimo tato ustanovení, konkrétně se jedná o ustanovení § 118b odst. 1 OSŘ následujícího znění: *„Ve věcech, v nichž byla provedena příprava jednání podle § 114c, mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení přípravného jednání, popřípadě do uplynutí lhůty, která jim byla poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností (§ 114c odst. 4). Pokud nebyla provedena příprava jednání podle § 114c, mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení prvního jednání, popřípadě do uplynutí lhůty, která byla účastníkům poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností. ...“*, ustanovení § 119a odst. 1 OSŘ následujícího znění: *„Před skončením jednání je předseda senátu povinen účastníky přítomné při jednání poučit, že všechny rozhodné skutečnosti musí uvést a že důkazy musí být označeny dříve, než ve věci vyhlásí*

předběžných opatření – srov. HRNČÍŘÍK, Vit. *Předběžná opatření v civilním řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. Strana 28.

²⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Strana 233.

²⁵ Dříve odborná literatura užívala i pojem koncentrace vhodná – srov. MICHNA, Lukáš. Praktická poznámka k účinkům koncentrace řízení podle § 118b a § 118c OSŘ. In *beck-online.cz* [online]. [cit. 2022-15-04]. Dostupné z <https://www.beck-online.cz/bo/chapterviewdocument.seam?documentId=nrptembqgjpxa4s7hfpngxzugq3a&groupIndex=11&rowIndex=0#>

rozhodnutí, neboť později uplatněné skutečnosti a důkazy jsou odvolacím důvodem jen za podmínek uvedených v § 205a. Ustanovení § 118b a § 175 odst. 4 část první věty za středníkem tím nejsou dotčena.“

Zcela zásadní je skutečnost, že obě ustanovení hovoří o „uvedení rozhodných skutečností“ a „označení důkazů“. Právní úprava civilního procesu tak stojí na pravidle, že předmětem koncentrace je pouze uvádění skutkových tvrzení a činění důkazních návrhů, jiné procesní úkony koncentraci nepodléhají.

Zmíněné uvádění skutkových tvrzení a činění důkazních návrhů může být koncentrováno ke třem okamžikům: skončení přípravného jednání dle § 114c OSŘ, skončení prvního jednání nebo vyhlášení rozhodnutí. Pro přehlednost a ilustraci se lze při dalším výkladu držet následujícího schématu, který lze vyvodit ze shora citované právní úpravy a který vystihuje základní rysy a předpoklady koncentrace:

Koncentrace	Skončením přípravného jednání	Skončením prvního jednání	Vyhlášením rozhodnutí
Úprava	§ 118b OSŘ	§ 118b OSŘ	§ 119a OSŘ
Předmět koncentrace	Skutková tvrzení a důkazní návrhy	Skutková tvrzení a důkazní návrhy	Skutková tvrzení a důkazní návrhy
Dodatečná lhůta	Ano	Ano	Ne
Předpoklad uplatnění	Proběhlo přípravné jednání	Neproběhlo přípravné jednání	Nedošlo ke koncentraci skončením přípravného jednání, skončením prvního jednání ani uplynutím dodatečné lhůty ²⁶

2.2. Uplatnění koncentrace ve sporném řízení

Již z dříve provedeného výkladu o procesních zásadách se podává, že koncentrace řízení je jistým projevem či prvkem zásady legálního pořádku.²⁷ Uplatnění pak nalezne pouze v civilních řízeních sporných, které jsou ovládány zásadou dispoziční a projednací a kde je zásadní procesní aktivita (podání žaloby, zpětvzetí žaloby, podání odvolání atd.), uvádění skutkových tvrzení a navrhování důkazů svěřeno do rukou účastníků řízení. Na nesporná řízení, která jsou ovládána

²⁶ SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019. Strana 501.

²⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kolektiv. *Civilní právo procesní*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. Strana 69.

vyšetřovací zásadou a paternalistickým přístupem soudu, se úprava koncentrace řízení již z jejich podstaty uplatnit nemůže (za zjištění skutkového stavu, opatření a provedení důkazů je odpovědný soud, a nikoliv účastníci řízení).²⁸ V nesporných řízeních je dále možné uplatňovat nová tvrzení a podávat nové důkazní návrhy i v odvolacím řízení, s čímž by koncentrace řízení nebyla slučitelná.²⁹

Výjimečné postavení pak mají řízení podle části V. OSŘ vedená civilními soudy o věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem. Tato řízení mají zvláštní úpravu koncentrace vtělenou do § 250d OSŘ a ač se může na první pohled zdát, že se taková koncentrace od koncentrace řízení dle § 118b OSŘ neliší, jisté odchylky nalézt lze. Koncentrace řízení v řízeních dle části páté OSŘ bude předmětem samostatného výkladu.

2.3. Skutková tvrzení a důkazní návrhy

Dopadá-li zákonná koncentrace řízení na uvádění skutkových tvrzení a činění důkazních návrhů, pak bude v první řadě nutno tyto pojmy vysvětlit. Ač by bylo možné na tomto místě vést dlouhou rozpravu a předložit výklad pojmů jako je povinnost tvrzení, povinnost důkazní, břemeno tvrzení a břemeno důkazní, omezím se pro účely této práce na základní vymezení skutkových tvrzení a důkazních návrhů.

Ustanovení § 101 odst. 1 OSŘ ukládá účastníkům řízení tři základní povinnosti: tvrdit všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti, plnit důkazní povinnost (činit důkazní návrhy, tedy označit důkazy k prokázání svých tvrzení³⁰) a dbát pokynů soudu. Komentářová literatura k tomu dodává: „*Povinností tvrdit a prokazovat rozumíme obecný imperativ zákona, podle něhož každý účastník řízení je povinen od počátku soudního řízení uvádět skutečnosti a důkazy, jež jsou způsobilé ovlivnit rozhodnutí ve věci samé podle jeho představ.*“

Uváděním skutkových tvrzení je tedy uvádění skutečností způsobilých ovlivnit rozhodnutí soudu.³¹ Jedná se přitom o skutečnosti, ohledně nichž mají podle hmotného práva jednotliví účastníci povinnost tvrzení³², a které jsou předmětem procesního dokazování. Jejich pravdivost

²⁸ JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Strana 284.

²⁹ Ustanovení § 28 ZŘS

³⁰ Ustanovení § 120 odst. 1 OSŘ

³¹ SVOBODA, Karel. § 101 [Povinnost tvrdit a prokazovat]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 499

³² LAVICKÝ, Petr a kolektiv. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. Strana 558.

Lze tedy objektivně prokázat nebo naopak vyvrátit – jde o tvrzení faktů.³³ Tvrdit je tedy nutné tzv. hmotněprávní skutečnosti³⁴ (ve sporu o zaplacení smluvní pokuty bude takovým tvrzením mimo jiné tvrzení, že smluvní pokuta byla sjednána, ve sporu o vrácení zápůjčky pak tvrzení, že zápůjčka byla poskytnuta, že nastala její splatnost atd.), o skutková tvrzení se nejedná (a tedy ani o tvrzení podléhající koncentraci) v případě tzv. procesních skutečností³⁵ (tvrzení, že rozhoduje vyloučený soudce, že nebylo doručeno předvolání atp.). Důležitým pak je nepodřazovat pod skutková tvrzení i tvrzení jiné povahy, zejména projevy účastníků řízení, kterými vyjadřují své žalobní požadavky, uplatňují procesní návrhy, shrnují své návrhy či se vyjadřují k dokazování.³⁶ Totéž platí o právní argumentaci, kterou samozřejmě může účastník kdykoliv změnit nebo doplnit.³⁷

Uvádění skutkových tvrzení je nerozlučně spjata s jejich prokazováním³⁸, neboť již § 120 odst. 1 OSŘ mimo jiné uvádí: „Účastníci jsou povinni označit důkazy k prokázání svých tvrzení“. Důkazní návrhy podléhající koncentraci mohou být činěny pouze za účelem prokázání skutkových tvrzení, jinými slovy, každý důkaz by měl být navržen za účelem prokázání některého z tvrzení, nemůže být tedy učiněn důkazní návrh, aniž by tomu předcházelo uvedení nějakého skutkového tvrzení, nebo aniž by bylo patrné, které skutkové tvrzení má tento prokazovat.³⁹ Každý důkaz musí být přesně a nezaměnitelně označen, konkretizován, nepostačí tedy obecné návrhy na provedení důkazů „listinami“ nebo „výslechem svědků, kteří byli danému jednání přítomni“, jak plyne z nálezu Ústavního soudu České republiky ze dne 08. 12. 2015, sp. zn. II. ÚS 385/15.⁴⁰

Ne vždy je však posouzení, zda jde o skutkové tvrzení (resp. důkazní návrh) či nikoliv, tedy zda daný úkon podléhá koncentraci či nikoliv, jednoznačné. V případě námítky promlčení se k ní po koncentraci řízení (tedy např. v odvolacím řízení) přihlédne jen za podmínky, že se tato opírá o zjištění vyšlá najevo již v prvostupňovém řízení.⁴¹ Jak bylo nověji shrnuto usnesením

³³ ŽENATÁ PECHÁČKOVÁ Natálie. Jak se můžete bránit, pokud jste středem nechtěné pozornosti médií. In *fbadvokati.cz* [online]. [cit. 2021-10-17]. Dostupné z: <https://www.fbadvokati.cz/cs/clanky/2886-jak-se-muzete-branit-pokud-jste-stredem-nechtene-pozornosti-medii>

³⁴ SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019. Strana 499.

³⁵ Tamtéž, strana 499.

³⁶ LAVICKÝ, Petr a kolektiv. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. Strana 558-559.

³⁷ Podává se tak výslovně např. z následující části odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 9. 2017, sp. zn. 22 Cdo 1309/2017: „Pokud tedy v poměrech projednávané věci po nastoupení účinků koncentrace řízení žalobce změnil své stanovisko k povaze právního úkonu, který učinil jeho právní předchůdce, tj. že projevená vůle obsahově odpovídá určitému smluvnímu typu, pak vyjádřil svůj náhled na konkrétní právní otázku. Soudy v nalézacím řízení potom k tomu mohly přihlédnout, aniž by samy účinky koncentrace řízení (nepřípustně) prolomily.“

³⁸ DÖRFL, Luboš. *Znalec a znalecký posudek v civilním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Strana 80.

³⁹ HROMADA, Miroslav. § 120 [Důkazní povinnost]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. Strana 610.

⁴⁰ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 08. 12. 2015, sp. zn. II. ÚS 385/15

⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 29 Odo 100/2006

Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 06. 2018, sp. zn. 22 Cdo 2222/2018, k námitce promlčení učiněné po koncentraci řízení (v daném případě již při projednávání věci v odvolacím řízení) lze přihlídnout jen tehdy, opírá-li se tato o skutková tvrzení a důkazní návrhy, které byly uvedeny (činěny) již před soudem prvního stupně. V dané věci pak byly tytéž závěry vztaženy i k námitce účastníka, že nabyl právo v dobré víře. Při zobecnění lze tedy shrnout, že vznesení námítky promlčení (či analogicky námítky nabytí práva v dobré víře) samo o sobě nepodléhá koncentraci, avšak pouze za předpokladu „*vyplývá-li ze skutečností, jež vyšly najevo nebo byly zjištěny před soudem prvního stupně, nebo ze zjištění učiněného na základě důkazů navržených před soudem prvního stupně, že právo je skutečně promlčeno*“.⁴² Dané závěry vykládám tak, že předmětné kroky (námitku promlčení, námitku nabytí v dobré víře) lze činit i po koncentraci řízení za předpokladu, že skutečnosti a důkazní návrhy, z nichž tyto vyplývají, byly uvedeny a učiněny v příslušné procesní fázi. Uvedeno na příkladu to při aplikaci § 356 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále také jen jako „OZ“), ve znění: „*Osoba, která přijala v dobré víře nadační příspěvek poskytnutý v rozporu s § 355, není povinna jej vrátit.*“, znamená, že za předpokladu, že dotyčná osoba před koncentrací řízení tvrdí, že o nesplnění podmínky § 355 OZ nevěděla a vědět nemohla, že byla opakovaně ujištěna, že příspěvek není poskytován v rozporu s § 355 OZ, a tato tvrzení prokáže, pak může argumentaci, že příspěvek přijala v dobré víře, uplatnit až po koncentraci řízení – nejedná se o skutkové tvrzení.

2.4. Koncentrační okamžik

Za koncentrační okamžik označuji okamžik, kdy dochází k zákonné koncentraci řízení dle OSŘ. Dle výše uvedeného schématu lze rozlišovat v zásadě tři: skončení přípravného jednání, skončení prvního jednání a vyhlášení rozhodnutí.

2.4.1. Skončení přípravného jednání

Přípravné jednání je institut občanského práva procesního, který má sloužit k náležité přípravě jednání. Pro jeho konání stanoví § 114c odst. 1 OSŘ následující předpoklady:

- ve věci samé nelze rozhodnout bez nařízení jednání (např. platebním rozkazem),
- jednání nelze připravit tak, aby bylo lze rozhodnout na jediném jednání,

⁴² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 06. 2018, sp. zn. 22 Cdo 2222/2018

- nebyla učiněna tzv. kvalifikovaná výzva dle § 114b OSŘ a
- konání přípravného jednání se nejeví neúčelným.⁴³

Při přípravném jednání by mělo být zejména objasněno splnění podmínek řízení, soud by měl dále účastníky vyzvat k případnému doplnění skutkových tvrzení a důkazních návrhů, pokusit se o smírné vyřešení věci, navrhnout setkání s mediátorem či uložit účastníkům jiné procesní povinnosti.⁴⁴

Podstatu přípravného jednání vystihl např. Krajský soud v Praze v rozsudku ze dne 13. 12. 2012, sp. zn. 27 Co 581/2012, takto: „*Přípravné jednání ve smyslu § 114c občanského soudního řádu je jedním z institutů – prostředků přípravy jednání. Zákon dává soudci na výběr (nejde-li o zcela jednoduché věci, které se projednávají bez přípravných úkonů), zda zvolí postup podle § 114a odst. 2 písm. a) o.s.ř., tedy prostou výzvu, nebo zda přistoupí k přípravnému jednání, anebo zda vydá usnesení podle § 114b o.s.ř. Aniž by byl soud povinen využít první možnosti, tedy poslat žalovanému prostou výzvu, může buď nařídit přípravné jednání, nebo vydat usnesení podle § 114b o.s.ř.*“ Účelem přípravného jednání je tedy usnadnit soudci přípravu jednání ve věci, která je složitá a lze předpokládat, že nebude rozhodnuto na jediném jednání. Z vlastní nedlouhé praktické zkušenosti však mohou říci, že konání přípravného jednání je zcela výjimečné.

Kdy končí přípravné jednání? Svoboda je toho názoru, že ke skončení přípravného jednání dochází až tehdy, jsou-li provedeny všechny úkony předvídané zákonem pro přípravné jednání v § 114c odst.3 OSŘ⁴⁵, je však otázkou, jak tento názor vykládat. Uvedené ustanovení totiž obsahuje i: (soud) „*může účastníkům nařídit první setkání s mediátorem*“ a „*uloží účastníkům další procesní povinnosti*“. Bude tedy přípravné jednání skončeno, nenařídí-li soud setkání s mediátorem či neuloží-li účastníkům žádnou další procesní povinnost, ale učiní-li všechny zbylé úkony předvídané citovaným ustanovením? Sám Svoboda odpověď nenabízí, když za příklad, kdy přípravné jednání skončeno nebylo (a tedy ani nemůže nastat zákonná koncentrace), označuje situaci, kdy soud s účastníky toliko probere naplnění podmínek řízení, neučiní však žádný jiný z předvídaných úkonů. Bližší vodítko možná nabízí rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 04. 09. 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010, který pro účely koncentrace řízení vymezuje skončení přípravného jednání následovně: „*jestliže byly při přípravném jednání provedeny všechny potřebné úkony, příkladmo vyjmenované v ustanovení § 114c odst. 3 o. s. ř. ..., neboť jinak by přípravné jednání nenaplnilo zákonem předpokládaný účel a omezení účastníků*

⁴³ ŠÍNOVÁ, Renáta a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Strana 225.

⁴⁴ Ustanovení § 114c odst. 3 OSŘ

⁴⁵ SVOBODA, Karel. § 114c [Přípravné jednání]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. Strana 567.

v možnosti uvádět rozhodné skutečnosti o věci samé a označovat důkazy k jejich prokázání by bylo (zejména z pohledu dalšího průběhu řízení) neodůvodněné“. Určujícím kritériem se tedy jeví být potřeba, tedy potřeba provedení daných úkonů. Dle mého soudu citovaná judikatura říká, že je v každém konkrétním případě nutné zvažovat, které úkony jsou potřebné, a na základě jejich (ne)provedení dovozovat, zda došlo ke skončení přípravného jednání, a tedy i případnému nastolení koncentrace. Osobně si nejsem jistý, zda je vázání koncentrace na posouzení potřeby tím správným vodítkem pro zjištění, zda zákaz novot nastolen byl nebo nebyl. V krajním případě může až odvolací soud vyhodnotit, že přípravné jednání skončeno nebylo, neboť nebyly provedeny všechny v daný okamžik potřebné úkony. Jaký vliv by mělo takové vyhodnocení? Došlo by k prolomení koncentrace či nikoliv? To vše jsou nejasné otázky, které takový přístup vyvolává.⁴⁶

2.4.2. Skončení prvního jednání ve věci

Nekonalo-li se přípravné jednání, pak koncentrace řízení nastává okamžikem skončení prvního jednání ve věci (resp. případně uplynutím dodatečné lhůty).

K vymezení okamžiku, kdy dochází ke skončení prvního jednání, resp. co je prvním jednáním ve věci, významně přispělo již citované rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 04. 09. 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010, dle kterého má každé první jednání prvek časový a prvek obsahový.⁴⁷

Časový prvek prvního jednání byl podrobně popsán v usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 06. 2014, sp. zn. 30 Cdo 122/2014, dle kterého se musí jednat o první rokování ve věci před soudem, když takovým „*prvním jednáním je třeba rozumět jen jednání, které skutečně proběhlo; nejde tedy o první jednání, jestliže bylo účastníkům ještě přede dnem, kdy se mělo uskutečnit, doručeno vyrozumění, že se jednání nekoná, že bylo „zrušeno“ nebo „odvoláno“ ... O první jednání se podle judikatury Nejvyššího soudu naopak jedná, jestliže jednání nebylo zrušeno předem, ale podle ustanovení § 119 o. s. ř. bylo odročeno až poté, co se konalo. Na tomto závěru nemůže nic změnit ani skutečnost, že první jednání ve věci bylo odročeno bezprostředně po svém zahájení a že se na něm nejednalo o předmětu sporu.*“⁴⁸

Obsahový prvek je pak tvořen řadou procesních úkonů, které musí být učiněny, aby bylo možné po skončení takového jednání hovořit o skončeném prvním jednání a tím i koncentračním

⁴⁶ Pozn. aut.

⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 04. 09. 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010

⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. 30 Cdo 122/2014

okamžiku. Oproti přípravnému jednání OSŘ nevynechává, jaké úkony mají být učiněny na prvním jednání ani co prvním jednáním vlastně je, z toho důvodu jsou zásadní následující judikatorní závěry. Nejvyšší soud České republiky je předně toho názoru, „že „první jednání“ lze pokládat ve smyslu ustanovení § 118b odst. 1 věty druhé o.s.ř. 31. 8. 2012 za „skončené“ jen tehdy, byly-li při něm provedeny alespoň všechny úkony uvedené v ustanoveních § 118 odst. 1 a 2 o.s.ř.“⁴⁹ Aby bylo první jednání prvním jednáním, pak na něm musí být žalobce vyzván k přednesu žaloby či jejího obsahu, žalovaný k vyjádření se, a dále musí být přečtena podání nepřítomných účastníků. Účastník, který se doposud nevyjádřil, má být k vyjádření vyzván. Dle § 118 odst. 2 OSŘ následně předseda senátu sdělí výsledky přípravy jednání a uvede, která významná skutková tvrzení považuje za nesporná, která za sporná, a které důkazy provede.⁵⁰ V zásadě by tedy měly být vyčerpány všechny úkony, které soud činí před zahájením dokazování.

Častá situace, kdy je na úvodním jednání rozhodnuto o odročení, zpravidla neznamená, že daným odročením končí první jednání. O skončení prvního jednání tedy půjde teprve tehdy, budou-li učiněny všechny úkony předvídané § 118 odst. 1 a odst. 2 OSŘ, a to bez ohledu na to, že bylo dané „první“ jednání předtím např. dvakrát odročeno (v běžné řeči by se tedy označovalo jako jednání třetí).⁵¹

2.4.3. Vyhlášení rozhodnutí

Třetím koncentračním okamžikem (nepočítáme-li uplynutí dodatečné lhůty poskytnuté na přípravném, resp. prvním, jednání) může být vyhlášení rozhodnutí.

Ustanovení § 119a odst. 1 OSŘ výslovně uvádí, že skutková tvrzení musí být účastníky řízení sdělena a důkazní návrhy navrženy předtím, „než ve věci (soud) vyhlásí rozhodnutí“. Taková povinnost účastníků je ve vztahu k odvolacímu řízení spojována se zásadou neúplné apelace.⁵²

Vyhlášení rozhodnutí je formální úkon soudu, při němž je sdělen nejprve výrok rozhodnutí, následně odůvodnění a poučení. Základní náležitostí, stanovenou již ústavním pořádkem, je veřejnost a ústnost vyhlášení. Veřejnost a ústnost je nezbytná, současná právní úprava neumožňuje, aby došlo k vyhlášení jinak (nebo stačilo pouhé doručení rozhodnutí).⁵³

⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 04. 09. 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010

⁵⁰ Ustanovení § 118 OSŘ

⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 04. 09. 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010

⁵² POŘÍZEK, Jan. Koncentrace řízení vs. námitka započtení. In *epravo.cz* [online]. [cit. 2021-11-07]. Dostupné z <https://www.epravo.cz/top/clanky/koncentrace-rizeni-vs-namitka-zapocetni-108462.html>

⁵³ HRNČIŘÍK, Vít. § 156 [Vyhlášení rozsudku, vnitřní vázanost soudu]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jirí, DOLEŽÍLEK, Jirí a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 1

Průběh vyhlášení je podrobně normován, když účelem se mi jeví, aby takový úkon byl důstojným a slavnostním završením soudního řízení a evokoval autoritativnost rozhodnutí ve vrchnostenském postavení se nacházejícího soudu. Vyhlášení rozsudku předchází výzva předsedy senátu (či samosoudce), aby všichni přítomní povstali. Vyhlášení výroku se má dít důstojným způsobem, plynule a hlasitě. Následuje výzva k usednutí, posléze je předestřeno odůvodnění a poučení. Usnesení se vyhláší v sedě s obdobným užitím výše uvedených pravidel.⁵⁴

Pro praxi sice nedůležitou, leč pisatele napadnuší, otázkou je, kdy přesně nastává předmětný koncentrační okamžik. Z platné právní úpravy plyne, že vše musí být tvrzeno či navrženo předtím, než soud vyhlásí rozhodnutí. § 119a OSŘ hovoří o vyhlášení rozhodnutí, nikoliv o započetí vyhlášení rozhodnutí. Čistě jazykovým výkladem tak lze dospět k závěru, že ke koncentraci dochází až ukončením vyhlášení (tedy vyhlášením – vid dokonavý). V takovém případě by však bylo možné uvádět skutková tvrzení a činit důkazní návrhy ještě v průběhu vyhlášení, tuto interpretaci však nutno odmítnout. S ohledem na povahu vyhlášení rozhodnutí (vizte prosím výše, slavnostní, důstojný a plynulý úkon soudu nepřerušovaný jinou osobou) a na znění § 156 odst. 2 OSŘ („*Rozsudek se vyhláší zpravidla hned po skončení jednání, které rozsudku předcházelo; není-li to možné, soud k vyhlášení rozsudku odročí jednání nejdéle na dobu deseti kalendářních dnů.*“) není dle mne možný jiný výklad, než že ke koncentraci řízení dochází započtím vyhlášení rozhodnutí.

2.5. Poskytnutí dodatečné lhůty

Popsané tři koncentrační okamžiky je nutné doplnit o uplynutí dodatečné lhůty, neboť jak uvádím ve výše uvedené tabulce, v případě skončení přípravného jednání a skončení prvního jednání ve věci může dojít k poskytnutí dodatečné lhůty, přičemž ke koncentraci dojde až uplynutím takové lhůty. Dodatečná lhůta je z povahy věci vyloučena u třetího koncentračního okamžiku – vyhlášení rozhodnutí.

Poskytnutí dodatečné lhůty k doplnění skutkových tvrzení a důkazních návrhů vykazuje v obou případech (jak v případě skončení přípravného jednání, tak v případě skončení prvního jednání) několik společných znaků, např. ten, že se jedná se o fakultativní úkon, neboť lhůta není poskytována vždy. Poněkud matoucí je uvedení, že taková lhůta je poskytována k „*doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění*

⁵⁴ Ustanovení § 16 vyhlášky ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

dalších procesních povinností“.⁵⁵ Lhůta poskytovaná k doplnění skutkových tvrzení či důkazních návrhů je snadno pochopitelná, otázkou je, jak vykládat třetí účel poskytnutí lhůty, tedy jak postupovat v případě, kdy je tato poskytnuta ke „*splnění dalších procesních povinností*“. Jinými slovy, nabízí se otázka, zda za situace, kdy by byl účastník vyzván ke „*splnění dalších procesních povinností*“ (ale už nikoliv k doplnění skutkových tvrzení a důkazních návrhů) dochází ke koncentraci až uplynutím dané lhůty, byť nebyla poskytnuta k doplnění skutkových tvrzení a důkazních návrhů, nýbrž k úplně jinému procesnímu úkonu, resp. otázka, zda je vůbec takový postup soudu možný. Nepodařilo se mi bohužel dohledat judikaturu, která by cílila přesně na toto téma, osobně se však domnívám, že § 118b odst. 1 OSŘ má na mysli pouze jednu výzvu jako celek (výzvu k „*k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností*“), když tato může být poskytnuta k doplnění tvrzení nebo navrhovaných důkazů, nadto jejím prostřednictvím může soud vyzvat účastníka i ke splnění jiné procesní povinnosti (např. předložit nějakou listinu v rámci jeho ediční povinnosti). V každém případě však ke kompletní koncentraci dochází až uplynutím takové lhůty.

Ustanovení § 114c odst. 4 OSŘ ve vztahu ke lhůtě poskytnuté na přípravném jednání doplňuje další tři náležitosti jejího poskytnutí: 1) důležitý důvod pro její poskytnutí, 2) žádost účastníka a 3) lhůta nesmí být delší 30 dnů. Pod poměrně neurčitý pojem důležitý důvod odborná literatura podřazuje např. poskytnutí rozsáhlého a obsahově zcela nového poučení účastníka o hrozícím neúspěchu ve sporu dle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ, na které tento nemůže před skončením přípravného jednání jakkoli v úplnosti reagovat.⁵⁶

Otázkou však je, zda se zmíněná tři kritéria uplatní i při poskytování lhůty běžící od skončení prvního jednání ve věci, neboť § 118b odst. 1 OSŘ už žádná taková kritéria nestanoví. Část odborné literatury byla toho názoru, že uvedená kritéria, zejména délka lhůty (nejvýše 30 dní) se na lhůtu poskytovanou dle § 118b odst. 1 OSŘ po skončení prvního jednání ve věci uplatní analogicky.⁵⁷ Tento názor byl však v nedávné době vyvrácen rozsudkem Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 10. 2020, sp. zn. 22 Cdo 2189/2019 s následujícím odůvodněním: „*Byť je při výkladu § 118b o. s. ř. nutné zohlednit úzký vztah s § 114c o. s. ř., nelze – již z pohledu gramatického výkladu – přehlédnout zásadní odlišnosti citovaných ustanovení. Zatímco § 114c o. s. ř. výslovně omezuje dodatečnou soudcovskou lhůtu na 30 dnů a hovoří také o žádosti účastníka řízení, ustanovení § 118b o. s. ř. obdobnou úpravu neobsahuje. Citovaná ustanovení obsahují*

⁵⁵ Ustanovení § 118b odst. 1 OSŘ

⁵⁶ SVOBODA, Karel. § 114c [Přípravné jednání]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 6.

⁵⁷ JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Strana 280.

úpravu jiných právních institutů, vztahujících se k jiným fázím soudního řízení. Soud proto není v maximální délce lhůty podle § 118b odst. 1 věty druhé o. s. ř. omezen a ve vztahu ke lhůtě může předseda senátu reagovat na specifické okolnosti dané věci a na vývoj prvního jednání. Stanovení lhůty delší jak 30 dnů by však mělo být spíše výjimečné a řádně odůvodněné okolnostmi konkrétního případu. Je tomu tak proto, že východiska institutu koncentrace řízení by měla být v zásadě stejná“. Uvedená tři kritéria se tak na lhůtu běžící od skončení prvního jednání ve věci neuplatní.

Důležité je zároveň zdůraznit, že dodatečná lhůta k doplnění skutkových tvrzení a důkazních návrhů (bez ohledu na její délku a skutečnost, zda je poskytnuta od přípravného či prvního jednání) je tzv. soudcovskou lhůtou.⁵⁸ Právní úprava (podrobně vysvětlená judikaturou) stanoví, že marné uplynutí takových lhůt nelze prominout.⁵⁹ I když se neuplatní žádné časové omezení (ani analogicky odbornou literaturou zvažovaných 30 dní), měly by soudy vycházet z toho, že lhůta delší 30 dnů by měla být spíše výjimečnou a bude nutné ji řádně odůvodnit. Z povahy takové lhůty jako lhůty soudcovské pak vyplývá, že může být dotyčnému soudem prodloužena. Požádá-li účastník řízení o prodloužení lhůty, pak dle dovolacího soudu nemůže soud návrh na prodloužení lhůty bez dalšího prominout, ale musí se k němu relevantním způsobem vyjádřit.⁶⁰ Přípustné je pak i faktické vyhovění žádosti, kdy soud vyčká na doplnění avizované účastníkem, které bude podáno po uplynutí původní lhůty, avšak v prodloužené lhůtě žadatelem žádané, a následně podání přijme jako včasné podané, tedy podané před uplynutím lhůty a v našem případě i před nastolením koncentrace řízení.⁶¹

⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 10. 2020, sp. zn. 22 Cdo 2189/2019

⁵⁹ Podrobnosti plynou např. z usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 02. 2010, sp. zn. 23 Cdo 2954/2009, či nověji z usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 21. 02. 2018, sp. zn. 26 Co 40/2018

⁶⁰ Podává se tak z již citovaného rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 10. 2020, sp. zn. 22 Cdo 2189/2019 nebo též z usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 11. 1998, sp. zn. 20 Cdo 827/98, uveřejněné v časopise Soudní judikatura, ročník 1999, pod poř. č. 27

⁶¹ Takový závěr lze dovodit ze závěrů judikatury k soudcovským lhůtám obecně, srov. usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 08. 2001, sp. zn. 20 Cdo 2608/99 a usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 02. 2005, sp. zn. 26 Cdo 2901/2004

3. Koncentrace řízení nastávající skončením přípravného jednání či prvního jednání ve věci

V předchozí části byla v obecné rovině vysvětlena podstata koncentrace řízení a předmět koncentrace – uvádění skutkových tvrzení a činění důkazních návrhů k jejich prokázání. Dále byly rozlišeny a přesně vymezeny tři koncentrační okamžiky, resp. koncentrační body určující okamžik, kdy ke koncentraci dochází. Předmětem výkladu v této části rigorózní pak bude koncentrace nastávající prvními dvěma koncentračními okamžiky – koncentrace řízení nastávající skončením přípravného jednání a koncentrace řízení nastávající skončením prvního jednání.

3.1. Význam a dopad koncentrace řízení na další procesní postup

Zakotvení koncentrace řízení do civilního procesu je Ústavním soudem České republiky chápáno jako krok k naplnění ústavního práva na rozhodnutí věci v přiměřené lhůtě, které přísluší každému účastníku řízení.⁶² Jak už bylo řečeno, základním cílem koncentrace řízení je sporné řízení zrychlit, zefektivnit a přimět účastníky řízení k procesní aktivitě – včasnému tvrzení rozhodujících skutečností a navrhování důkazů.

Jaký je tedy důsledek koncentrace řízení skončením přípravného jednání, resp. prvního jednání, pro další procesní postup? Předně dochází k nastolení tzv. stop stavu, zákazu novot. Po dosažení koncentračního okamžiku (bodu) již účastníci řízení (až na stanovené výjimky) nemohou do řízení vnášet nové skutečnosti a navrhopvat další důkazy. Došlo-li by k tvrzení nové skutečnosti či předložení nového důkazu, soud k nim nesmí přihlédnout. Pokud by byl pozdě navržený důkaz soudem proveden, jednalo by se o důkaz nezákonný a samozřejmě o oprávněný důvod k podání opravného prostředku.⁶³

Důležitým je dále provázání koncentrace řízení a § 120 odst. 2 OSŘ, dle něhož soud může, nad rámec účastníky navržených, provést i ty důkazy, které jsou potřebné k prokázání skutkového stavu a zároveň vyplývají ze spisu.⁶⁴ Jak však řešit situaci, kdy došlo ke koncentraci a existuje důkaz, který je potřebný k prokázání skutkového stavu a vyplývá ze spisu, leč nebyl navržen žádným z účastníků? Jirsův komentář výslovně říká, že zkoncentrování řízení v zásadě znamená,

⁶² Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 02. 2011, sp. zn. III. ÚS 231/11

⁶³ JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Strana 279-280.

⁶⁴ Ustanovení § 120 odst. 2 OSŘ

že po provedení přípravného jednání či prvního jednání si nelze představit případ, kdy by soud prováděl důkaz, který nebyl žádným z účastníků před koncentrací navrhnut.⁶⁵ Ne zcela souladně s tímto náhledem je třeba, dle mne, vykládat rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 29 Odo 1538/2006, který zrušil rozhodnutí soudů nižších stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k novému projednání s tím, že má být soudem proveden důkaz geometrickými plány, na které odkazují listiny založené ve spise. K danému závěru bylo dodáno: „I v režimu zákonné koncentrace řízení podle § 118b odst. 1 o. s. ř. není soud zbaven povinnosti provést i jiné než účastníky navržené důkazy, jestliže potřeba jejich provedení vyšla v řízení najevo (§ 120 odst. 3 o. s. ř.). Zákonná koncentrace řízení omezuje soud v rozsahu těchto aktivit potud, že může brát v úvahu jen takové důkazy, jejichž potřeba provedení vyšla najevo do skončení prvního jednání.“⁶⁶ Takový přístup byl dovolacím soudem potvrzen i v jiné věci, kdy byla jako podpůrný argument užitá i skutečnost, že potřeba provedení nějakého důkazu vyplývala přímo ze žaloby, přestože daný důkaz nebyl k provedení zjevně formálně navržen.⁶⁷

Byť bylo uvedené rozhodnutí jedním rozhodnutím ojedinele bez bližšího odůvodnění označeno za překonané s ohledem na novelizace úpravy koncentrace řízení z roku 2012,⁶⁸ současná judikatura (rovněž po předmětné novelizaci) z něho nadále vychází (např. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 03. 2018, sp. zn. 28 Cdo 46/2018: „*Jestliže tedy potřeba provést důkaz výsledkem svědka J. K. nevzešla do skončení prvního jednání ve věci, k němuž se v posuzovaném případě připínají účinky koncentrace řízení (§ 118b o. s. ř.), nýbrž vyvstala až později, pak závěry odvolacího soudu, že přípustnost tohoto důkazu bez ohledu na nastalé účinky koncentrace řízení odůvodňuje sama o sobě okolnost, že potřeba jeho provedení vyšla za řízení najevo (§ 120 odst. 2, věta první, o. s. ř.), zjevně neobstojí jako věcně správné, přičemž odporují i výše citované ustálené judikatuře dovolacího soudu.*“).⁶⁹ Vztah § 120 odst. 2 OSŘ a koncentrace řízení vykládám tak, že i po zkoncentrování může soud sám provést důkazy nutné k prokázání skutkového stavu, které vyplývají ze spisu, ledaže ona potřeba „*je provést*“ by vznikla až po koncentračním okamžiku. Otázkou však je, jak častá bude situace, kdy potřeba provést některý důkaz vyvstane až po zkoncentrování řízení, a zda vůbec může nastat, aniž by soud zároveň nevznikla povinnost poskytnout nové poučení dle § 118a odst. 1, 2 nebo 3 OSŘ a prolomit koncentraci řízení tímto poučením.⁷⁰

⁶⁵ JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Strana 80.

⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 03. 2008, sp. zn. 29 Odo 1538/2006

⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 05. 2018, sp. zn. 22 Cdo 1232/2018

⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 11. 2019, sp. zn. 28 Cdo 3669/2019

⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 03. 2018, sp. zn. 28 Cdo 46/2018

⁷⁰ Pozn. aut.

3.2. Materiální a formální podstata koncentrace, povinnost dvojího poučení

Jazykovým výkladem zákona by bylo lze dovést, že koncentrace řízení nastává bez dalšího koncentračním okamžikem. Jak však bude vysvětleno dále, není tomu tak, a aby skončení přípravného jednání, resp. skončení prvního jednání ve věci, nastolilo koncentraci a zákaz novot vyžaduje judikatura splnění dalšího předpokladu – dvojího poučení⁷¹, a to o tzv. materiální a formální podstatě koncentrace řízení.⁷²

3.2.1. Poučovací povinnost soudu při jednání

Před samotným výkladem o dvojím poučení a materiální a formální podstatě koncentrace řízení je nutné alespoň v krátkosti přiblížit poučovací povinnost soudu dle § 118a OSŘ, která je upravena následovně:

„(1) Ukáže-li se v průběhu jednání, že účastník nevyličil všechny rozhodné skutečnosti nebo že je uvedl neúplně, předseda senátu jej vyzve, aby svá tvrzení doplnil, a poučí jej, o čem má tvrzení doplnit a jaké by byly následky nesplnění této výzvy.

(2) Má-li předseda senátu za to, že věc je možné po právní stránce posoudit jinak než podle účastníkovy právního názoru, vyzve účastníka, aby v potřebném rozsahu doplnil vyličení rozhodných skutečností; postupuje přitom obdobně podle odstavce 1.

(3) Zjistí-li předseda senátu v průběhu jednání, že účastník dosud nenavrhł důkazy potřebné k prokázání všech svých sporných tvrzení, vyzve jej, aby tyto důkazy označil bez zbytečného odkladu, a poučí jej o následcích nesplnění této výzvy.

(4) Při jednání předseda senátu poskytuje účastníkům poučení též o jiných jejich procesních právech a povinnostech; to neplatí, je-li účastník zastoupen advokátem nebo notářem v rozsahu jeho oprávnění stanoveného zvláštními předpisy.“

Lavický shrnuje, že judikatura již delší dobu zastává názor, že povinnost tvrzení a povinnost důkazní jsou povinnostmi, o kterých je soud v případě potřeby povinen účastníky řízení poučit, takového poučení se jim pak má dostat tehdy, když je toho dle procesní situace zapotřebí.

⁷¹ JOCHMAN, David. Poučovací povinnost soudu o koncentraci řízení. In *epravo.cz* [online]. [cit. 2021-11-07] Dostupné z <https://www.epravo.cz/top/clanky/poucovací-povinnost-soudu-o-koncentraci-řízení-rozsudek-nejvyššího-soudu-ze-dne-4-9-2013-sp-zn-31-cdo-46162010-93207.html>

⁷² SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019. Strana 501-502.

Smyslem přijetí novely, která do OSŘ vložila § 118a, pak bylo předejití postupu, kdy by účastníkovi byla zamítnuta žaloba z důvodu neunesení některého z břemen (břemene tvrzení či břemene důkazního), aniž by se však tento účastník dozvěděl, že takové břemeno má.⁷³

Ustanovení § 118a OSŘ cílí na poučení ve čtyřech situacích, když v jednotlivých odstavcích předmětného ustanovení jsou popsány jednotlivé případy, jedná se tedy o

a) nedostatečné tvrzení rozhodných skutečností (účastníkovi soud směřuje výzvu k doplnění svých skutkových tvrzení),

b) odlišné právní posouzení věci účastníkem a soudem, když dle soudu a pro právní posouzení dle náhledu soudu je nutno doplnit skutková tvrzení (účastníkovi soud směřuje výzvu k doplnění svých skutkových tvrzení v potřebném rozsahu),

c) nedostatečné plnění důkazní povinnosti (účastníkovi soud směřuje výzvu k doplnění svých důkazních návrhů, resp. k označení dalších důkazů k prokázání svých tvrzení) a

d) potřeba být poučen o procesních právech a povinnostech (účastníkovi soud směřuje poučení o jiných procesních právech a povinnostech).⁷⁴

Ad a) lze uvést, že souvisí s již zmiňovanou povinností účastníka řízení tvrdit všechny rozhodné skutečnosti (tedy ty svědčící v prospěch jeho náhledu na věc). Poučovací povinnost soudu je zde zakotvena proto, aby účastník spor neprohrál pouze z toho důvodu, že neuvede, mnohdy nevědomky, nezbytná tvrzení v plném rozsahu.⁷⁵ Pouze za předpokladu, kdy účastník ani přes řádné poučení soudu neuvede všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti, lze učinit závěr o tom, že účastník neunesl břemeno tvrzení.⁷⁶ Další náležitostí takové výzvy dále je, že musí být dostatečně konkrétní, musí tedy uvádět, jaká skutková tvrzení mají být doplněna, nelze pouze citovat ustanovení zákona.

K bodu b) se sluší dodat, že je také naplněním zásady předvídatelnosti, když taková předvídatelnost se má vztahovat zejména k postupu soudu v řízení. Český civilní proces nepožaduje po účastnících řízení odkazy na příslušnou právní úpravu, domáhat se tedy může každý u soudu práva, aniž by věděl, jakým ustanovením zákona se daný právní poměr řídí. Většinou však, ať sám či prostřednictvím svého právního zástupce, účastník řízení odkazy na příslušnou právní úpravu uvádí, či lze z jeho přednesů a podání dovodit, jakého zákonného ustanovení se

⁷³ LAVICKÝ, Petr a kolektiv. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. Strana 547.

⁷⁴ JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 648 stran.

⁷⁵ LAVICKÝ, Petr a kolektiv. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. Strana 548

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 05. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2725/2007

dovolává. V takovém případě velice často přizpůsobuje svému právnímu náhledu na věc i argumentaci a (zejména) tvrzení rozhodných skutečností. Právní náhled na věc zastávaný soudem se však od toho, který si osvojil účastník řízení, může lišit. Jsou-li tvrzení účastníka dostatečná i přes odlišné právní stanovisko soudce, výzva být činěna nemusí. Dojde-li však k tomu, že právní náhled soudu vyžaduje doplnění skutkových tvrzení, je na místě účastníka poučit. Takové poučení však nemůže být poučením o hmotném právu (soud poučuje účastníka toliko o právu procesním), z toho důvodu může být značně složité určit, jak přesně má poučení znít.⁷⁷

Výzva dle bodu c) k doplnění důkazních návrhů má opět co dočinění s předvídatelností soudního řízení, když zákonodárce považuje za nežádoucí, aby se až z rozhodnutí soudu účastník řízení dozvěděl, že neunesl důkazní břemeno, když do té doby nevěděl, že jej ohledně prokázání nějaké skutečnosti unést má. Ani v tomto případě nelze účastníka poučovat o hmotném právu⁷⁸, k podrobnostem např. „*Soud poskytne poučení o důkazní povinnosti podle § 118a odst. 3 OSŘ nejen účastníku, který dosud o sporném tvrzení neoznačil žádný důkaz nebo který sice o svém sporném tvrzení důkaz označil, avšak jde o důkaz zjevně nezpůsobilý prokázat sporné tvrzení, ale i tehdy, provedl-li ohledně sporného tvrzení účastníkem navržené důkazy, jestliže jimi nedošlo k jeho prokázání a jestliže by proto z důvodu neunesení důkazního břemene účastník nemohl být ve věci úspěšný*“.⁷⁹ Za situaci, kdy výzva být účastníkovi adresována nemá, je opakovaně Nejvyšším soudem České republiky označována situace, kdy účastník neprokázal skutkový stav tak, jak jej tvrdil, leč tento byl prokázán jinak (jinými důkazy bylo tedy dokázáno, že skutkový stav neodpovídá skutkovému stavu tvrzenému účastníkem) – „*Rozhodnutí založené na neunesení důkazního břemene o určité skutečnosti nelze zaměňovat s rozhodnutím založeným na tom, že na základě jiných důkazů byl skutkový stav o této skutečnosti zjištěn (pozitivně) jinak, než tvrdil některý z účastníků. V takovém případě nejde o to, že se určitá skutečnost neprokázala, nýbrž o to, že se prokázala jinak, než účastník tvrdil. Má-li soud určitou skutečnost za prokázanou jinak, než tvrdil některý z účastníků řízení, pak nemá důvod přistoupit k poučení dle § 118a odst. 3 o. s. ř., jelikož jeho rozhodnutí není v takovém případě rozhodnutím založeným na neunesení důkazního břemene o oné skutečnosti*“.⁸⁰

⁷⁷ LAVICKÝ, Petr a kolektiv. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. Strana 550-551.

⁷⁸ JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019

⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 06. 2012, sp. zn. 31 Cdo 619/2011

⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 09. 2021, sp. zn. 29 ICdo 142/2019

Dle bodu d) pak soud účastníka poučuje o dalších procesních právech a povinnostech. Jedinou a velmi podstatnou zvláštností je, že v tomto případě je povinností soudu poučit toliko účastníka nezastoupeného advokátem či notářem. Je-li účastník takto zastoupen, poučení mu nepřísluší. Poučení dle ostatních odstavců daného ustanovení (tedy dle § 118a odst. 1-3 OSŘ) soud poskytuje bez ohledu na (ne)zastoupení.

Důvod, proč je v názvu této podkapitoly přímo uvedeno, že se jedná o poučovací povinnost soudu při jednání, objasňuje následující pasáž odůvodnění usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 27. 10. 2010, sp. zn. III. ÚS 2848/10: „*Ustanovení § 118a o. s. ř. upravuje jen poučovací povinnost soudu při jednání. Znamená to, že účastník, který se nedostavil k jednání a včas nepožádal z důležitého důvodu o odročení, tím soudu znemožnil, aby mu soud poskytl poučení podle ustanovení § 118a o. s. ř., jestliže soud projednal věc v nepřítomnosti takového účastníka v souladu s ust. § 101 odst. 3 o. s. ř. Nemohl-li soud poskytnout účastníku poučení podle ust. § 118a o. s. ř. proto, že se účastník nedostavil k jednání, není oprávněn ani povinen mu sdělovat potřebná poučení jinak a není ani povinen jen z tohoto důvodu odročovat jednání ... Ústavní soud již ve své dřívější judikatuře vyslovil, že zásad spravedlivého procesu (článek 36 odst. 1 Listiny) se nemůže dovolávat ten účastník řízení před obecnými soudy, který, ač byl řádně a včas (ust. § 115 odst. 2 o. s. ř.) o jednání obecného soudu uvědoměn, toto jednání zmeškal, nebo ten, kdo řádně a včasné uplatnění svých procesních práv zanedbal“.⁸¹ Tento přístup je nadále zastáván i po přijetí dílčích novel § 118a OSŘ, v nedávné době např. rozsudkem Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 6. 2020, sp. zn. 30 Cdo 891/2020.*

3.2.2. Materiální a formální podstata koncentrace

Pojmy materiální a formální podstata koncentrace řízení zmiňuje například Svoboda a nutno konstatovat, že velmi výstižně vystihují podstatu věci. Formální podstata dle něho tkví v tom, že koncentrování navozuje již zmíněný „stop stav“, zákaz nových tvrzení a důkazních návrhů, který nastává k určitému časovému bodu – koncentračnímu okamžiku. Po něm již není do řízení možné vnášet tzv. novoty, a to nehledě na to, že by případně byly s to zásadně ovlivnit rozhodnutí soudu.

⁸¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 10. 2010, sp. zn. III. ÚS 2848/10

Materiální podstata koncentrace řízení pak souvisí s výše uvedenou poučovací povinností soudu dle § 118a odst. 1-3 OSŘ.⁸² Základním a již zmíněným pravidlem je, že uvedená poučení dle § 118a 1-3 OSŘ mají být soudem poskytnuta tehdy, vyjde-li jejich potřeba najevo. Materiální podstata koncentrace tedy spočívá v náhledu soudu na to, jaké skutečnosti má za sporné a nesporné, jaké za prokázané a neprokázané, a dále které skutečnosti pokládá za zásadní pro rozhodnutí ve věci.⁸³

Sám bych formální podstatu koncentrace řízení označil za nastolení zákazu novot, když materiální podstata pak odpovídá na otázku, jaký bude důkazní a skutkový stav po takovém nastolení zákazu novot. O obém je třeba účastníky řízení, jak bude ještě řečeno, poučit.

3.2.3. Dvojitá poučovací povinnost soudu

Ustanovení § 114c odst. 1 OSŘ stanoví, že soud je povinen účastníky řízení o koncentraci nastávající skončením přípravného jednání poučit. Úprava koncentrace skončením prvního jednání ve věci pak poučovací povinnost soudu vůbec nezmiňuje. Uváděná povinnost dvojího poučení je tak dovozována toliko judikaturou.

Judikatura původně dovodila poučovací povinnost v předvolání k danému jednání, když tedy jak pro koncentraci skončením přípravného jednání (poučení výslovně zmiňuje zákon), tak pro koncentraci skončením prvního jednání (zákon poučení nezmiňuje), mělo platit, že tato nastane pouze tehdy, budou-li účastníci o koncentraci předem poučeni v předvolání. Jiné poučení, např. při daném jednání, vyžadováno nebylo.⁸⁴ Tento závěr byl však překonán již citovaným rozsudkem Nejvyššího soudu České republiky ze dne 04. 09. 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010: „*Účinky tzv. koncentrace řízení podle ustanovení § 118b o. s. ř. nenastanou, jestliže účastníci nebyli o tzv. koncentraci řízení a o jejích účincích poučeni jednak v předvolání k přípravnému jednání, k jednání nebo k dalšímu jednání, jednak před skončením přípravného jednání, jednání nebo dalšího jednání, má-li v této době nastat tzv. koncentrace řízení.*“⁸⁵ Nověji bylo dovolacím soudem v usnesení ze dne 25. 06. 2019, sp. zn. 23 Cdo 833/2019, shrnuto, že důvodem pro uznávání takových závěrů je zásadní význam koncentrace a její dopad na celé řízení. Proto je zásadní, aby účastníci řízení byli poučeni předem, tedy v předvolání, a mohli se na jednání náležitě připravit,

⁸² SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019. Strana 501-502.

⁸³ SVOBODA, Karel. § 118a [Poučovací povinnosti při jednání]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 1.

⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 11. 2012, sp. zn. 26 Cdo 2168/2011

⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 04. 09. 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010

tedy připravit si všechny důležité skutková tvrzení a důkazní návrhy. Následné poučení v průběhu jednání (resp. přípravného jednání) pak slouží k ubezpečení účastníků, že samotný průběh jednání nijak neovlivnil záměr řízení koncentrovat – aby tedy účastníci řízení „i s přihlédnutím k tomu, že doba, kdy nastane koncentrace řízení, nemusí být vždy snadno stanovitelná – bez pochybností věděli o tom, že řízení bude zkoncentrováno a kdy k tomu dojde“. Ve vztahu k dodatečné lhůtě poskytnuté účastníkům pak dané rozhodnutí doplnilo „Jestliže byli účastníci při jednání soudu poučeni o „prodloužení koncentrační lhůty“ do skončení příštího jednání ve věci prostřednictvím usnesení vyhlášeného před koncem jednání, došlo ke koncentraci řízení při skončení následného jednání, jestliže u tohoto následného jednání byli účastníci poučeni o nastoupení účinků koncentrace řízení.“⁸⁶

Shrnuje vše uvedené mohu uvést, že poučení o koncentraci skončením jednání se musí účastníkům řízení dostat jak před jednáním, na kterém má ke koncentraci dojít, tedy v předvolání, a následně v průběhu takového jednání (nehledě na to, zda jde o přípravné jednání nebo o první jednání ve věci). Je-li poskytnuta dodatečná možnost skutková tvrzení a důkazní návrhy doplnit, tak tato bude ohraničena lhůtou (zpravidla nejvýše 30 denní, byť toto omezení se ze zákona vztahuje jen ke koncentraci skončením přípravného jednání), dovolací soud však nevyklučuje ani ten postup, že soud sdělí, že koncentrováno bude až skončením příštího jednání – pak k poučení musí dojít jak na již konaném jednání, tak na tom příštím, jehož skončením dojde ke koncentraci. Domnívám se, že poslední jmenovaná možnost však není v souladu se zákonem, neboť dle něho má koncentrace nastat skončením prvního jednání nebo uplynutím dodatečné lhůty. Ničeho o tom, že by bylo možné koncentraci oddálit na skončení druhého jednání, ani co druhým jednáním vlastně je, zákon neříká.⁸⁷

Právě bylo vysvětleno, kdy má soud účastníkům řízení poučení o koncentraci poskytnout, záhodno však blíže osvětliti, co znamená poučení o koncentraci „a jejích účincích“, resp. o čem přesně má soud účastníky poučovat. Na tomto místě se vrátíme k výše popsané formální a materiální podstatě koncentrace, neboť právě o nich musí být účastník poučen. Obsahem poučení tedy musí být poučení o nastolení tzv. stop stavu, tedy nemožnosti tvrdit nové skutečnosti a navrhopat nové důkazy po koncentraci (formální podstata koncentrace), zároveň však poučení o tom, které skutečnosti má soud za nesporné a za prokázané a které nikoliv, a dále o rozložení břemen tvrdit a prokazovat (o materiální podstatě koncentrace).⁸⁸ Komentářová literatura obsah

⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 06. 2019, sp. zn. 23 Cdo 833/2019

⁸⁷ Pozn. aut.

⁸⁸ SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019. Strana 501-502.

poučení shrnuje následovně: „*Ke koncentraci nedojde, jestliže soud účastníka nepoučil, kdy má podle zákona ke koncentraci dojít a že účastník, vůči němuž poučení směřuje, poté ztrácí možnost uvádět další skutečnosti a důkazy (poučení o formální podstatě koncentrace podle § 118b odst. 1). Koncentrace nenastane ani tehdy, když soud účastníku, jemuž hrozí prohra ve sporu, nesdělí konkrétní důvody možného procesního neúspěchu (poučení o materiální podstatě koncentrace podle § 118a odst. 1 až 3)*“.⁸⁹ Zamýšlí-li tedy soud poučit o materiální podstatě koncentrace, pak musí zvážit, zda je na místě účastníky řízení nebo některého z nich poučit dle některého z odstavců § 118a OSŘ. Povinnost poučit dle § 118a OSŘ je dle judikturních závěrů objektivní povinností, kdy nezáleží na tom, zda soud vyhodnotil jako potřebné poučení dát, nýbrž záleží na tom, zda potřeba poučit objektivně vyvstala (nevěděl-li o takové potřebě soud, pak o ní vědět měl a jedná se o procesní vadu). Soud by měl tedy pečlivě zvažovat a především zjišťovat, zda je dána potřeba poskytnout některé z poučení předvídaných v § 118a OSŘ.⁹⁰ Význam poučení dle § 118a OSŘ ve vztahu ke koncentraci pak přibližuje rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 11. 2013, sp. zn. 32 Cdo 4255/2011 následovně: „*Jinými slovy řečeno činí-li soud výzvu podle ustanovení § 118a o. s. ř. v řízení, v němž se uplatní koncentrace podle ustanovení § 118b odst. 1 o. s. ř., pak k tvrzením a důkazním návrhům předloženým na základě takové výzvy po uplynutí stanovené lhůty nepřihlíží.*“ Takové poučení, resp. výzva, musí být však dostatečně konkrétní, vizte: „*Lze souhlasit s názorem stěžovatele, že procesní poučení podle § 118a OSŘ není obecným poučením o procesní povinnosti účastníků tvrdit rozhodné skutečnosti a označovat potřebné důkazy, ale je konkrétním poučením soudu o povinnosti účastníka tvrdit a prokazovat ty skutkové okolnosti, které z hlediska hypotézy použité hmotněprávní normy mohou účastníkovi přivodit příznivé rozhodnutí ve věci.*“ a „*Vzhledem k břemenu tvrzení je proto důležité, aby soud účastníku sdělil svůj závěr o neúplnosti skutkových tvrzení, vyložil mu, v čem tato neúplnost spočívá a umožnil mu jeho tvrzení doplnit.*“⁹¹ Nepoučil-li soud účastníka před koncentračním okamžikem dle § 118a OSŘ přesto, že takové poučení bylo na místě, pak se jedná o zásadní chybu, když její důsledky plynou z následujícího: „*Jinými slovy, nebylo-li účastníku řízení poskytnuto poučení podle ustanovení § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř. dříve, než nastala koncentrace řízení (ač se tak objektivně mělo stát), nebrání ustanovení § 118b odst. 1 o. s. ř. tomu, aby tyto skutečnosti vylíčil, resp. aby označil důkazy potřebné k prokázání svých skutkových tvrzení i poté, kdy koncentrace nastala. Jiné skutečnosti či důkazy již ovšem poté, kdy došlo ke koncentraci řízení, doplnit*

⁸⁹ SVOBODA, Karel. § 118b [Koncentrace řízení, první jednání]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 11.

⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 09. 2021, sp. zn. 29 ICdo 142/2019

⁹¹ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 07. 04. 2011, sp. zn. I. ÚS 2014/10

nemůže.⁹² Takový závěr zastává i aktuální judikatura po posledních novelizacích úpravy koncentrace řízení.⁹³

3.3. Správný postup soudu

Jak tedy shrnout vzájemný vztah poučovací povinnosti soudu a nastolení koncentrace a jak má soud před koncentračním okamžikem správně postupovat? Ve své úvaze vyjdu z usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 06. 09. 2016, sp. zn. 23 Cdo 1097/2016, které dále popsany postup soudu prvního stupně vyhodnotilo ve vztahu k poučení a zkoncentrování jako vhodný (byť přesné znění poučení není výslovně bohužel zahrnuto): „Z předmětného protokolu totiž vyplývá, že soud nejprve poučil účastníky podle § 118b odst. 1 o. s. ř. o tom, že po skončení jednání nastává koncentrace řízení a že tedy od té doby nemohou účastníci uvést nové rozhodné skutečnosti o věci samé a navrhopvat nové důkazy, ledaže by se jednalo o důkazy nebo tvrzení, jimiž má být zpochybněna věrohodnost již provedených důkazních prostředků, nebo o důkazy či tvrzení, které nastaly po tomto jednání nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést. Soud prvního stupně dále uvedl, že k jiným tvrzením a důkazům nesmí od té chvíle přihlídnout, přičemž výjimkou jsou pouze nová tvrzení a důkazy směřující ke splnění výzev soudu k doplnění tvrzení o skutečnostech rozhodujících pro věc, a že k opožděným tvrzením a důkazním návrhům se nepřihlíží. V protokolu je dále uvedeno, že po tomto poučení o koncentraci byl žalovaný dále poučen o povinnosti tvrzení a o důkazním břemenu ve vztahu k jeho obraně proti žalobě a o následcích neunesení důkazního břemene, na což žalovaný reagoval žádostí o stanovení lhůty, aby měl dostatek času svá tvrzení doplnit. Na základě toho soud prvního stupně vyzval žalovaného k doplnění skutkových tvrzení a označení důkazů a stanovil mu k tomu lhůtu 30 dní.“⁹⁴

Základním východiskem je obecná povinnost nastolit koncentraci skončením prvního jednání (co bude v tomto odstavci dále řečeno ke skončení prvního jednání platí přiměřeně i pro skončení přípravného jednání). Tato obecná povinnost klade na každého soudce vysoké nároky, ten by si totiž, dle mého skromného mínění, neměl před prvním jednáním pouze „pročíst žalobu a při jednání se pokusit účastníky vést ke smíru a když to nepůjde, podrobněji si věc prostudovat“. Naopak, soudce by měl jít již na úvodní jednání výborně připraven, měl by mít jasno ve všech skutkových tvrzeních, důkazních návrzích i relevantní právní úpravě. Již do předvolání by měl

⁹² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. 29 Cdo 1829/2011

⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 08. 2019, sp. zn. 29 Cdo 4497/2016

⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 06. 09. 2016, sp. zn. 23 Cdo 1097/2016

uvést, že skončením prvního jednání dojde k nastolení koncentrace a zákazu novot, včetně důsledků pro účastníky a řízení (první poučení o formální podstatě koncentrace). Následně dojde k zahájení prvního jednání ve věci, během něhož by měl soud učinit závěr ohledně toho, které skutečnosti jsou mezi účastníky sporné a které nesporné, které prokázané a které neprokázané a jak jsou rozloženy povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní, když o základu svých závěrů poučí účastníky řízení (poučení o materiální podstatě koncentrace). Před skončením jednání by pak měl důkladně zvážit, zda je na místě některé z poučení (výzev) dle § 118a OSŘ. Nebude-li třeba žádného z účastníků takto poučit, měl by soud přistoupit k druhému poučení o formální podstatě koncentrace a „zkonzentrovat“ řízení – koncentrace nastane skončením prvního jednání. Bude-li třeba některého z účastníků poučit dle § 118a OSŘ (např. o nutnosti doplnit tvrzení či důkazní návrhy), pak by mu měl takové poučení soud poskytnout. Za účelem doplnění tvrzení či důkazních návrhů bude účastníkovi poskytnuta dodatečná lhůta a soud účastníky poučí, že ke koncentraci dojde uplynutím dané lhůty (druhé poučení o formální podstatě koncentrace).⁹⁵

Ne vždy je ale situace tak jednoduchá, resp. může dojít i k situacím, kdy koncentrace řízení nastane ve vztahu ke každému z účastníků k jinému koncentračnímu okamžiku, a přesto se nebude jednat o vadný postup soudu. Je-li např. jeden z účastníků poučen dle § 118a OSŘ a je mu poskytnuta předmětná dodatečná lhůta, ale přesto dojde k poučení o formální podstatě koncentrace ve vztahu ke skončení daného jednání, pak vůči účastníkovi, který dle § 118a OSŘ poučen nebyl, nastane koncentrace už skončením daného jednání, kdežto ve vztahu k účastníkovi, kterému poučení dle § 118a OSŘ adresováno bylo, nastane koncentrace až uplynutím dodatečné lhůty.⁹⁶

⁹⁵ Pozn. aut.

⁹⁶ SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019. Strana 502.

4. Výjimky z koncentrace řízení nastávající skončením přípravného jednání či prvního jednání ve věci a některé praktické otázky

Koncentrace řízení skončením přípravného jednání nebo prvního jednání ve věci nastává za splnění dříve uvedených podmínek. Zákonodárce však rozeznává několik situací, kdy by nastolení zákazu novot bylo pro účastníka řízení nepřiměřeně přísným, resp. ve výjimečných případech umožňuje prolomení již nastolené koncentrace.

4.1. Zákonné výjimky

Dosažením koncentračního bodu, tedy skončením přípravného jednání nebo prvního jednání či uplynutím dodatečné lhůty je účastníkům zamezeno vnášet do řízení nové skutečnosti a důkazní návrhy. Výjimky z tohoto pravidla upravuje § 118b odst. 1 takto: *„K později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům smí soud přihlídnout, jen jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly po přípravném, a nebylo-li provedeno, po prvním jednání nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést, jakož i ke skutečnostem nebo důkazům, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností podle § 118a odst. 1 až 3.“*

Lze tedy rozeznat čtyři situace, kdy dochází k prolomení koncentrace řízení a kdy tedy lze do řízení vnést nové skutečnosti či důkazy:

- 1) novými skutečnostmi či důkazy má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků,
- 2) nové skutečnosti či důkazy nastaly až po prvním (resp. přípravném) jednání,
- 3) nové skutečnosti či důkazy nemohl účastník bez své viny uvést (navrhnout) před koncentračním okamžikem a
- 4) nové skutečnosti či důkazy byly uvedeny po výzvě (poučení) dle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ.⁹⁷

⁹⁷ Ustanovení § 118b odst. 1 OSŘ

4.1.1. Zpochybnění věrohodnosti provedených důkazních prostředků

Zpochybnění důkazního prostředku může být dosaženo dvojí cestou. První možností je provedení důkazu, který prokazuje skutkový stav jinak než dříve provedený důkaz. Jinými slovy, tento nový důkaz prokazuje, že prokazovaná skutečnost se udála jinak, než jak se podává ze zpochybněvaného důkazu (např. zpochybnujeme výpověď svědka navržením výsledku jiného svědka, který také pozoroval spornou skutečnost). V tomto případě se jedná o novotu, která je po koncentraci nepřipustná (výslech měl být navržen před koncentrací). Nová skutečnost a důkazní prostředek tedy nesmí sloužit k tomu, aby byla skutečnost prokázána jinak, leč k tomu, aby byla prokázána nevěrohodnost dříve provedeného důkazního prostředku. Nově navržené tvrzení a důkaz tedy nevypovídá (nemusí vypovídat) o sporné skutečnosti, nýbrž pouze o nevěrohodnosti důkazních prostředků dříve provedeného (např. zpochybnujeme výpověď svědka navržením výsledku jiného svědka, který sice nepozoroval spornou skutečnost, ale viděl, jak protistrana nabízí prvnímu svědkovi úplatek za to, že bude křivě vypovídat).

Nabízí se k úvaze, zda takováto novota vnesená do řízení po jeho zkoncentrování může být účastníkovi známa (resp. zda účastník může vědět o tom, jak lze zpochybnit věrohodnost provedeného důkazního prostředku již před koncentrací, ale vyčkávat a zpochybnující důkaz a jemu odpovídající tvrzení uplatnit až po koncentraci). Svoboda je toho názoru, že nikoliv. I v takovém případě by měla být výjimka z koncentrace vykládána s ohledem na svůj účel, tedy umožnit zpochybnění důkazu po koncentraci pouze za předpokladu, že možnost takového zpochybnění nebyla před koncentrací dotčenému známa.⁹⁸ V odborné literatuře lze však nalézt i názory zcela opačné, a to např. „*U těchto tvrzení a důkazů přitom není rozhodné, zda se o nich dozvěděl účastník po koncentraci nebo již dříve, nechal si je v rámci procesní taktiky pro sebe a snaží se využít překvapení*“.⁹⁹ Lavického komentář se k tomuto tématu nevyjadřuje.¹⁰⁰

Zde je na místě poukázat na § 205a OSŘ, které v odvolacím řízení umožňuje uplatnění novot, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, pakliže „*jimi má být zpochybněna věrohodnost důkazních prostředků, na nichž spočívá rozhodnutí soudu prvního stupně*“. Takové pravidlo umožňuje prolomení koncentrace ve vztahu k prokázání nevěrohodnosti provedených důkazních prostředků, spočívá-li na nich rozhodnutí soudu prvního stupně. Ničeho o

⁹⁸ Ve vymezení se shoduje rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. 30 Cdo 2310/2007 a SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019. Strana 513.

⁹⁹ JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Strana 282.

¹⁰⁰ LAVICKÝ, Petr a kolektiv. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. Strana 562-56.

(ne)vědomosti účastníka o dané novotě před podáním odvolání nestanoví. Při koncentrování skončením prvního jednání však ještě nikdo z účastníků neví, na jakých důkazních prostředcích bude rozhodnutí spočívat, z toho důvodu je zjevně možné rozporovat věrohodnost všech důkazních prostředků. Co z toho lze vyvodit? V zásadě dva možné výklady. Buďto je možné přijmout Svobodův závěr, který nemá oporu v zákonné úpravě, ale jeho slovy sleduje její smysl. Opačný výklad umožňuje širší prolomení koncentrace, když by zpochybňování věrohodnosti bylo možné bez ohledu na to, kdy se o zpochybňujícím důkazním prostředku daný účastník dozvěděl.¹⁰¹

Vycházejí z judikatury k tomu, která je možné věrohodnost důkazního prostředku zpochybnit, např. z následujícího postoje: „*Věrohodnost důkazního prostředku může být zpochybněna například tehdy, bude-li tvrzeno a prokázáno, že svědek vypovídal o věci pod vlivem návodu nebo výhrůžky (tedy „křivě“), že listina je ve skutečnosti falzifikátem apod.*“¹⁰², pak je dle mého soudu na odhalení pravé povahy důkazního prostředku (tedy např. jeho nevěrohodnosti) veřejný zájem, tedy zájem větší, než jen zájem účastníka řízení na úspěchu ve sporu, a to zejména proto, že jednání předcházející získání zpochybňovaného důkazního prostředku mohlo být trestným činem. Byť jsem si vědom, že takový výklad může být příliš paternalistickým a zbytečně „chránícím“ účastníka řízení (a nutno samozřejmě zvažovat i možnou obnovu řízení), přesto dle mne není pro Svobodův náhled opora ve znění zákon, a i po koncentraci řízení by mělo být možné vnášet nová tvrzení a důkazní návrhy zpochybňující věrohodnost provedených důkazních prostředků nehledě na to, kdy se účastník o takových věrohodnost zpochybňujících novotách dozvěděl. V opačném případě by toto ustanovení bylo zcela obsoletní, když novoty, o kterých se účastník bez své viny dozví až po koncentraci, je do řízení možné vnášet i po koncentraci bez dalšího (srov. „*nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést*“).¹⁰³ Nepřímo lze takový závěr dovodit z rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 05. 2009, sp. zn. 30 Cdo 2310/2007, ve kterém dovolací soud uvedl, že důkazní prostředky, o nichž účastník věděl před koncentrací, musí být navrženy před koncentračním okamžikem, což však neplatí o těch, které zpochybňují věrohodnost jiného již provedeného důkazního prostředku (podobné úvahy vizte např. v usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 04. 2019, sp. zn. 29 Cdo 5273/2017).

¹⁰¹ Pozn. aut.

¹⁰² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 07. 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003

¹⁰³ Pozn. aut.

4.1.2. Nově nastalé skutečnosti a důkazy

V civilním řízení jsou jádrem projednávání zpravidla děje, které se odehrály před jeho zahájením a z toho důvodu je již před počátkem soudního řízení většinou známo, které skutečnosti jsou rozhodující a jak je lze prokázat. Důkazy tak mají svůj původ obvykle v době, kdy se prokazovaná skutečnost udála, a proto jen výjimečně vzniknou až po skončení prvního či přípravného jednání.¹⁰⁴ Zásadní tedy je, kdy skutečnosti nebo důkazy vznikly, nikoliv to, kdy se o nich účastník řízení dozvěděl.¹⁰⁵ Pouze ty vzniklé (nastalé) po přípravném jednání, a nebylo-li provedeno, tak po prvním jednání ve věci, lze uplatnit bez dalšího a prolomit koncentraci řízení. Nutno rovněž doplnit, že možnost jejich uplatnění se neodvíjí od koncentračního okamžiku, nýbrž od skončení přípravného (resp. prvního jednání), po němž musely nastat. Nezáleží tedy na tom, kdy došlo ke koncentraci řízení.¹⁰⁶

Za příklady takových novot uvádí odborná literatura např. vady stavby, které se projeví až v průběhu řízení (zatékání apod.). Účastník, který do té doby argumentoval jinými vadami, může i po koncentraci nově nastalé vady zahrnout do svých skutkových tvrzení a navrhnout k nim provedení důkazů. Podobná je situace při vymáhání náhrady nemajetkové újmy, když některý z následků (např. trvalé poškození zdraví) se projeví až po skončení přípravného či prvního jednání.¹⁰⁷ Velmi často najde tato výjimka uplatnění v řízeních, kdy rozhodnutí závisí na zjištění co nejaktuálnějšího stavu, při vypořádání spoluvlastnictví jím bude mimo jiné způsoblost daného účastníka vyplatit zbylé spoluvlastníky, která se v průběhu řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví může několikrát změnit. Jiným příkladem může být řízení o povolení nezbytné cesty, když po skončení prvního či přípravného jednání získá žalobce ke své nemovitosti přístup. Tuto okolnost bude moci žalovaný uplatnit, neboť nastala až po prvním, resp. přípravném, jednání.

Nelze si rovněž nevšimnout, že totožnou výjimku upravuje i § 205a písm. f) OSŘ pro účely odvolacího řízení, když novoty, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, lze uplatnit u odvolacího soudu, pokud tyto „nastaly (vznikly) po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně“.¹⁰⁸ Obecně tedy platí, že skutečnosti a důkazy nastalé po prvním (přípravném) jednání lze uplatnit a prolomit tak koncentraci řízení. Po skončení projednávání věci u soudu prvního stupně

¹⁰⁴ JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Strana 282.

¹⁰⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Strana 238.

¹⁰⁶ Pozn. aut.

¹⁰⁷ JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Strana 282.

¹⁰⁸ LAVICKÝ, Petr a kolektiv. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. Strana 564.

se uplatní *lex specialis* zakotvená v citovaném ustanovení § 205a písm. f) OSŘ, která tytéž novoty umožní vnést i do odvolací fáze (ve své podstatě je uvedené ustanovení vázající se na odvolací řízení nadbytečné, poněvadž předestřený postup by byl možný i bez jeho existence dle § 118b OSŘ).

4.1.3. Skutečnosti a důkazy, které účastník nemohl bez své viny včas uvést

Možnost uvádět skutečnosti či důkazy, které nemohl účastník bez své viny uvést včas, tedy před nastolením koncentrace, má úzkou vazbu na obnovu řízení, neboť takový procesní institut lze využít v totožných případech. Zákonodárce zde zjevně upřednostňuje, aby předmětná novota mohla být užita ještě v původním řízení, a účastník nemusel zahajovat nové řízení podáním žaloby na obnovu řízení.¹⁰⁹

Odborná literatura vychází z následujícího judikatorního výkladu spojení „bez své viny“, který se užije jak pro účely prolomení koncentrace, tak pro účely žaloby na obnovu řízení.¹¹⁰ Judikatura staví své závěry na tezi, že je-li dán prvek vědění, pak je vždy založeno zavinění účastníka, jinak řečeno, věděl-li účastník o rozhodném tvrzení či důkazním návrhu již před koncentrací řízení, nemůže jej uplatnit až po zkoncentrování. Nemoci bez své viny novotu uplatnit nutno vykládat jako nevědomost o existenci dané novoty před koncentrací řízení.¹¹¹ I pro účely této podkapitoly lze tedy užít následující opakovaně přijímaný názor Nejvyššího soudu České republiky, který se sice vyjadřoval k předpokladům pro obnovu řízení, užít jej lze však i pro výklad výjimek z koncentrace řízení: „Skutečnosti a důkazy jsou nové v intencích tohoto ustanovení, jestliže účastník, ačkoliv v době původního řízení objektivně vzato existovaly, je nemohl bez své viny použít, zejména proto, že o nich nevěděl a ani jinak z procesního hlediska nezavinil, že nesplnil svou povinnost tvrzení nebo důkazní povinnost. Právě zodpovězení otázky, zda se dovolatel mohl při aktivitě, kterou lze očekávat od účastníka řízení při uplatňování jeho práv, dozvědět o tom, kde se důkazní prostředek nachází, je pro rozhodnutí o obnově řízení určující.“¹¹² Soudy by tedy měly předně zkoumat, zda účastník o dané novotě věděl, a zda vynaložil veškeré rozumně předpokladatelné úsilí k tomu, aby ji zjistil. Naopak dle mne nelze na prolomení koncentrace vztáhnout náhledy vyjádřené např. v usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze

¹⁰⁹ LAVICKÝ, Petr a kolektiv. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. Strana 564.

¹¹⁰ SVOBODA, Karel. § 118b [Koncentrace řízení, první jednání]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 18.

¹¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 09. 2002, sp. zn. 20 Cdo 1170/2001

¹¹² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 03. 2019, sp. zn. 22 Cdo 498/2019

dne 09. 12. 2019, sp. zn. 22 Cdo 3595/2019, že při posuzování viny účastníka (řízení o žalobě na obnovu řízení) je záhodno volit přísnější měřítko. Obnova řízení směřuje proti pravomocnému rozhodnutí, protože se jedná o zcela zásadní zásah do právní jistoty. Oproti tomu prolomení koncentrace je ze své povahy mnohem méně závažné, stejně přísné posuzování viny účastníka tak není na místě.

Z dalších názorů lze zmínit ten, dle něhož pod spojení „*bez své viny*“ nelze podřadit stav, kdy účastník před zkoncentrováním řízení nedohledal rozhodný důkazní prostředek ve svém archivu, ke kterému má nijak neomezený přístup. Dle komentářové literatury by do této výjimky naopak spadala situace, kdy jeden z účastníků těsně před okamžikem nastolení koncentrace řízení vnese do řízení novou skutečnost či důkazní návrh. Ostatní účastníci by následným nastolením koncentrace řízení byli nepřiměřeně znevýhodněni, soud by jim tak měl poskytnout dodatečnou lhůtu pro případnou odezvu na v poslední možné chvíli uplatněnou novotu. Zmíněný komentář pak dochází k závěru, že taková lhůta není dodatečnou lhůtou poskytnutou k doplnění skutkových tvrzení a důkazních návrhů ve smyslu § 118b odst. 1 OSŘ, nýbrž zvláštní lhůtou pro doplnění skutkových tvrzení a důkazních návrhů, které účastník nemohl bez své viny před koncentračním okamžikem uplatnit.¹¹³

4.1.4. Skutečnosti a důkazy uvedené po výzvě (poučení) soudu

K prolomení koncentrace dochází i tehdy, uvedou-li účastníci nová skutková tvrzení či důkazní návrhy poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností podle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ. U této výjimky bude nejdůležitější určit rozsah, v jakém se koncentrace prolomuje, resp. zda je okruh nových skutkových tvrzení a důkazních návrhů omezen či nikoliv.

Jirsov komentář k tomu uvádí, že nastolení skutkového stop-stavu „*neplatí jen pro účastníka, který je poučen podle § 118a odst. 1-3 a reaguje novotami. Protože jeho reakce znamená zpravidla novou procesní situaci v řízení, mohou i všichni ostatní (i vedlejší) účastníci zareagovat novými tvrzeními a důkazními návrhy bez ohledu na to, zda se konalo přípravné jednání nebo výjimečně i první jednání ve věci. Koncentrační bod je v případě procesního poučení podle ustanovení § 118a odst. 1-3 prolomen ve vztahu ke všem účastníkům řízení – bez ohledu na to, v jaké fázi se řízení nachází*“.¹¹⁴ Je-li tedy některý z účastníků takto poučen, dochází

¹¹³ SVOBODA, Karel. § 118b [Koncentrace řízení, první jednání]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 19.

¹¹⁴ JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Strana 282.

k prolomení koncentrace a on může svá skutková tvrzení doplnit, stejně jako ostatní účastníci. V praxi to tedy znamená, že vnesli-li poučený účastník do řízení na základě daného poučení (výzvy) novoty, pak ostatní účastníci mohou na takové novoty odpovědět dalšími svými tvrzeními a důkazními návrhy.¹¹⁵

Z výše uvedeného lze nepřímo dovodit, že po poučení dle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ může poučený účastník v zásadě doplnit jen ta skutková tvrzení a důkazní návrhy, ohledně nichž byl (či měl být, nebylo-li poučení vyčerpávající) poučen. Zbývá uvážit, zda ostatní účastníci, kteří reagují na jeho doplnění, jsou ve svých doplněních také omezeni předmětným poučením. K tomu dovolací soud oklikou uvedl: „*Jinými slovy, nebylo-li účastníku řízení poskytnuto poučení podle ustanovení § 118a odst. 1 a odst. 3 o. s. ř. dříve, než nastala koncentrace řízení (ač se tak objektivně mělo stát), nebrání ustanovení § 118b odst. 1 o. s. ř. tomu, aby tyto skutečnosti vylíčil, resp. aby označil důkazy potřebné k prokázání svých skutkových tvrzení i poté, kdy koncentrace nastala. Jiné skutečnosti či důkazy již ovšem poté, kdy došlo ke koncentraci řízení, doplnit nemůže. Zbývá dodat, že v rozsahu, v němž skutková tvrzení a důkazy doplňuje jedna strana sporu i poté, kdy došlo ke koncentraci řízení, může doplnit tvrzení a označit důkazy i strana druhá.*“¹¹⁶ Dané zdůvodnění vykládám tak, že po poučení dle některého z odstavců § 118a OSŘ může poučený účastník doplnit tvrzení a důkazní návrh pouze v tom rozsahu, v jakém byl poučen. Odpoví-li ostatní účastníci na takové doplnění svým vlastním doplněním skutkových tvrzení a důkazní návrhů, pak i jejich doplnění je omezeno příslušným poučením, resp. mohou doplnit pouze ta tvrzení a důkazy, které reagují na doplnění provedené účastníkem poučeným dle § 118a OSŘ (nová skutková tvrzení a důkazní návrhy, které by nereagovali na doplnění poučeným účastníkem, uvést nemohou). V praxi však musí být velmi obtížné odlišit, která doplnění jsou odezvou na doplnění učiněná poučeným účastníkem a která ne.¹¹⁷

4.2. Další výjimky z koncentrace řízení a řešení některých praktických otázek

Krom čtyř výše uvedených výjimek dochází k prolomení koncentrace řízení i v jiných případech. Jak již bylo dříve uvedeno, aby nastala koncentrace řízení, tak musí dojít k tzv. dvojímu

¹¹⁵ JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Strana 283.

¹¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 6. 2013, sp. zn. 29 Cdo 604/2012

¹¹⁷ Pozn. aut.

poučení o formální a materiální podstatě koncentrace řízení. Důsledky nesplnění takové povinnosti Nejvyšší soud České republiky shrnul v již citovaném usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 06. 2019, sp. zn. 23 Cdo 833/2019: „*tzv. koncentrace řízení nenastává nejen ... ale vždy, jestliže účastníci nebyli o tzv. koncentraci řízení a o jejích účincích poučeni jednak v předvolání k přípravnému jednání, k jednání nebo k dalšímu jednání, jednak před skončením přípravného jednání, jednání nebo dalšího jednání, má-li v této době nastat tzv. koncentrace řízení.*“ Nejsou-li tedy účastníci předem dvakrát poučeni o nastupující koncentraci řízení, pak ke zkoncentrování nedojde. Jelikož však jde spíše o nesplnění předpokladů pro nastolení koncentrace, tak tuto situaci neoznačují za samostatnou výjimku z koncentrování řízení.

4.2.1. Změna žaloby

Zvláštním případem, na který pamatuje druhý odstavec mnohokrát zmíněného ustanovení § 118b OSŘ, je změna žaloby, resp. připuštění změny žaloby a jeho dopad na koncentraci řízení. Zákonná úprava totiž stanoví, že „*Byla-li připuštěna změna žaloby (§ 95), nejsou tím účinky podle odstavce 1 dotčeny*“¹¹⁸. Jinak řečeno, změna žaloby neprolamuje nastolenou koncentraci řízení.

Změnit žalobu je právem žalobce, vázáno je však na souhlas soudu. Úprava zakotvená v § 95 odst. 2 OSŘ stanoví, že soud změnu žaloby nepřipustí „*jestliže by výsledky dosavadního řízení nemohly být podkladem pro řízení o změněném návrhu*“. Z toho důvodu je rozhodující, aby soud správně vyhodnotil situaci a zvážil, zda lze ve věci pokračovat dle změněné žaloby, ale za již nastoleného stop-stavu (tedy po zkoncentrování řízení).¹¹⁹ Tato úprava si již krátce po jejím přijetí vysloužila kritiku Hamulákové, dle které povede k faktické nemožnosti měnit žalobu po nastolení koncentrace, neboť dotyčný žalobce, navrhnuvší změnu žaloby, nebude s to dostát své povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní. Prolomení koncentrace je totiž i v tomto případě vázáno pouze na zákonné výjimky. Dle Hamulákové pak v řadě řízení dochází k tomu, že jsou zbytečně prodlužovány, poněvadž žalobce nenavrhne změnu žaloby, ale musí volit jiné procesní postupy, např. vzetí žaloby zpět a podání žaloby se změněným petitem.¹²⁰

Dle Lavického komentáře se výklad odborné literatury týkající se provázanosti mezi změnou žaloby a koncentrací řízení po publikování náhledu Hamulákové ustálil na názoru, že

¹¹⁸ Ustanovení § 118b odst. 2 OSŘ

¹¹⁹ LAVICKÝ, Petr a kolektiv. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. Strana 566.

¹²⁰ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2010. Strana 112.

výsledky dosavadního řízení nemohou být podkladem pro řízení o změněné žalobě tehdy, mělo-li by to za následek, že žalobce nebude mít možnost z důvodu již nastolené koncentrace řízení uvést všechna rozhodná tvrzení a navrhnout odpovídající důkazy. Zda opravdu dochází k prodlužování řízení odborná literatura neuvádí. Jisté však je, že, jak je uvedeno výše, úprava rozhodování o přípuštění změny žaloby klade vysoké nároky především na rozhodujícího soudce. Ten by tedy měl zvážit, zda veškerá dosavadní tvrzení a důkazní návrhy budou dostačující pro řízení o změněné žalobě, resp. zda žalobce dostojí povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní i bez navrhování nových důkazů a uvádění nových tvrzení. V zásadě by měl provést obdobné vyhodnocení jako před poučením dle § 118a odst. 1-3 OSŘ a posléze rozhodnout, zda bude změna žaloby přípuštěna. Nepříznivé dopady na délku řízení mohou být odvráceny i díky tomu, že v mezidobí byla mezi výjimky prorážející nastolenou koncentraci vložena i reakce na zmíněná poučení dle § 118a odst. 1-3 OSŘ (v době publikování názoru Hamuľákové tomu tak nebylo). Pokud by tedy soudce připustil změnu žaloby, stále může v řízení o změněném návrhu poskytnout poučení dle § 118a odst. 1-3 OSŘ a účastníci budou moci vnést do řízení novoty, pak by došlo k prolomení koncentrace v souladu se zákonnou úpravou. Otázkou však zůstává, zda v takovém případě mohl soudce změnu žaloby připustit, když při rozhodování o přípuštění změny musel seznat, že bude nutné předmětné poučení následně poskytnout a koncentraci prolomit, poskytnutím takového poučení by soudce v zásadě přiznal svou chybu, neboť změnu žaloby povolit patrně vůbec neměl.¹²¹

Úplně jiný přístup ke změně žaloby ve vztahu ke koncentraci řízení však zastává Jirsův komentář s následujícím náhledem: *„Změnu žaloby lze považovat za novotu. Proto i ta je po dosažení koncentračního bodu nepřipustná – s výjimkou situace, kdy účastník reaguje na poučení soudu, jež obsahuje výzva dle § 118a.“* Vykládám-li předestřený názor správně, pak po koncentraci řízení by změna žaloby měla být zásadně nepřipustná, poněvadž se jedná o novotu. Jedinou situací, kdy by soud mohl změnu žaloby připustit, je ta, kdy by změnou žaloby účastník reagoval na poučení dle § 118a odst. 1-3 OSŘ. Byť je pravdou, že mnohdy ke vhodnosti změnit žalobu dojde za okolností předvídaných v tomto ustanovení, změnu žaloby nelze označit za novotu, která musí být uplatněna před koncentrací řízení, k tomu např. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 04. 2012, sp. zn. 29 Cdo 3084/2011: *„Platí rovněž, že ke změně žaloby může dojít kdykoliv za řízení, dokud nebylo vydáno rozhodnutí, kterým se řízení končí. Nastala-li již v řízení koncentrace (§ 118b o. s. ř.), nejsou změnou žaloby dotčeny její účinky. Změna žaloby je možná i za odvolacího řízení, avšak jen tehdy, pokud to nemá za následek uplatnění nového nároku“*,

¹²¹ LAVICKÝ, Petr a kolektiv. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. Strana 566.

nověji pak (rok 2020) nepřimo: „K projevu, jímž účastník vyjadřuje svůj žalobní požadavek nebo stanovisko k němu, jímž uplatňuje své procesní námitky, jímž shrnuje své návrhy učiněné za řízení, jímž se vyjadřuje k dokazování a ke skutkové a právní stránce věci nebo jímž sděluje svůj názor, jak má být věc soudem rozhodnuta, soud vždy přihlédne, i když je účastník učinil až poté, co nastaly účinky tzv. koncentrace řízení podle ustanovení § 118b o. s. ř.“¹²², či přímo v odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 01. 2018, sp. zn. 22 Cdo 3446/2017: „V poměrech projednávané věci dovolatelka navíc přehlídí, že o změně žaloby, a to i pokud by se jednalo o nový nárok, lze rozhodnout v průběhu řízení před soudem prvního stupně (k tomu srovnej § 216 odst. 2 o. s. ř. a contr.), včetně fáze po koncentraci řízení (srovnej § 118b odst. 2 věta první o. s. ř.). Jediné omezení v daném směru, jež je povinen soud při rozhodování o připuštění změny žaloby brát v úvahu, jsou výsledky dosavadního řízení, které musí umožňovat nadále vést řízení o změněném návrhu (§ 95 odst. 1 a 2 věta první o. s. ř.)“, a příslušné právní větě: „O změně žaloby lze v řízení před soudem prvního stupně rozhodnout i po koncentraci řízení.“ Změna žaloby je dispozičním úkonem žalobce, vyjadřuje jím (v podobě změny) svůj žalobní požadavek a sama o sobě neobsahuje nové skutkové tvrzení ani důkazní návrh, z toho důvodu ji nelze považovat za novotu podléhající koncentraci.

Ať tak či onak, rozdílnost názorů a řada nejasností ukazují, že provázanost mezi úpravou koncentrace řízení a změnou žaloby není upravena nejlépe a zbytečně přináší řadu otázek.¹²³

4.2.2. Zpětvzetí žaloby

Souvislost mezi zpětvzetím žaloby a koncentrací řízení zákon výslovně neupravuje, v praxi však může k situaci, kdy žalobce vezme žalobu zpět po nastolení koncentrace řízení, dojít poměrně snadno. Obecně platí, že žalobce v postavení *dominus litis* může vzít podanou žalobu zpět v zásadě kdykoliv, jedná se o jeho dispoziční oprávnění.¹²⁴

Avšak dojde-li k zahájení jednání (což bude ve většině případů znamenat, že se žalovaný, resp. další účastníci, již museli k žalobě vyjádřit, vyhledat důkazy na podporu svých tvrzení, zúčastnit se prvního jednání apod.), pak je zohledněn i případný zájem žalovaného na projednání věci: „Jestliže ostatní účastníci se zpětvzetím návrhu z vážných důvodů nesouhlasí, soud rozhodne, že zpětvzetí návrhu není účinné“. Při zpětvzetí žaloby po zahájení jednání tedy žalovaný může

¹²² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 4717/2018 ze dne 30. 03. 2020

¹²³ Pozn. aut.

¹²⁴ SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019. Strana 515.

vyslovit nesouhlas se zpětvzetím žaloby, načež soud musí posoudit, zda jej k vyslovení nesouhlasu vedl nějaký vážný důvod.¹²⁵

Při posuzování, zda má účastník k vyslovení nesouhlasu se zpětvzetím žaloby vážný důvod, se již dostáváme k tématu koncentrace řízení. V průběhu řízení může nastat stav, kdy byl žalobce vyzván a poučen dle § 118a 1 až 3 OSŘ, avšak na dané poučení nestihl včas reagovat, nebo je jinak zjevné, že neunesse některé z procesních břemen. V takovém případě by v zájmu vyhnout se procesnímu neúspěchu (zamítnutí žaloby) mohl vzít po zkoncentrování žalobu zpět a tím ukončit celý spor, aniž by jej prohrál a vystavil se tím souvisejícím nepříjemnostem. Svoboda je toho názoru, že tehdy může žalovaný vyslovit nesouhlas se zpětvzetím žaloby, zdůvodnit jej zjevnou snahou zneužít tohoto procesního institutu a svého zájmu na pokračování v řízení. Soud posléze vyhodnotí, zda je dán vážný důvod pro takový nesouhlas a tím i nutnost vyslovit neúčinnost zpětvzetí žaloby a pak pokračovat v řízení. Nastolení koncentrace řízení je dle něho tedy zásadním argumentem, na jehož základě soud může rozhodnout o neúčinnost zpětvzetí žaloby a vést řízení k meritornímu rozhodnutí ve věci.¹²⁶

Nelze však uzavřít, že by byl Svobodův závěr všeobecně přijímán. Např. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 10. 02. 2016, sp. zn. 21 Cm 14/2014-515 ve svém odůvodnění obsahuje: *„Pánem sporu je v občanském soudním řízení žalobce, je zásadně na něm, zda ve sporu (v celém jeho rozsahu) hodlá pokračovat. Tento princip převažuje nad argumentem žalovaného, že žalobce (částečným) zpětvzetím žaloby obchází institut koncentrace řízení. Ani tento důvod nesouhlasu tudíž není akceptovatelný. Žalobci je přiznáno ustanovením § 96 o.s.ř. dispoziční právo se žalobou a toto právo může uplatnit i s úmyslem získat případnou procesní výhodu ve sporu současném či budoucím. Zásada koncentrace řízení není tomuto principu nadřazena.“* Citované usnesení bylo vydáno ve sporu mezi společnostmi LEO Express a.s. coby žalobkyní a společností České dráhy a.s. coby žalovanou ve věci o náhradu škody v řádech stovek milionů korun, která měla být způsobena zneužitím dominantního postavení na trhu (spor je veřejně známý). V dané věci byly opakovaně podávány opravné prostředky a věc se dostala několikrát k dovolacímu soudu, přičemž všechna rozhodnutí mi nejsou známa, avšak pro účely této práce je důležité, že dovolání žalované proti citovanému usnesení bylo odmítnuto. Dovolací soud nejprve shledal, že *„Dovolatelka předkládá dovolacímu soudu k řešení otázku, zda je vážným důvodem pro nepřipuštění zpětvzetí žaloby dle § 96 odst. 3 o. s. ř. to, že poté, co nastala zákonná koncentrace řízení a žaloba byla zamítnuta pro neunesení břemene tvrzení a břemene důkazního, vezme*

¹²⁵ Ustanovení § 96 odst. 3 OSŘ

¹²⁶ SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019. Strana 515.

žalobkyně svou žalobu zpět za účelem, aby ji následně podala znovu, a obešla tak koncentraci řízení, případně přesunula věc k jinému soudci. Odvolacímu soudu vytyká, že nesprávně aplikoval § 96 odst. 3 o. s. ř. s tím, že se jejími námitkami ohledně částečného zpětvzetí žaloby nijak konkrétně nezabýval a řádně nezohlednil všechny okolnosti věci.“ Závěrem svého odůvodnění pak uvedl, že „Nejvyšší soud přitom úvahu odvolacího soudu o tom, zda je nesouhlas žalované se zpětvzetím žaloby ohledně části původně uplatňovaného nároku důvodný, zjevně nepřiměřenou neshledal.“ Výsledkem tedy bylo, že důvody pro nesouhlas se zpětvzetím žaloby nebyly brány za vážné, k vyslovení neúčinnosti zpětvzetí tedy nedošlo.¹²⁷ Nejvyšší soud České republiky zde vycházel ze svého dřívějšího usnesení, ve kterém pro účely odvolacího řízení shledal, že vážnost důvodů musí posuzovat soud prvního, resp. následně druhého stupně, přičemž „dovolací soud může jeho úvahu zpochybnit, jen je-li zjevně nepřiměřená“.¹²⁸

Jak uvádí Svoboda, skutečnost, že došlo ke koncentraci řízení může sloužit jako argument žalovaného pro vyslovení nesouhlasu se zpětvzetím žaloby. Citovaná judikatura však napovídá, že tento argument mnohdy nebude sám o sobě dostatečný (slovy zákona nebude vážným důvodem) pro to, aby soud vyslovil neúčinnost zpětvzetí.¹²⁹

4.2.3. Změny v okruhu účastníků

Odlišný dopad na koncentraci řízení má přistoupení nebo záměna účastníka řízení. § 118b odst. 2 OSŘ výslovně zmiňuje: „Došlo-li k přistoupení dalšího účastníka (§ 92 odst. 1) nebo záměně účastníka (§ 92 odst. 2), nastávají ve vztahu s novými účastníky účinky podle odstavce 1 skončením prvního jednání, které bylo nařízeno po přistoupení nebo záměně účastníka a které se ve věci konalo; o tom musí být účastníci poučeni v předvolání k tomuto jednání.“ Přistoupení nového účastníka do řízení nebo záměna jednoho z účastníků (na místo dosavadního účastníka nastoupí jiný) je tedy další výjimkou z koncentrace řízení stanovenou zákonem.

Dle Hamulřákové slouží přistoupení a záměna účastníka řízení k odstranění nedostatku věcné legitimace, který zde byl již od počátku řízení, když žalobce či žalovaný není věcně legitimován samostatně nebo není legitimován vůbec. Není-li dotyčný legitimován vůbec, pak na jeho místo nastoupí osoba věcně legitimovaná (záměna), není-li dotyčný legitimován samostatně, pak dojde k přistoupení dalšího účastníka na danou procesní stranu (přistoupení). Od záměny, resp.

¹²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 09. 2017, sp. zn. 23 Cdo 3486/2017

¹²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 22 Cdo 2149/2014

¹²⁹ Pozn. aut.

přistoupení, účastníků nutno odlišovat univerzální či singulární nástupnictví, kdy do řízení vstupuje jiná osoba z titulu nástupnictví po některém z účastníků řízení¹³⁰, a to příkladmo jeho dědic.¹³¹ V takovém případě k prolomení koncentrace nedochází, neboť nastoupivší účastník přijímá procesní postavení v tom stavu, v jakém se nachází ke dni jeho vstupu do řízení, tedy včetně případné koncentrace řízení.¹³²

Pro přistoupení účastníka, případně pro účastníka vstupujícího do řízení na základě záměny, bude významné určení rozsahu, v němž k prolomení koncentrace řízení dochází. Šínová se svým autorským kolektivem dospívá k tomuto závěru: „*Koncentrace se neprolamuje pouze novým účastníkům řízení, ale i stávajícím účastníkům. Prolomení koncentrace se však vztahuje pouze na skutečnosti a důkazy ve vztahu k nově vstoupivším účastníkům*“.¹³³ S tímto souhlasí i další odborná literatura, srov. např. „*K nové koncentraci dochází jen ve vztahu k právům a povinnostem, které se týkají nově nastoupivších účastníků*“.¹³⁴ Po takové změně v okruhu účastníků tedy zůstává řízení zkoncentrováno, je však možné do něj vnést ty nové skutečnosti a důkazy, který se týkají nově přistoupených účastníků. Bureš jako příklad uvádí situace, kdy na jedné straně vystupuje více osob, typicky společně a nerozdílně zavázání dlužníci. Opomine-li při podání žaloby žalobce některého uvést, a návrh na přistoupení vznese až po koncentraci řízení, tak dojde k situaci, kdy mezi žalobcem a původně žalovanými dlužníky již koncentrace nastala, kdežto ve vztahu k novému účastníkovi nastane až skončením prvního jednání po přistoupení.¹³⁵ Všichni účastníci (žalobce, žalovaní jsou účastníky řízení od počátku, noví účastníci řízení) mohou do řízení vnášet jen ta skutková tvrzení a důkazní návrhy, která se týkají nových účastníků.¹³⁶

Netřeba připomínat, že i na tento případ dopadá povinnost soudu poskytnout tzv. dvojí poučení o formální a materiální podstatě koncentrace. Všichni účastníci tedy musí být poučeni jednak v předvolání, za druhé na samotném jednání, o tom, že řízení bude zkoncentrováno skončením prvního jednání po přistoupení (záměně).¹³⁷

¹³⁰ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2010. Strana 110-111.

¹³¹ Pozn. aut.

¹³² JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Strana 284.

¹³³ ŠÍNOVÁ, Renáta a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Strana 235.

¹³⁴ SVOBODA, Karel. § 118b [Koncentrace řízení, první jednání]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 22.

¹³⁵ BUREŠ, Jaroslav. Úprava koncentrace řízení v občanském soudním řádu účinná od 01. 07. 2009. *Bulletin advokacie* [online]. 2009, č. 12, str. 27-32 [cit. 2022-02-01]. ISSN 1210-6348. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/files/2678/BA_12_2009.pdf

¹³⁶ Pozn. aut.

¹³⁷ LAVICKÝ, Petr a kolektiv. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. Strana 568.

Zákon výslovně nestanoví žádné časové ohraničení pro návrh na přistoupení nebo záměnu účastníka řízení. Byť ustanovení § 118b odst. 2 výslovně upravuje koncentraci řízení po takovém přistoupení (záměně), tak až k dovolacímu soudu se dostala otázka, resp. až v dovolání byl jednou uplatněn argument, že po koncentraci řízení není možné návrh na přistoupení (záměnu) účastníka řízení podat. Nejvyšší soud České republiky v rozhodnutí o takovém dovolání zdůraznil, že „Z citované zákonné úpravy (§ 118b odst. 2 o. s. ř.), která předpokládá, že k přistoupení účastníka může dojít až po koncentraci řízení, ani z citovaného rozhodnutí velkého senátu Nejvyššího soudu tak nelze dovodit, že by návrh na přistoupení účastníka řízení mohl žalobce podat jen do okamžiku, než proběhne koncentrace řízení, jak tvrdila dovolatelka.“¹³⁸ Koncentrace řízení tudíž nemá na možnost navrhnout přistoupení či záměnu účastníka řízení vliv.

4.2.4. Odstoupení od shodných skutkových tvrzení

V ideálním případě by měl soud již na přípravném jednání, případně jiném soudním roku, provádět inventarizaci skutkových tvrzení, tedy uvést výčet zásadních skutkových tvrzení, která účastníci soudu sdělili, přičemž za součinnosti účastníků posléze určit, která tvrzení jsou mezi účastníky sporná a která nikoliv. Prohlásí-li účastníci, že některé tvrzení je sporné či nesporné, pak takové prohlášení má opět povahu tvrzení (účastník tvrdí, že nějaké tvrzení je sporné či nesporné). Z toho důvodu se i na odstoupení od shodných skutkových tvrzení vztahuje koncentrace řízení (odstoupením účastník tvrdí, že nějaká skutečnost je sporná, ačkoliv do té doby tvrdil, že není, i odstoupení je ve své podstatě novým tvrzením). Jinak řečeno, odstoupit od shodných skutkových tvrzení lze jen do koncentračního okamžiku, po nastolení koncentrace by se jednalo o nepřipustnou novotu.¹³⁹

Opačný přístup by účastníkům umožňoval obcházení koncentrace řízení, neboť by bylo možné úvodem všechna skutková tvrzení protistrany označit za nesporná, aby následně, po koncentraci řízení, daný účastník od shodných skutkových tvrzení odstoupil, což by v zásadě vedlo k odročování jednání, prodlužování soudního řízení a ve svém důsledku i k úplnému popření koncentrační zásady.¹⁴⁰ Nastolená koncentrace by musela být dále prolamována, a to zejména pro nutné opakované poučení dle § 118a odst. 1-3 OSŘ.¹⁴¹

¹³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 09. 2020, sp. zn. 23 Cdo 2513/2020

¹³⁹ JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Strana 283.

¹⁴⁰ SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019. Strana 515.

¹⁴¹ Pozn. aut.

V odborné literatuře se však objevil i názor, který kategorický závěr o nemožnosti odstoupit od skutkových tvrzení po koncentraci řízení odmítá. Coufalík zmiňuje, že zájem na rychlém a hladkém postupu v řízení je jen jedním z řady konkurujících si zájmů, když hlavním cílem je především spravedlivé posouzení věci. Volným výkladem Coufalíkova článku lze dospět k tomu, že dotyčný zaujímá postoj, dle něhož je příliš striktní vykládání pravidel pro koncentraci řízení v rozporu se snahou postavit rozhodnutí na náležitě zjištěném skutkovém stavu (dospět k materiální pravdě).¹⁴² K závěru o nemožnosti odstoupit od shodných skutkových tvrzení po zkoncentrování řízení (zde dokonce v odvolací fázi) však, na rozdíl od Coufalíka, dospěla i judikatura: „*Byla-li však určitá tvrzení mezi účastníky shodná až do vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně, jsou způsobilým podkladem, z něhož může čerpat svá skutková zjištění významná pro právní posouzení věci. Takto – v souladu s ustanovením § 120 odst. 4 o.s.ř. – získané poznatky o skutkovém stavu věci pak již nelze v odvolacím řízení úspěšně zpochybnit odvolací námitkou, která vylučuje správnost skutkového tvrzení, jež bylo až doposud mezi účastníky shodné.*“¹⁴³ Coufalík k citovanému rozhodnutí uvádí, že nebylo přijato k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek z důvodu obavy o budoucí absolutní nemožnost zpochybnění shodných tvrzení účastníků.¹⁴⁴ Pravdou však je, že dovolací soud z něho nadále vychází, např. v usnesení ze dne 18. 12. 2019, sp. zn. 32 Cdo 3113/2019. Dovolatel zde formuloval otázku „*zda lze přihlížet k nesporným skutečnostem učiněným žalovaným, pokud tento následně v průběhu odvolacího řízení původně učiněné nesporné skutečnosti zpochybní*“, přičemž uvedl, že daná otázka nebyla ještě dovolacím soudem vyřešena. Nejvyšší soud České republiky však odkázal na výše citované rozhodnutí (rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 03. 2013, sp. zn. 26 Cdo 3244/2012) a zmínil, že o neřešenou otázku nejde a tytéž závěry zopakoval.¹⁴⁵

Pro výše uvedené předkládám závěrečné shrnutí, dle něhož lze od shodných skutkových tvrzení odstoupit pouze před koncentrací řízení, po koncentraci řízení se jedná o nepřipustnou novotu. Na tomto postoji se takřka jednomyslně shoduje odborná literatura i judikatura. Bude-li judikaturou někdy z tohoto pravidla připuštěna výjimka, tak lze očekávat její vázání na zcela výjimečné okolnosti případu.¹⁴⁶

¹⁴² COUFALÍK, Petr. Shodná tvrzení účastníků řízení. In *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. [cit. 2022-01-08]. Dostupné z <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5290>

¹⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 03. 2013, sp. zn. 26 Cdo 3244/2012

¹⁴⁴ COUFALÍK, Petr. Shodná tvrzení účastníků řízení. In *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. [cit. 2022-01-08]. Dostupné z <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5290>

¹⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 12. 2019, sp. zn. 32 Cdo 3113/2019

¹⁴⁶ Pozn. aut.

4.2.5. Jiná skutková zjištění

Podnětná může být úvaha o skutečnostech, které vyplynou v průběhu řízení najevo, a to bez přičinění účastníků řízení či samotného soudu. Jinými slovy o takových skutečnostech, které jsou sice pro posuzovanou věc naprosto zásadní, avšak žádný z účastníků je před koncentrací řízení netvrdil a tyto přesto vyšly v řízení najevo.¹⁴⁷ Jako příklad zmíním skutečnosti, které vyjeví svědek nenuceně při svém výslechu nebo které vyplynou ze soudem opatřeného důkazního prostředku (znaleckého posudku, vyjádření úřadu apod.), a to tehdy, nevěděli-li účastníci o nich a předmětné důkazní prostředky k jejich prokázání neuváděli.

Vyjde-li najevo nějaká taková skutečnost před koncentračním okamžikem, pak není nic jednoduššího než aby účastník, jemuž je daná skutečnost ku prospěchu, tuto zahrnul mezi svá skutková tvrzení a navrhl její prokázání daným důkazem.¹⁴⁸ K náhodnému zjištění důležité skutečnosti však může dojít i po koncentraci řízení, pak je situace složitější. Svoboda uvádí, že soud má k takto zjištěné skutečnosti přihlídnout. Koncentrace řízení jako procesní institut a vůbec právní úprava civilního řízení nemají zabraňovat průchodu pravdy, která vyjde bezděčně najevo. Nevěděl-li účastník, jemuž je předmětná skutečnost ku prospěchu, že je taková skutečnost dána, pak patrně dojde k novému poučení dle § 118a odst. 1-3 OSŘ a tím pádem i k prolomení nastolené koncentrace řízení.¹⁴⁹

¹⁴⁷ SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019. Strana 515-516.

¹⁴⁸ Pozn. aut.

¹⁴⁹ SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019. Strana 515-516.

5. Koncentrace řízení nastávající vyhlášením rozhodnutí soudu prvního stupně

Vyhlášení rozhodnutí soudem prvního stupně je dalším koncentračním okamžikem v souladu s ustanovením § 119a OSŘ. Již dříve bylo vysvětleno, že ke koncentraci dochází k okamžiku započetí vyhlásování rozhodnutí.

5.1. Poučení a postup soudu před nastolením koncentrace

Povinnost soudu poučit účastníky o koncentraci nastávající vyhlášením rozhodnutí plyne z následující citace ustanovení § 119a odst. 1 OSŘ: „*Před skončením jednání je předseda senátu povinen účastníky přítomné při jednání poučit, že všechny rozhodné skutečnosti musí uvést a že důkazy musí být označeny dříve, než ve věci vyhlásí rozhodnutí, neboť později uplatněné skutečnosti a důkazy jsou odvolacím důvodem jen za podmínek uvedených v § 205a.*“

Uvedené poučení musí být účastníkům poskytnuto před skončením jednání, z povahy poučení pak nikoliv před skončením každého jednání (dochází-li např. k několikerému odročení), nýbrž toliko před skončením jednání, po kterém má následovat vyhlášení rozhodnutí. Judikatura rovněž zodpověděla otázku, jak postupovat, když je jednání odročeno pouze za účelem vyhlášení rozhodnutí. V takovém případě má soud poučovat na jednání, které následně odročí, nikoliv až na jednání, při němž dochází k vyhlášení rozhodnutí.¹⁵⁰ Dovolací soud opakovaně dovodil, že „*usnesení o odročení jednání (a to i usnesení, jímž bylo jednání odročeno jen za účelem vyhlášení rozhodnutí podle § 156 odst. 2 věty první za středníkem o. s. ř.) je usnesením, kterým se upravuje vedení řízení a soud jím proto není vázán (§ 170 odst. 2 o. s. ř.). Shledá-li tedy důvod pro takový postup, může i u jednání, u něhož původně hodlal jen vyhlásit rozhodnutí, provádět dokazování.*“¹⁵¹ Jinými slovy, odročuje-li soud jednání pouze za účelem vyhlášení rozhodnutí, tak nové skutečnosti a nové důkazní návrhy lze do řízení vnést i v mezidobí mezi odročením a započtím vyhlásování rozhodnutí. Bude-li do řízení ve stanovené době vnesena novota způsobilá ovlivnit rozhodnutí soudu, pak soudce může rozhodnout, že vyhlášení rozhodnutí bude odloženo, a ještě před tím provede dodatečně navržený důkaz či učiní jiné potřebné kroky.¹⁵²

¹⁵⁰ HAMUEÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces. Casebook*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. Strana 204.

¹⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 07. 2010, sp. zn. 26 Cdo 2313/2009

¹⁵² Pozn. aut.

Judikaturou je dlouhodobě zastáván názor, mimo jiné v usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 05. 2009, sp. zn. 33 Cdo 5059/2007, nověji pak v usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 06. 10. 2015, sp. zn. 28 Cdo 1988/2015, že poučení o koncentraci dle § 119a OSŘ má soud směřovat jen vůči účastníkům, kteří jsou na jednání přítomni. Nepřítomným účastníkům poučení dáno být nemusí. Účastník, kterému nebylo poučení poskytnuto, se může procesně vadného postupu dovolat jen v případě, že žádal z důležitého důvodu o odročení jednání, na němž bylo následně poučení dáno, avšak jeho žádosti nebylo protiprávně vyhověno (pro odročení tedy důležitý důvod doložil).¹⁵³ Ustálena je judikatura zároveň v tom náhledu, že omluva z jednání není automaticky žádostí o odročení.¹⁵⁴ V judikatuře soudů nižších stupňů se již objevil názor, že výše citovanou judikaturu lze vztáhnout i na poučení o nutnosti doplnit skutková tvrzení a důkazní návrhy (tedy na poučení dle § 118a OSŘ).¹⁵⁵ V této souvislosti se dle mne jedná o nesprávný výklad uvedené judikatury, neboť ta hovoří výlučně o poučení dle § 119a OSŘ. Obvodnímu soudu v Praze 5 lze však dát za pravdu v tom, že judikatura k poučení dle § 119a OSŘ i judikatura k poučení dle § 118a odst. 1-3 OSŘ dospěly ke stejnému závěru. Poučení dle obou ustanovení je nutno dávat při jednání. Nedostaví-li se účastník na jednání, a to z jakéhokoliv důvodu, pak nemůže namítat, že mu poučení nebylo dáno a že tím byla založena vada řízení. O procesní vadu by šlo pouze tehdy, pokud by účastník o odročení požádal a objektivně mu mělo být vyhověno, leč vyhověno mu nebylo.¹⁵⁶ Výstižně možné důsledky nedostavení se na jednání shrnul Ústavní soud České republiky: „*Ústavní soud v zájmu přehlednosti připomíná, že stěžovatel se k jednání soudu prvního soudu bez omluvy nedostavil, ačkoliv byl řádně obeslán. Soud prvního stupně proto ve věci rozhodl v jeho nepřítomnosti. Stěžovatel se tak připravil o možnost poučení podle § 118a odst. 1 až 3 občanského soudního řádu stran toho, že je třeba doplnit tvrzení či označit důkazy k prokázání významných tvrzení, a také o poučení podle § 119a občanského soudního řádu o tom, že všechny tvrzení a důkazy je třeba označit do doby, než o věci rozhodne soud prvního stupně.*“¹⁵⁷

Není bez zajímavosti, že předestřené závěry soud vztáhnul i na předvolání k jednání odročenému za účelem vyhlášení rozhodnutí. Účastník, který se jednání neúčastní, nemusí být předvolán na jednání určené pouze k vyhlášení rozhodnutí.¹⁵⁸ Drápal, Lavický i Hamul'áková s tímto názorem ovšem nesouhlasí. V mezidobí mezi odročením a započítáním vyhlásování

¹⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 06. 10. 2015, sp. zn. 28 Cdo 1988/2015

¹⁵⁴ Rozsudek Okresního soudu v Ostravě ze dne 25. 05. 2021, sp. zn. 58 C 46/2021

¹⁵⁵ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 02. 06. 2021, sp. zn. 4 C 368/2019

¹⁵⁶ Pozn. aut.

¹⁵⁷ Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 07. 09. 2021, sp. zn. II. ÚS 2133/21

¹⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 03. 08. 2015, sp. zn. 28 Cdo 606/2015

rozhodnutí mohou být do řízení vnesena nová tvrzení a důkazní návrhy, rozhodne-li se následně soud, že rozhodnutí vyhlášeno nebude a přistoupí k doplnění dokazování, pak by, v případě, že některého z účastníků nepředvolal, musel jednání opět odročovat a daného účastníka předvolávat, aby mohl být tento provádění dokazování přítomen. Pokud by dotýčný předvolán nebyl, pak z usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 05. 2000, sp. zn. 26 Cdo 1196/2000 plyne, že by se jednalo o procesní vadu.¹⁵⁹

Komentářová literatura dospěla k tomu, že poučení dle § 119a OSŘ není samoúčelným a soud je vůbec poskytnout nemusí, pokud je skutková situace jasná a žádné nové tvrzení či důkazní návrh by nebylo s to zvíkat názor soudu (a mít vliv na jeho rozhodnutí), stejně jako v případech vydávání rozsudku pro uznání nebo rozsudku pro zmeškání.¹⁶⁰ Postoj, dle něhož netřeba poučení dávat v případě vydání rozsudku pro zmeškání nebo rozsudku pro uznání, je postojem logickým nepřímo podpořeným dosavadními náhledy dovolacího soudu.¹⁶¹ Avšak závěr, že poučení netřeba dávat v případě, kdy ani další případná tvrzení nebo důkazní návrhy nejsou schopny ovlivnit rozhodnutí soudu, si zaslouží podrobnější diskusi. Předně není známo, zda autor představuje svůj názor, nebo zda má takový náhled oporu v nějakém soudním rozhodnutí. Úvaha mne však vede k tomu, že soud nemůže nikdy s naprostou určitostí vědět, že dosavadní náhledy na věc jsou nezpochybnitelné a nemůže je ovlivnit ani další seberozsáhlejší dokazování. Patrně je však spíše myšlena situace, kdy má soud na základě provedeného dokazování za prokázané všechny rozhodné skutečnosti. I zde je však otázkou, zda je správné, aby poučení dle § 119a OSŘ nebylo vůbec dáváno. V případě sporu o vrácení zapůjčené částky tedy bude prokázáno, že byla uzavřena smlouva o zápůjčce (prokázáno jako shodné tvrzení účastníků), že peníze byly zapůjčeny (prokázáno výpisem z účtu), že peníze nebyly ve stanoveném termínu vráceny (prokázáno výpovědí svědků, dopisem vydlužitele obsahujícím přiznání, že nezvládne zápůjčku v termínu vrátit). Na základě uvedeného tedy soud patrně může dospět k závěru, že vše rozhodné pro posouzení věci je spolehlivě prokázáno a další dokazování nemůže jeho náhled ovlivnit. K poučení dle § 119a OSŘ tedy nedojde a až v odvolacím řízení vydlužitel prokáže (např. výpisem z účtu, kamerovým záznamem scény, kdy předmětné peníze vrací v hotovosti), že po odeslání dopisu s přiznáním, že zápůjčku nemůže vrátit, peníze přeci jen vrátil. O nepřípustnou novotu by patrně nešlo, poněvadž nebyly splněny předpoklady pro zkoncentrování řízení vyhlášením rozhodnutí. Vykládám-li si tedy komentářovou literaturou představený úsudek správně, pak jsem spíše toho

¹⁵⁹ HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces. Casebook*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. Strana 205.

¹⁶⁰ SVOBODA, Karel. § 119a [Koncentrace spojená s vyhlášením rozsudku]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jirí, DOLEŽÍLEK, Jirí a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 4.

¹⁶¹ Nepřímo lze dovodit z usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 07. 01. 2020, sp. zn. 28 Cdo 3818/2019

mínění, že jej přijmout nelze. I když má tedy soudce subjektivně rozhodné skutečnosti za prokazané, měl by dle § 119a OSŘ poučení dát a přinutit tím účastníky k vnášení rozhodných tvrzení a důkazních návrhů do řízení ještě před vyhlášením prvostupňového rozhodnutí.¹⁶²

5.2. Obsah poučení o koncentraci

Velmi podrobně se žádoucím obsahem poučení a vztahem k dalším poučovacím povinnostem soudu zabýval dovolací soud, přičemž dospěl k následujícímu: *„Nejvyšší soud již ... vysvětlil, že k řádné protokolaci poučení podle § 119a o. s. ř. postačuje, poznamená-li se v protokole o jednání odkazem na § 119a o. s. ř., včetně údaje o tom, zda a jak účastníci (jejich zástupci) na poučení reagovali ... Uvedené pak platí i pro poučení podle ustanovení § 118b, když z dosavadní soudní praxe dovolací soudu vyplývá, že dostačujícím poučením v režimu § 118b sice není „pouhý odkaz na koncentraci řízení, jenž byl podle protokolu o jednání učiněn při jednání“, jakkoliv z ní však nevyplývá, že by nebylo dostačující poučení s protokolárním zachycením odkazem na § 118b s reakcí účastníka na takové poučení [k tomu srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2013, sp. zn. 32 Cdo 4255/2011 (uveřejněný pod č. C 13 548 v Souboru). Dovolací soud v této souvislosti zdůrazňuje, že je nutno odlišovat poučení podle § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. na straně jedné a poučení podle § 118b o. s. ř. a § 119a odst. 1 o. s. ř. na straně druhé. Poučení podle § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. je svým obsahem adresnou výzvou účastníku k doplnění buď konkrétních tvrzení, nebo důkazů, jestliže by pro jejich neuvedení měl být ve sporu neúspěšný pro neunesení povinnosti tvrzení nebo povinnosti důkazní. Proto je v těchto případech nutné, aby z protokolu o jednání bylo jasně patrné, k čemu směřovala výzva účastníku podle § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. i s poučením o následcích při nesplnění této výzvy [k tomu srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2013, sp. zn. 32 Cdo 4255/2011 (uveřejněný pod č. C 13 548 v Souboru) a jakým způsobem účastník na tuto výzvu reagoval. Naproti tomu poučení podle § 118b a § 119a odst. 1 o. s. ř. není adresnou výzvou účastníku k uvedení tvrzení nebo důkazů, které doposud v řízení uvedeny nejsou, ale pouze obecným ohlášením koncentrace řízení a neúplné apelace s informací o tom, kdy a za jakých podmínek koncentrace řízení a neúplná apelace nastoupí. Na tuto výzvu účastník žádným způsobem reagovat nemusí, nýbrž může, přičemž možnost reakce v těchto případech mu musí být soudem umožněna s případnou reakcí účastníka na takové poučení, což je obsaženo právě v protokolu o jednání.“¹⁶³*

¹⁶² Pozn. aut.

¹⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 2. 2015, sp. zn. 22 Cdo 4888/2014

Jak už tedy bylo dříve zmíněno, poučení dle některého z odstavců 1 až 3 ustanovení § 118a OSŘ je poučením adresným, které vyzývá konkrétního účastníka ke konkrétnímu úkonu ve věci. Oproti tomu poučení o koncentraci řízení (a to ať už o koncentraci nastávající skončením prvního jednání dle § 118b OSŘ nebo o koncentraci nastávající vyhlášením rozhodnutí dle § 119a OSŘ) má obsahovat pouze uvedení, kdy a za jakých podmínek koncentrace nastane a odkaz na příslušné ustanovení předpisu, např. tedy „*Účastníkům dáno poučení dle § 119a OSŘ o tom, že všechny rozhodné skutečnosti musí uvést a že důkazy k prokázání svých tvrzení musí označit dříve, než soud ve věci vyhlásí rozhodnutí.*“ Následovat pak v protokolu bude případná odezva ze strany účastníka či účastníků řízení.¹⁶⁴

Byť tedy výčet obsahových náležitostí poučení dle ustanovení § 119a OSŘ není nikterak dlouhý, musí být bezezbytku naplněn s dostatečnou mírou určitosti a přesnosti. Dovolací soud posuzoval případ, kdy byli účastníci poučeni o tom, že všechny rozhodné skutečnosti a důkazy musí uvést do skončení jednání. Na konci daného jednání bylo posléze vyhlášeno rozhodnutí. Uvedené poučení bylo Nejvyšším soudem České republiky v rozsudku ze dne 19. 03. 2003, sp. zn. 29 Odo 715/2002, označeno za nedostatečné, obsahem poučení musí být výslovně, že tvrzení a důkazní návrhy musí být uvedeny do vyhlášení rozhodnutí (nepostačí tedy uvést, že musí být uvedeny do skončení jednání, byť v závěru daného jednání k vyhlášení rozhodnutí dojde).¹⁶⁵

5.3. Vztah ke koncentraci řízení nastávající skončením prvního (přípravného) jednání

Pro vysvětlení vztahu mezi koncentrací řízení nastolenou skončením prvního jednání ve věci (resp. ještě před ním případně přípravného jednání, konalo-li se) a koncentrací řízení nastolenou vyhlášením rozhodnutí je nutné vrátit se k vývoji právní úpravy, když původně nastávala koncentrace řízení pouze vyhlášením prvostupňového rozhodnutí. Následně byl do OSŘ vložen § 118b a vyvstala otázka, zda není úprava koncentrace dle § 119a nadbytečná, neboť nově bude ke koncentraci docházet zpravidla již při skončení prvního či přípravného jednání (co bude nadále v této části rigorózní práce řečeno o skončení prvního jednání, platí přiměřeně i pro skončení přípravného jednání).

¹⁶⁴ Pozn. aut.

¹⁶⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 03. 2003, sp. zn. 29 Odo 715/2002

Stávající výklady dospívají k názoru, že úprava koncentrace řízení nastávající dle § 119a OSŘ vyhlášením rozhodnutí nadbytečnou není z následujících důvodů. Ke koncentraci skončením prvního jednání ve věci dojde jen za předpokladu řádného tzv. dvojího poučení, nebyli-li účastníci takto poučeni, ke zkoncentrování nedošlo skončením prvního jednání a ke koncentraci dojde až vyhlášením rozhodnutí. Dále se koncentrace dle § 119a OSŘ uplatní typicky v případech, kdy byla nastolená koncentrace skončením prvního jednání prolomena (např. došlo k poučení dle § 118a 1-3 OSŘ a účastník po poučení vnesl do řízení novoty).^{166,167}

Koncentrace řízení dle § 119a OSŘ má tedy doplňující funkci, neboť probíhající řízení koncentruje pouze v tom rozsahu, v němž nebylo koncentrováno dle § 118b OSŘ.^{168,169} Nebyli-li tedy účastníci řádně poučeni a koncentrace skončením prvního jednání nenastala vůbec, pak bude celé řízení koncentrováno až vyhlášením rozhodnutí. Nastala-li však koncentrace skončením prvního jednání a tato byla následně prolomena (např. účastník uvedl nové důkazní prostředky zpochybňující věrohodnost těch dříve provedených nebo uvedl skutečnosti a označil nové důkazy na základě poučení dle § 118a odst. 1-3 OSŘ), pak se uplatní oba koncentrační okamžiky. Dostalo-li se účastníku např. poučení dle § 118a odst. 1-3 OSŘ a byl vyzván k doplnění důkazních návrhů či svých tvrzení, pak mohou na nově do řízení vnesené novoty reagovat i ostatní účastníci (dochází k prolomení koncentrace). Tato možnost se jim pak uzavírá započítáním vyhlášení rozhodnutí, tedy druhým koncentračním okamžikem (dle § 119a OSŘ). Vše ostatní, co nebylo prolomeno uvedeným poučením, již bylo koncentrováno skončením prvního jednání, tedy prvním koncentračním okamžikem (dle § 118b OSŘ).¹⁷⁰

5.4. Výjimky z koncentrace řízení nastávající vyhlášením rozhodnutí

Obecně tedy platí, že vyhlášením rozhodnutí dochází ke koncentraci řízení, resp. koncentraci řízení v tom rozsahu, ve kterém nebylo před tím koncentrováno skončením prvního jednání dle § 118b odst. 1 OSŘ.

¹⁶⁶ SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019, strana 501.

¹⁶⁷ HAMUĚÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces. Casebook*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. Strana 203.

¹⁶⁸ SVOBODA, Karel. § 119a [Koncentrace spojená s vyhlášením rozsudku]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 1

¹⁶⁹ BUREŠ, Jaroslav. § 119a [Skončení jednání]. In: DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, strana 853.

¹⁷⁰ Pozn. aut.

Podobně jako v případě koncentrace dle § 118b OSŘ (skončením prvního jednání), tak i v případě koncentrace dle § 119a OSŘ (vyhlášením rozhodnutí) platí, že nezbytným předpokladem je výše podrobně popsání poučení. Důsledky nesplnění poučovací povinnosti soudu jsou obdobné: „Závěr o nesplnění poučovací povinnosti soudem prvního stupně ve smyslu § 119a odst. 1 o. s. ř. znamená, že účastník měl možnost i v průběhu odvolacího řízení tvrdit nové skutečnosti a k těmto navrhnout důkazy, popřípadě navrhnout důkazy k prokázání těch skutkových tvrzení, k nimž doposud žádné důkazy nepřirazoval a odvolací soud byl povinen rozhodnutí soudu prvního stupně přezkoumat i na základě těchto nových skutečností či důkazů.“¹⁷¹ Z citovaného rozsudku tedy plyne, že při absenci řádného poučení ke koncentraci vyhlášením rozhodnutí nedochází. Účastníci jsou následně oprávněni vnášet do řízení novoty i v odvolací fázi a soud druhého stupně se s nimi musí vypořádat.¹⁷²

Poskytnutí poučení je však předpokladem pro nastolení koncentrace, z toho důvodu nebude situace, kdy řádné poučení dáno není, považována za samostatnou výjimku z koncentrace řízení dle § 119a OSŘ, neboť se spíše jedná o nesplnění podmínek pro její nastolení.

5.4.1. Zrušení rozhodnutí odvolacím soudem

Svoboda přichází s názorem, že zrušení rozhodnutí odvolacím soudem a následné vrácení věci k dalšímu řízení prolamuje koncentraci řízení nastolenou podle § 119a OSŘ, neboť dochází *ex post* ke zrušení procesního úkonu, na který je koncentrace vázána.¹⁷³ Tento náhled přijala, cituje Svoboda, i soudní praxe, když usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 09. 2019, sp. zn. 22 Cdo 1830/2019 uvedlo: „zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně bez dalšího neprolamuje koncentraci řízení nastalou po skončení prvního jednání ve věci (§ 118b odst. 1 o. s. ř.); tak je tomu pouze v případě, že řízení bylo koncentrováno na základě § 119a o. s. ř. vyhlášením rozsudku“.¹⁷⁴

Pokud bylo řízení koncentrováno až vyhlášením rozhodnutí (nedošlo ke koncentraci skončením prvního jednání), pak po vrácení věci soudu prvního stupně dle mne nejsou účastníci v uvádění nových tvrzení a předkládání nových důkazních prostředků nijak omezeni. Naopak, došlo-li ke koncentraci již skončením prvního jednání, pak zrušení rozhodnutí nemá žádný vliv a

¹⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 03. 2003, sp. zn. 29 Odo 715/2002

¹⁷² Pozn. aut.

¹⁷³ SVOBODA, Karel. § 119a [Koncentrace spojená s vyhlášením rozsudku]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jirí, DOLEŽÍLEK, Jirí a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 2.

¹⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 09. 2019, sp. zn. 22 Cdo 1830/2019

stop-stav skutkových tvrzení i důkazních návrhů nadále platí i po vrácení věci soudu prvního stupně. Konečně třetí možností je, že došlo ke koncentraci již skončením prvního jednání, která byla následně prolomena. V takovém případě bych volil ten výklad, dle něhož nová tvrzení a důkazní návrhy lze po vrácení věci do řízení uvádět jen v tom rozsahu, jak je bylo možné uvádět před vyhlášením rozhodnutí soudu prvního stupně (omezení založená koncentrací skončením prvního jednání ve věci nadále platí). Obsah zrušujícího rozhodnutí však může stanovit i jinak.¹⁷⁵ Zaznívá však názor, že soudy nižších stupňů po zrušení rozhodnutí a vrácení věci zpravidla nezkoumají, v jakém rozsahu k prolomení koncentrace došlo, a chovají se, jako by byla prolomena zcela a bylo možné do řízení novoty vnášet bez omezení.¹⁷⁶ Takový postup považují za chybný.¹⁷⁷

5.4.2. Jiné výjimky

Výše citovanou pasáž usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 09. 2019, sp. zn. 22 Cdo 1830/2019 lze patrně vykládat tak, že k prolomení koncentrace vyhlášením rozhodnutí podle § 119a OSŘ dojde i tehdy, bylo-li rozhodnutí soudu prvního stupně zrušeno i jinak, než odvolacím soudem (např. v důsledku dovolání apod.). Judikaturu, která by se tímto tématem blíže zabývala, se mi však dohledat nepodařilo.¹⁷⁸

5.5. Koncentrace jako projev zásady neúplné apelace

Odvolací řízení v českém civilním procesu je s jistými výjimkami ovládáno zásadou neúplné apelace.¹⁷⁹ V praxi jsou projevy zásady neúplné apelace takové, že soud prvního stupně je instancí, u které mají zaznít všechna rozhodující skutková tvrzení a u které mají být provedeny všechny potřebné důkazy. Za tím účelem je soud prvního stupně jednak vybaven poučovací povinností dle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ, za druhé povinností řízení koncentrovat a přimět tak účastníky, aby vše rozhodné uvedli před koncentrací řízení, a tedy i před rozhodnutím věci v prvním stupni.¹⁸⁰

¹⁷⁵ Pozn. aut.

¹⁷⁶ SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019. Strana 501.

¹⁷⁷ Pozn. aut.

¹⁷⁸ Pozn. aut.

¹⁷⁹ HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces. Casebook*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. Strana 203.

¹⁸⁰ Pozn. aut.

V odvolacím řízení by měly zaznít nové skutečnosti a být navrženy nové důkazy k jejich prokázání pouze v omezeném rozsahu, přesná pravidla vymezuje ustanovení § 205a OSŘ následovně:

„Skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, jsou u odvolání proti rozsudku nebo usnesení ve věci samé odvolacím důvodem jen tehdy, jestliže

a) se týkají podmínek řízení, věcné příslušnosti soudu, vyloučení soudce (přisedícího) nebo obsazení soudu;

b) jimi má být prokázáno, že v řízení došlo k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci;

c) jimi má být zpochybněna věrohodnost důkazních prostředků, na nichž spočívá rozhodnutí soudu prvního stupně;

d) jimi má být splněna povinnost tvrdit všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti nebo důkazní povinnost, a to za předpokladu, že pro nesplnění některé z uvedených povinností neměl odvolatel ve věci úspěch a že odvolatel nebyl řádně poučen podle § 118a odst. 1 až 3;

e) odvolatel nebyl řádně poučen podle § 119a odst. 1;

f) nastaly (vznikly) po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně.“

Účelem této práce není podrobné rozebírání projevů neúplné apelace a znaků odvolacího řízení, již letným shlédnutím výčtu situací, v nichž lze v odvolací fázi do civilního řízení vnést novoty, však lze seznat, že v případech uvedených pod písm. c), d), e) a f) se jedná v zásadě o tytéž situace, za kterých je umožněno prolomit koncentraci již v řízení u soudu první stolice (a to buď koncentraci nastolenou dle § 118b OSŘ nebo koncentraci nastolenou dle § 119a OSŘ). Velmi zjednodušujícím a nepřesným shrnutím lze dospět k náhledu, že novoty lze vnést do odvolacího řízení z důvodů, které by u soudu prvního stupně byly s to prolomit nastolenou koncentraci řízení (písm. c) až f) citovaného ustanovení), nebo z důvodů vad na straně soudu (písm. a) a b) citovaného ustanovení, tedy z důvodu, že se novoty týkají podmínek řízení, věcné příslušnosti soudu, vyloučení rozhodujících osob či obsazení soudu nebo že prokazují vady založivší nesprávné rozhodnutí ve věci).¹⁸¹

¹⁸¹ Pozn. aut.

6. Koncentrace řízení v řízeních dle části páté OSŘ

Řízení dle části páté OSŘ jsou soudními řízeními, jejichž prostřednictvím dochází k přezkumu rozhodnutí jiného orgánu než soudu o sporu či jiné právní věci, která vyplývá z poměrů soukromého práva. Jelikož zákonná pravidla řízení dle části páté OSŘ mají vlastní úpravu koncentrace řízení, bude tato předmětem samostatného výkladu v této části rigorózní práce.¹⁸²

6.1. Řízení dle části páté OSŘ

Rozhodování sporů a jiných právních věcí, které vyplývají z poměrů soukromého práva, tedy v zásadě rozhodování o tzv. soukromých právech a povinnostech osob, je v první řadě svěřeno civilním soudům. Zvláštní zákony však rozhodování některých věcí vyňaly z pravomoci civilních soudů a jejich rozhodováním pověřily jiné orgány, dle předepsaných pravidel takové rozhodování mohlo být svěřeno orgánům moci výkonné, orgánům územních samosprávných celků, orgánům zájmové nebo profesní samosprávy či smírčím orgánům.

Příkladem je rozhodování o náhradě za vyvlastnění, o vkladu do katastru nemovitostí nebo o některých věcech v oblasti telekomunikací.¹⁸³ Mikule s Kopeckým sem řadí i spory o náhradu škody způsobené přestupkem, byť dřívější judikatura dovodila pravomoc správních soudů.¹⁸⁴ V uvedených případech se sice jedná o rozhodování o soukromých právech a povinnostech, nerozhodují však soudy, leč příslušné úřady (např. katastrální úřady nebo Český telekomunikační úřad). Jelikož je však takové rozhodnutí aktem veřejné správy, musí s ohledem na ústavněprávní limity podléhat soudnímu přezkumu a z toho důvodu byla vložena do OSŘ část pátá současného znění, která právě takový přezkum upravuje.¹⁸⁵

¹⁸² Ustanovení § 244 a § 250d OSŘ

¹⁸³ SVOBODA, Karel. § 244 [Vznik pravomoci soudu]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1116.

¹⁸⁴ Závěry Mikuleho a Kopeckého uvedeny např. v MIKULE, Vladimír, KOPECKÝ, Martin. Kapitola XLI [Soudní ochrana před nezákonným správním aktem (rozhodnutím)]. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo. Obecná část*. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, marg. č. 881.), protichůdnou judikaturu zastupuje rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 31. 10. 2007, č. j. 2 As 46/2006-100

¹⁸⁵ SVOBODA, Karel. § 244 [Vznik pravomoci soudu]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1116.

6.1.1. Projednání věci soudem

Rozhodl-li danou věc příslušný orgán, může účastník řízení podat návrh, aby bylo takové rozhodnutí „přezkoumáno“ soudem.¹⁸⁶ Základní vymezení přezkumu upravuje § 244 OSŘ následovně: „*Rozhodl-li orgán ... podle zvláštního zákona o sporu nebo o jiné právní věci, která vyplývá ze vztahů soukromého práva (§ 7 odst. 1), a nabylo-li rozhodnutí správního orgánu právní moci, může být tatáž věc projednána na návrh v občanském soudním řízení*“. Návrh může být podán pouze tehdy, bylo-li již řízení u rozhodujícího orgánu pravomocně skončeno. Soudní přezkum se pak neomezuje na přezkum zákonnosti či správnosti vydaného rozhodnutí, soud je povinen celou věc znovu projednat a vyhodnotit. Dospěje-li soud k odlišnému závěru než rozhodující orgán, rozhodne sám věc rozsudkem a v potřebném rozsahu tím nahradí rozhodnutí správního orgánu.¹⁸⁷

Skutkové meze projednání věci soudem se řídí jednoznačným pravidlem, že soud není vázán skutkovým stavem tak, jak byl zjištěn rozhodujícím orgánem. Soud může vzít skutková zjištění učiněná správním orgánem za svá, stejně jako může sám provádět (opakovat) dokazování a docházet k novým skutkovým zjištěním.¹⁸⁸

Při projednání věci soud postupuje podle procesních norem upravujících řízení dle části páté OSŘ, a to bez ohledu na to, jakými procesními normami se řídil rozhodující orgán. Toto pravidlo je důležité i pro koncentraci řízení, která bude samostatně přiblížena níže, avšak nyní je důležité z důvodu, že neumožňuje zrušení rozhodnutí správního orgánu a vrácení věci správnímu orgánu k novému projednání. Soud musí vždy sám věc rozhodnout, a to nehledě na případně vadný postup správního orgánu, přičemž je-li věc řešena v řízení dle části páté OSŘ, nemůže se již vrátit ke správnímu orgánu. Soudy mají poslední slovo.¹⁸⁹

6.1.2. K některým požadavkům na žalobu

Výše bylo řečeno, že návrh na zahájení řízení (žalobu) dle části páté OSŘ je možné podat pouze proti takovému rozhodnutí, které již nabylo právní moci.¹⁹⁰ Od přijetí této úpravy je

¹⁸⁶ SVOBODA, Karel. § 244 [Vznik pravomoci soudu]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1116.

¹⁸⁷ Ustanovení § 250j OSŘ

¹⁸⁸ Ustanovení § 250e OSŘ

¹⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 4. 2014, sp. zn. 21 Cdo 150/2013

¹⁹⁰ Pozn. aut.

souvisejícím pravidlem, že navrhovatel musel vyčerpat všechny opravné prostředky (žalobu tedy nelze podat proti prvostupňovému rozhodnutí, které sice nabylo právní moci, ale z důvodu, že proti němu dotyčný nepodal opravný prostředek nebo jej podal opožděně).

Možnost projednání věci soudem pak je časově omezena, žaloba musí být podána nejpozději do dvou měsíců od doručení napadaného rozhodnutí.¹⁹¹

Samotná žaloba pak musí krom obecných náležitostí podání splňovat i náležitost osoby, oprávněným k podání žaloby je pouze ten, jehož práva a/nebo povinnosti byly napadaným rozhodnutím založeny, zrušeny, změněny, určeny či zamítnuty. V žalobě je nutno označit účastníky řízení a před správním orgánem řešenou věc, navrhované důkazy, vylicít zkrácení na právech a okolnosti svědčící ve prospěch včasného podání žaloby, navrhnout rozsah, v jakém je nutno věc projednat, a navrhnout, jak má být věc soudem rozhodnuta. V neposlední řadě zákonná úprava vyžaduje, aby byl k žalobě přiložen stejnopis napadaného rozhodnutí správního orgánu.¹⁹²

6.2. Zákonná úprava koncentrace řízení v řízeních dle části páté OSŘ

Úvodem se sluší připomenout skutečnost, že soud projednávající věc dle části páté OSŘ není vázán skutkovým stavem, který byl zjištěn rozhodujícím správním orgánem, a je tedy oprávněn sám přezkoumávat skutková tvrzení a provádět dokazování.

Na uvedené pak navazuje samotná úprava koncentrace řízení vtělená do ustanovení § 250d OSŘ takto:

„(1) Účastníci řízení mohou uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání nejpozději do skončení přípravného jednání, popřípadě do uplynutí lhůty, která jim byla poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností (§ 114c) nebo, nebyla-li nařízena a provedena tato příprava jednání, do skončení prvního jednání, které se v řízení před soudem konalo; k později uvedeným skutečnostem a důkazům se nepřihlíží. To neplatí, jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly po prvním jednání nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést, jakož i o skutečnosti

¹⁹¹ DRÁPAL, Ljubomír. § 244 [Podmínky projednání věci soudem]. In: DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, marg. č. 3.

¹⁹² Ustanovení § 246 OSŘ

a důkazy, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností podle § 118a odst. 2.

(2) Omezení podle odstavce 1 neplatí v případě, že účastníci nebyli řádně poučeni podle § 114c odst. 5 nebo že, nebyla-li nařízena a provedena příprava jednání, soud jim neposkytl poučení o povinnostech podle odstavce 1 a o následcích nesplnění těchto povinností nejpozději v předvolání k prvnímu jednání ve věci.“

6.2.1. Provázanost s obecnou úpravou

I povšechným, a nikoliv důkladným, shlednutím § 250d OSŘ lze zjistit, že pro účely koncentrace v řízeních dle části páté OSŘ se počítá se dvěma koncentračními okamžiky, a to se skončením přípravného jednání a skončením prvního jednání ve věci, není však stanoveno žádné pravidlo ve vztahu k vyhlášení rozhodnutí. Znamená to, že koncentrace řízení vyhlášením rozhodnutí v těchto řízeních nenastává?¹⁹³ Šínová koncentraci dle § 250d OSŘ označuje za speciální typ koncentrace, uvedenému tématu se však blíže nevěnuje.¹⁹⁴ Odpověď nabízí obecné ustanovení § 245 OSŘ: „Není-li v této části uvedeno jinak, užijí se přiměřeně ustanovení části první až čtvrté tohoto zákona.“ Jinak řečeno, nestanoví-li část páté OSŘ jinak, užijí se obecná pravidla sporného řízení, tudíž i úprava § 119a OSŘ upravující koncentraci vyhlášením rozhodnutí. Svoboda k tomu výslovně uvádí, že § 250d OSŘ obsahuje modifikaci koncentračních pravidel uvedených v § 118b OSŘ, když § 250d OSŘ je *lex specialis* k § 118b OSŘ a deroguje jeho uplatnění. O koncentraci vyhlášením rozhodnutí citované ustanovení ničeho neříká, uplatní se tedy její obecná úprava vtělená do ustanovení § 119a OSŘ.¹⁹⁵ Koncentrace řízení vyhlášením rozhodnutí v řízeních dle části páté OSŘ tedy nastává za podmínek podrobně popsanych v části 5. této práce, tedy za stejných podmínek, jako v běžném sporném řízení.

Na koncentraci řízení v řízeních dle části páté OSŘ pak lze aplikovat ve velké míře teorii a principy, které prostupují uplatňování koncentrace řízení v běžných sporných řízeních a které velmi často dovodila až judikatura, ve vztahu k vymezení pojmu skutková tvrzení, důkazní návrhy, ale i k uplatnění principu neúplné apelace¹⁹⁶ a tím i § 119a OSŘ, se tak podává z rozsudku

¹⁹³ Pozn. aut.

¹⁹⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Strana 241.

¹⁹⁵ SVOBODA, Karel. § 250d [Koncentrace řízení]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 13.

¹⁹⁶ Úplná apelace se naopak uplatní v některých řízeních dle ZŘS – vizte SVOBODA, Karel. *Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Marg. č. 136.

Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 06. 2020, sp. zn. 28 Cdo 1688/2020: „Uvedené principy, jimiž se řídí posuzování procesních přednesů či podání účastníků řízení z hlediska zachování takových zásad civilního (sporného) řízení, jakými jsou koncentrace řízení a neúplná apelace, se prosadí i v řízení podle části páté občanského soudního řádu, v níž je zásada koncentrace řízení explicitně vyjádřena v ustanovení § 250d o. s. ř., a zásada neúplné apelace je aplikovatelná skrze ustanovení § 245 o. s. ř. Uplatnitelné jsou tak i závěry ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, jež potřebu rozlišovat mezi procesní aktivitou účastníka řízení spočívající v přednesu skutkových tvrzení a plnění důkazní povinnosti na straně jedné a aktivitou obsahově definovatelnou jako vyjádření či námitky ke skutkovým či právním závěrům na straně druhé reflektují.“

Krátce po vložení současného § 250d do OSŘ Winterová předpokládala, že pro jeho výklad bude naprosto nezbytné přihlížet subsidiárně k obecným pravidlům pro koncentraci řízení ve sporném procesu.¹⁹⁷ Nyní, dvanáct let poté, lze konstatovat, že předpoklad Winterové byl správný. Složitá a mnohdy nejednoznačná pravidla pro koncentraci ve sporném řízení jsou předmětem výkladu judikatury, která je v této oblasti velmi rozsáhlá. Výše uvedené názory odborné literatury a judikatura k ustanovení § 250d OSŘ však opakovaně dovodily, že zásady, pravidla a náhledy judikatury dopadající na koncentraci řízení v běžných sporných řízeních se často analogicky užijí i na koncentraci řízení v řízeních dle části páté OSŘ. Že se pro účely řízení dle části páté OSŘ užijí vymezení toho, co lze podřadit pod skutková tvrzení či důkazní návrhy, učiněná judikaturou ke koncentraci řízení dle § 118b OSŘ, již bylo řečeno.¹⁹⁸ V jiné věci dovolací soud shledal, že se na řízení dle části páté OSŘ užije i judikatura k otázce, zda je soud oprávněn po koncentračním okamžiku provádět ty důkazy, které sice vyplývají ze spisu a jejich provedení je žádoucí, avšak nebyly k provedení navrženy žádným z účastníků.¹⁹⁹ Obdobně lze očekávat, že výklad pojmu první jednání, skončení prvního jednání, vyhlášení rozhodnutí, stejně jako výklad jednotlivých podmínek prorážejících nastolenou koncentraci a poučovací povinnosti soudu, bude týž, neplyne-li z úpravy § 250d OSŘ něco jiného.

Závěrem je možné shrnout, že řízení dle části páté OSŘ mají zvláštní úpravu koncentrace řízení skončením přípravného, resp. prvního, jednání, která se užije namísto § 118b OSŘ. S koncentrací řízení v běžném sporném řízení (upravenou zejména § 118b OSŘ) spojená pravidla, zásady a náhledy judikatury se však na řízení dle části páté OSŘ užijí, a to potud, pokud nejsou

¹⁹⁷ WINTEROVÁ, Alena. Přípravné jednání a koncentrace řízení (ve věcech podle části páté občanského soudního řádu). In *Acta Universitatis Carolinae Iuridica* [online]. 2010, roč. 56, č. 1, str. 213-218 [cit. 2022-22-01]. E-ISSN 2336-6478. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/870/Iurid_1_2010_18_winterova.pdf

¹⁹⁸ Pozn. aut.

¹⁹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 01. 2020, sp. zn. 28 Cdo 3005/2019

v rozporu s odlišnostmi stanovenými § 250d OSŘ. Koncentrace řízení vyhlášením rozhodnutí se pro řízení dle části páté OSŘ užíje analogicky bez dalšího.

6.2.2. Provázanost s koncentrací předcházejícího řízení před správním orgánem

Skutečnost, že řízení dle části páté OSŘ upravuje koncentraci skutkových tvrzení a důkazních návrhů, má zásadně prolamující účinky ve vztahu ke koncentraci nastolené v předcházejícím správním řízení. Bylo-li tedy řízení před správním orgánem koncentrováno, naskytne se podáním žaloby účastníku možnost vnést do soudního řízení nejen ta tvrzení a důkazní návrhy, které uplatnil již před správním orgánem, ale i skutečnosti a důkazní návrhy nové. Velmi vstřícnými jsou nastavená pravidla v případě, kdy účastník vlastní vinou neuplatní před koncentrací u správního orgánu všechna rozhodující tvrzení a důkazy a z toho důvodu je ve věci neúspěšný. Navzdory vlastnímu zavinění, někdy i záměrné obstrukci, je mu umožněno tyto novoty vnést následně do řízení dle části páté OSŘ.

Svízelnější je posouzení situace, kdy bylo úlohou správního orgánu, aby spolehlivě zjistil skutkový stav a vyhledal příslušné důkazní prostředky, typicky v řízení zahajovaných z moci úřední. Lze tehdy uplatnit koncentraci řízení a nutit účastníka k formulaci tvrzení a vyhledávání důkazů, když žádnou takovou povinnost v předcházejícím řízení u správního orgánu neměl?²⁰⁰ Svoboda přichází s následujícím postojem: „*Je věcí zákonodárce, aby ustavil rámeček přezkumného řízení, který pokládá za vhodný a účelný. Koncentrace přezkumu i u těch řízení, v nichž správní orgán měl povinnost zjišťovat fakta soukromoprávní povahy z moci úřední, není bez dalšího zjevně nespravedlivá, pokud účastníci měli v řízení před správním orgánem dostatečný prostor k uvedení a prokázání okolností ve svůj prospěch a správní orgán vynaložil veškeré rozumné úsilí, aby rozhodující skutečnosti sám zjistil. Pouze tehdy, když tomu tak nebylo, soud rozhodující o žalobě podle § 244 a násl. je povinen tyto procesní nedostatky řízení před správním orgánem překlenout svojí vlastní aktivitou, protože nemá prostor rozhodnutí správního orgánu zrušit a vrátit pro podstatné vady řízení. Za takových okolností soud prvního stupně v řízeních, v nichž správní orgán byl povinen zjišťovat zásadní fakta z úřední povinnosti a neučinil tak, nebude vázán § 250d a věc projedná bez koncentrace.*“²⁰¹

²⁰⁰ SVOBODA, Karel. § 250d [Koncentrace řízení]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 2

²⁰¹ Tamtéž.

Z právní úpravy jednoznačný závěr dovodit nelze, první možností je přijmout Svobodův názor a dovodit vyhledávací povinnost soudu a řízení nekonzentrovat, což je však v rozporu s § 250d OSŘ (žádná taková výjimka z koncentrace uvedena není). Druhou možností je řízení koncentrovat a přinutit účastníka k předestření tvrzení a vyhledání důkazních prostředků (v souladu s § 250d OSŘ), avšak zásadně tím zasáhnout do práv daného účastníka na soudní ochranu. Podáním žaloby by se pak v krajním případě mohl dostat do pozice, kdy se sice dovolá nesprávnosti či nezákonnosti individuálního správního aktu (rozhodnutí správního orgánu), avšak nebude s to unést některé z procesních břemen. Byť oba dva přístupy jsou do určité míry v rozporu s právní úpravou, patrně bude vhodnější přijmout Svobodův závěr a řízení nekonzentrovat. Řízení dle části páté má sloužit k nápravě vad rozhodnutí orgánů, které rozhodovaly o soukromých právech a povinnostech, nikoliv k ukládání povinností účastníkům, které v řízení před správním orgánem neměli. Takový přístup by v případném ústavněprávním přezkumu patrně neobstál.²⁰²

Od skutkových tvrzení a důkazních návrhů podléhajících koncentraci se pro účely výkladu o řízeních dle části páté OSŘ sluší jasně odlišit požadavek účastníka, který rozhodnutí správního orgánu napadá žalobou. Soudní přezkum je totiž vázán *petitem*, resp. tím, čeho se účastník domáhá a v jakých mezích projednání věci žádá. Účastníkem vymezeným rozsahem soud není vázán pouze tehdy, bylo-li lze řízení před správním orgánem zahájit i bez návrhu, vyplývá-li z právního předpisu určitý způsob vypořádání nebo jde-li o společná práva a povinnosti více osob.²⁰³

6.2.3. Koncentrační pravidla a odlišnosti od obecné úpravy

Předmětem koncentrace řízení v řízeních dle části páté OSŘ jsou skutková tvrzení a důkazní návrhy, v tomto ohledu je úprava koncentrace totožná s úpravou v § 118b, resp. § 119a OSŘ. Koncentrace nastává skončením přípravného jednání a nebylo-li provedeno, pak skončením prvního jednání ve věci (nebo uplynutím dodatečné lhůty). Rovněž důsledek neuvedení tvrzení či důkazního návrhu před koncentračním okamžikem je týž, k danému soud nesmí přihlídnout.

Na první zásadní odlišnost narazíme při porovnání výjimek z koncentrace, tedy okolností, které nastolenou koncentraci prolamují. Zpochybnění věrohodnosti provedených důkazů, novota nastalá po koncentraci nebo skutečnost či důkazní prostředek, které účastník nemohl včas uvést, to jsou případy, které prolamují koncentraci řízení jak v běžném sporném procesu, tak v řízeních

²⁰² Pozn. aut.

²⁰³ Ustanovení § 250f OSŘ

dle části páté OSŘ.²⁰⁴ Odlišnost však nastává při poučení dle § 118a OSŘ. V řízeních dle části páté OSŘ je koncentrace prolomena pouze tehdy, je-li účastník poučen dle § 118a odst. 2 OSŘ (vyzván k doplnění svých skutkových tvrzení a důkazních návrhů na základě sdělení soudu, že je věc nutno právně posoudit jinak než dle právního názoru účastníka). K poučení dle § 118a odst. 1 a 3 OSŘ soud sice analogicky povinen je, tudíž musí účastníka upozorňovat, že mu hrozí neunesení procesních břemen či některého z nich (důkazního břemene či břemen tvrzení), avšak takové poučení samo o sobě neprolamuje koncentraci. Odborná literatura se však kloní k tomu názoru, že opomenutí poučení dle § 118a odst. 1 a 3 OSŘ ve výčtu výjimek zásadní význam nemá. Byl-li účastník dle některého z předmětných ustanovení poučen a důkazní prostředky či okolnosti neuvedl před koncentračním okamžikem, ale až po něm, pak velmi často půjde koncentraci prolomit pro skutečnost, že uvedené nemohl účastník do řízení „bez své viny“ včas uvést (nepromeškal-li možnost novoty do řízení vnést svou vinou, např. opomenutím).²⁰⁵

Hromada ve znění § 250d OSŘ nachází vícero odlišností od úpravy v § 118b OSŘ, které dle něho postrádají jakékoliv důvodu a zbytečně právní úpravu znepréhledňují.²⁰⁶ Komentářová literatura se ale kloní spíše k tomu, že záměrem zákonodárce zjevně nebylo nastolit v řízeních dle části páté podstatně jiný režim koncentrace řízení, z toho důvodu je žádoucí vykládat uvedená pravidla podobně jako pravidla zakotvená v § 118b OSŘ.²⁰⁷ Jednou z takových odlišností, s jejímž výkladem je nutno se vypořádat, je ta spočívající v nezmínění oprávnění soudu poskytnout dodatečnou lhůtu a oddálit tak koncentraci skončením prvního jednání ve věci. Ustanovení § 250d OSŘ výslovně uvádí, že před skončením přípravného jednání může soud účastníku poskytnout dodatečnou lhůtu k doplnění skutkových tvrzení a důkazních návrhů, ve vztahu ke skončení prvního jednání už tato lhůta nelogicky zmíněna není. Z doslovného znění se tak jeví, že na prvním jednání ve věci soud dodatečnou lhůtu poskytnout nemůže.²⁰⁸ Svoboda je však opačného názoru: „*I když se s touto lhůtou výslovně počítá jen při nařízení přípravného jednání, jde o možnost, kterou soud má mít k dispozici, ať už nařídí ten nebo onen typ prvního rokování. Avšak jen do doby, než dojde ke skončení prvního rokování ve věci.*“²⁰⁹

²⁰⁴ Vyplývá z porovnání zákonného znění ustanovení § 250d OSŘ s ustanoveními § 118b a § 119a OSŘ

²⁰⁵ SVOBODA, Karel. § 250d [Koncentrace řízení]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 8.

²⁰⁶ HROMADA, Miroslav. 3.6 Řízení podle části páté občanského soudního řádu. In: HROMADA, Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Strana 71.

²⁰⁷ SVOBODA, Karel. § 250d [Koncentrace řízení]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. Strana 1147.

²⁰⁸ Pozn. aut.

²⁰⁹ SVOBODA, Karel. § 250d [Koncentrace řízení]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 1

Nepřesnost jsem našel i při vymezení výjimek z koncentrace řízení, když k prolomení koncentrace dochází mimo jiné tehdy, vnese-li účastník do řízení novotu, která nastala po prvním jednání. Uvedené však nutno vykládat tak, že koncentrace je prolomena nejen tehdy, nastala-li novota po prvním jednání, ale i tehdy, nastala-li po jednání přípravném, konalo-li se.²¹⁰

Ustanovení § 250d OSŘ neobsahuje ničeho o změně žaloby a přistoupení a záměně účastníků, na což pamatuje § 118b OSŘ. Znamená to, že uvedené procesní instituty nelze v řízeních dle části páté užít? Určující je ustanovení § 250b odst. 3 OSŘ následujícího znění: „*Návrh, o němž rozhodl správní orgán, nesmí být v průběhu řízení před soudem změněn.*“ Vymezení věci a účastníků musí zůstat stejné a v řízení dle části páté tedy nelze ke změně žaloby, přistoupení účastníka či záměně účastníků sáhnout. K témuž závěru dospěla i odborná literatura.²¹¹ Vyskytly se však případy, kdy účastník nevolí zakázanou změnu žaloby, ale díky možnosti vnášet do řízení novoty neuplatněné před správním orgánem vnese do řízení důkazní prostředek, který sice ve správním řízení uplatněný nárok nemění (neboť ten musí i v řízení dle části páté zůstat týž), leč tento nárok blíže osvětluje nebo lépe vykládá. V řízeních o přezkumu rozhodnutí o zamítnutí návrhu na vklad do katastru nemovitostí je nárok určen již podáním návrhu na vklad ve spojení s vkladovou listinou. Je-li již v této fázi nárok vymezen vadně (např. nesprávně označeny nemovité věci), nelze nárok v řízení dle části páté následně měnit. Soudy je však připuštěna možnost, jinými slovy za změnu žaloby není považována situace, kdy je do řízení vnesen nový důkaz, který prokáže, že vymezení nároku je pouze nepřesné a tuto nepřesnost odstraní, typicky tedy prohlášení zúčastněných o chybě v psaní či jiné nepřesnosti, jak se podává např. z rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 22. 06. 2021, sp. zn. 15 C 1/2021: „*Skutkové východisko katastrálního úřadu tak lze pokládat za správné. Soud ho doplnil pouze o Prohlášení o zřejmé chybě v psaní vyhotovené ... dne 2. 2. 2021 (které tudíž bylo vyhotoveno až po napadeném rozhodnutí katastrálního úřadu). Z této listiny vyplývá, že při vydání Potvrzení o nabytí vlastnictví ze 14. 9. 2020 došlo ke zřejmé chybě v psaní, spočívající v tom, že u všech pozemků bylo označení „st.“, ačkoliv se to týká pouze pozemků parc. č. st. 566/3 a 742/11.*“

Hromadou je úprava koncentrace řízení dle § 250d OSŘ silně kritizována. Poukazuje na většinu z výše popsaných nejasností a uvádí, že „*Srovnáním současného znění s úpravou koncentrace v § 118b OSŘ vyplynou překvapivé odlišnosti textu, pro které však nelze shledat rozumné obsahové důvody.*“²¹² Z dříve citované judikatury a odborné literatury je sice zřejmé, že

²¹⁰ Pozn. aut.

²¹¹ SVOBODA, Karel. § 250d [Koncentrace řízení]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 6

²¹² HROMADA, Miroslav. 3.6 Řízení podle části páté občanského soudního řádu. In: HROMADA, Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Strana 71-73.

mnohá soudy dovozená pravidla pro výklad § 118b OSŘ se bez dalšího užijí i na koncentraci v řízeních dle části páté OSŘ, Hromadovi však lze přisvědčit v tom, že valná většina odlišností uvedená v § 250d OSŘ je zbytečná a bezdůvodně zhoršuje výklad a aplikaci předmětného ustanovení.²¹³

²¹³ Pozn. aut.

7. Úvahy *de lege ferenda* a představení dalších projevů zásady koncentrace

Dosavadní výklad se zaměřil na základní pravidla pro koncentrování řízení, a to jak v běžných sporných věcech, tak ve věcech dle části páté OSŘ. Dílče lze shrnout, že zákonná úprava již byla podrobena podrobnému výkladu soudů a pravidla pro nastolení koncentrace řízení jsou podrobně vymezena v desítkách rozhodnutí soudů vyšších stupňů, nejčastěji soudu dovolacího. V rámci úvah *de lege ferenda* bych se chtěl zaměřit na dodržování těchto pravidel obecnými soudy, resp. na to, do jaké míry je smysl a účel koncentrace řízení naplněn v soudní praxi, a jak lze stávající stav zlepšit. Dále budou diskutovány návrhy nového předpisu upravujícího občanské soudní řízení, který by měl nahradit dnes platný OSŘ. V neposlední řadě se zaměřím na řadu institutů, které jsou s civilním procesem spojeny a jejichž prostřednictvím se koncentrace řízení projevuje, leč které nebyly zahrnuty do samostatného výkladu v této práci.

7.1 Úvahy o naplnění poslání koncentrace řízení a možných překážkách

Již v podkapitole 3.3 bylo podrobně popsáno, kterak by měl vypadat řádný postup soudu ve vztahu k nastolení koncentrace řízení (v této kapitole se budu věnovat zejména praxi soudů při koncentrování řízení skončením přípravného, resp. prvního, jednání, neboť koncentraci vyhlášením rozhodnutí není soudce s to, krom poučení, ovlivnit). Základním východiskem ráčí být pravidlo, že by soud měl rozhodnout zásadně na jediném jednání. Z toho důvodu je nezbytné, aby poučení o koncentraci obsahoval již přípis s předvoláním k jednání, dále aby se účastníkům dostalo poučení na jednání samotném. Takové pravidlo však klade přísné požadavky na věc rozhodujícího soudce, jenž musí již na první jednání jít výborně připraven a během tohoto pečlivě vyhodnotit všechna skutková tvrzení a důkazní návrhy, věc koncentrovat a ideálně i rozhodnout.²¹⁴

Koncentrace by však měla nastat ideálně v okamžiku, kdy mají soud i účastníci řízení jasno v předmětu sporu a, je-li k takovému postupu dán důvod, soud již může zodpovědně naplnit svou poučovací povinnost a příslušného účastníka poučit dle § 118 odst. 1 až 3 OSŘ. Takový předpoklad je ale dle Svobody jádrem potíží a časté nemožnosti rozhodnout, a tedy i koncentrovat, věc již na prvním jednání, resp. na jednání přípravném. Aby soud mohl právně vyhodnotit situaci,

²¹⁴ Pozn. aut.

poskytnout kýžená poučení a řízení koncentrovat (či dokonce ve věci meritorně rozhodnout), pak musí mít již bezpečně vyhodnocena skutková tvrzení a navržené (či provedené) důkazy, resp. musí již dojít k předběžnému právnímu vyhodnocení věci. V praxi se však většinou nepovede, aby si již během prvního jednání soud udělal ucelený obraz o předmětu projednání, a tedy i uvážil rozložení procesních břemen.

Situaci, kdy by již dle zákonných pravidel mělo ke koncentraci dojít, ale pro výše uvedené to není žádoucí, označuje Svoboda za problém tzv. nezralé (předčasné) koncentrace řízení.²¹⁵ Soud by již měl mít vyhodnoceny všechny pro věc zásadní okolnosti a řízení koncentrovat, leč koncentrační okamžik již nastává a soud není schopen všechna skutková tvrzení a důkazní návrhy vyhodnotit, a tedy ani rozhodnout o rozložení procesních břemen, z toho důvodu se předčasné koncentraci soudy snaží vyhýbat. Szalonnás k tomu přílehně uvádí: „Činí tak (soudy) ovšem z pohledu procesního práva pochybným způsobem, neboť OSŘ neumožňuje, aby soud sám rozhodl, že koncentrace ještě nenastane. Z toho důvody soudy např. porušují svou povinnost poskytnout účastníkům poučení o koncentraci, čímž jejímu nástupu zabrání, nebo volí jiné prostředky (např. přerušování přípravného jednání atd.), přičemž žádný z nich nelze hodnotit jako zcela procesně „čistý“.“²¹⁶ S daným náhledem zcela souzní Svoboda, který rozebírá problematičnost jednotlivých postupů. Dle Drápala by vhodným prostředkem k oddálení koncentrace řízení mohlo být opakované přerušování jednání (nikoliv odročání) až do okamžiku, kdy soud bude schopen provést potřebná vyhodnocení. Tento závěr, podobně jako Szalonnás, Svoboda odmítá s odůvodněním, že přerušování jednání slouží pouze ke krátkodobému přerušování jednání (v řádu desítek minut). Nelze-li v jednání pokračovat, je třeba, v souladu s § 119 odst. 1 OSŘ, jednání odročit. Druhým vadným postupem soudů je nepoučení o koncentraci řízení. Soud tedy předmětná poučení (před jednáním a následně na jednání samotném) neposkytne a koncentraci řízení oddálí. I takový postup je však procesním pochybením.²¹⁷

Lze se zcela ztotožnit s názorem Szalonnáse, dle něhož je výše popsané porušování či obcházení pravidel pro koncentraci ze strany soudů nepřijatelné, poněvadž kdo jiný by měl dodržovat příslušná procesní pravidla, když ne soud. Soudy jsou orgány povolané k ochraně práv a nelze přijmout stav, kdy tak činí v rozporu se zákonem stanovenými pravidly.²¹⁸ Ve své nedlouhé

²¹⁵ SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019. Strana 504.

²¹⁶ SZALONNÁS, Ondřej. Za návrat soudcovské koncentrace. In *epravo.cz* [online]. 2016 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/za-navrat-soudcovske-koncentrace-101462.html>

²¹⁷ SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019. Strana 504-505.

²¹⁸ SZALONNÁS, Ondřej. Za návrat soudcovské koncentrace. In *epravo.cz* [online]. 2016 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/za-navrat-soudcovske-koncentrace-101462.html>

praxi jsem se však s náležitým dodržáním pravidel pro koncentraci řízení setkal zcela výjimečně, či snad vůbec nikdy. Poučení o koncentraci v předvolání k prvnímu jednání sice někdy obsaženo bývá, avšak samotné zkoncentrování řízení skončením prvního jednání ve věci jsem nezažil nikdy, a to navzdory skutečnosti, že k naplnění pojmu první jednání (jeho obsahového i časového prvku) dochází poměrně často. Soudy však věc často řeší, jak je výše uvedeno, nepoučením účastníků a odročováním jednání.²¹⁹ Naprosto nekompromisní přístup zastává Jirsův komentář k OSŘ, dle kterého je jakýkoliv jiný postup než rozhodnutí věci na jediném jednání přístupem nežádoucím. Koncentraci řízení nechápe pouze jako omezení účastníka řízení v tvrzení rozhodných skutečností a navrhování důkazů, nýbrž také jako závazek pro soud, který má od počátku postupovat koncentrovaně a chránit účastníka řízení před obstrukcemi, zneužíváním procesního práva a průtahy. K tomu dodává, že v nikoliv jednoduchých věcech by měl soud zásadně vždy nařizovat přípravné jednání, kdy všem uvedeným povinnostem může dostát a konat dva samostatné roky: přípravné jednání (dojde k nastolení koncentrace) a první jednání ve věci (dojde k rozhodnutí).²²⁰

Ať už se přikloníme k přísnějšímu Jirsovu náhledu nebo názorům shovívavějším, lze uzavřít, že v odborné literatuře (a u soudu nejvyššího stupně) panuje shoda na tom, že jednání by mělo být koncentrováno již skončením prvního jednání ve věci (ve složitějších věcech skončením přípravného jednání). Jakýkoliv jiný postup soudu je postupem vadným a nežádoucím. Otázkou je, zda lze nežádoucí stav, kdy sami soudy obcházejí procesní pravidla, přisuzovat neochotě soudců postupovat v řízení rychle a být již na první jednání výborně připraveni, nebo nedostatkům právní úpravy, která soudy neúměrně svazuje. Možné jiné právní úpravě se budu podrobněji věnovat dále, nyní se však blíže zaměřím na téma první, a to důvody pro případnou neochotu soudců postupovat v souladu s koncentračními pravidly. Vedle povinnosti řízení koncentrovat má soud povinnost usilovat o smírné rozhodnutí věci. Legitimní je tedy otázka, zda lze po soudu chtít, aby na první jednání šel soudce výborně připraven, zároveň však očekával, že účastníky vyzve ke smírnému řešení a za tím účelem jednání případně odročí. Někteří soudci tedy první jednání pojmají tak, že vedou úvodní diskusi s účastníky a snaží se je přivést ke shodě, k projednání věci samé pak vůbec nedochází a řízení je odročeno za účelem mimosoudního jednání účastníků. S ohledem na shora uvedené je takový postup vadný, byť vyhovuje jiné povinnosti – usilování o smírné vyřešení věci. Dle mého skromného názoru se zde projevuje základní nedostatek úpravy civilního procesu, a to ten, že civilní řízení je upraveno normou, která byla přijata za komunistické diktatury a její neustálé novelizace, vedené snahou přizpůsobit ji potřebám současné společnosti,

²¹⁹ Pozn. aut.

²²⁰ JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Strana 283-284.

civilní proces zbytečně komplikují a vyvolávají nežádoucí otázky, a to zejména otázky ohledně provázanosti jednotlivých procesních institutů a jejich vzájemného výkladu. Koncentrační okamžiky, vztah koncentrace řízení a poučení dle § 118a OSŘ, výjimky prorážející koncentraci, vztah koncentrace řízení skončením prvního (přípravného jednání) a koncentrace vyhlášením rozhodnutí, to vše musela podrobně osvětlit judikatura, neboť zákonná úprava vlivem opakujících se novelizací nebyla schopna na vyvstávající otázky odpovědět. Zcela na místě jsou pak pochyby, zda se stále jedná o koncentraci zákonnou, když jsou to soudy, které rozhodují, zda a kdy koncentrace nastane. Nejde tedy spíše o koncentraci soudcovskou? Osobně se domnívám, že k uvedení postupu prvostupňových soudů do souladu s koncentračními pravidly by mohlo přispět častější užívání přípravného jednání, a, zejména, nastolení koncentrace skončením přípravného jednání. Úvodní diskuse s účastníky, přednes jejich stanovisek, vyhodnocení podmínek řízení, jednání o mimosoudním vyřešení pře, inventarizace skutkových tvrzení a důkazních návrhů včetně zákonem předvídaného koncentrování řízení, to vše může být při náležitě přípravě soudce provedeno již na přípravném jednání. První jednání ve věci se pak může zaměřit na dokazování a v ideálním případě na rozhodnutí věci.²²¹

7.2 Další projevy koncentrační zásady

Pro účely této práce byla koncentrace řízení vymezena jako soustředění stanovených procesních úkonů do konkrétního stádia či okamžiku řízení, během něhož jsou (mají být) uskutečněny. Není-li úkon učiněn v předepsaném stádiu či okamžiku nebo je-li učiněn jindy, nelze k němu v daném řízení přihlížet. Výklad se posléze zaměřoval na zákonnou úpravu koncentrace řízení, která normuje koncentrování skutkových tvrzení a důkazních návrhů, a to zejména úpravu uvedenou v ustanoveních § 118b a § 119a OSŘ (a jí odpovídající úpravu pro řízení dle části páté OSŘ).

V nejobecnější rovině lze však projevy koncentrační zásady najít v celé řadě dalších procesních institutů. Vždyť i takové odvolání lze podat pouze v jasně stanovené fázi řízení mezi vyhlášením prvostupňového rozhodnutí a uplynutím odvolací lhůty, totéž pak platí pro podání dovolání, uplatnění námitky podjatosti apod. Promluvit v soudní síni účastník může pouze tehdy, je-li mu soudem uděleno slovo (tedy opět v jasně určeném okamžiku). To vše jsou ve své podstatě projevy koncentrace určitých úkonů, avšak odborná literatura ani judikatura je pod pojem

²²¹ Pozn. aut.

koncentrace řízení nepodřazuje. Jedná se tedy pouze o projevy koncentrační zásady, z nichž některé budou dále blíže představeny.²²²

7.2.1 Námitky proti směnečnému a šekovému platebnímu rozkazu

I před zakotvením současné úpravy koncentrace řízení do OSŘ civilní proces s podobným institutem počítal a počítá s ním dodnes, a to s námitkovým řízením při vydání směnečného platebního rozkazu.²²³

Domáhá-li se žalobce zaplacení směnky (šeku), předloží-li prvopis dotyčného cenného papíru, navrhne-li vydání směnečného (šekového) platebního rozkazu a splní-li další podmínky stanovené zákonem, pak soud vydá předmětný platební rozkaz a uloží žalovanému povinnost uhradit žádanou částku a zaplatit náhradu nákladů řízení. V 15 denní lhůtě k zaplacení může žalovaný buďto provést úhradu, nebo podat námitky, „v nichž musí uvést vše, co proti platebnímu rozkazu namítá“.²²⁴ Koncentrační zásada se zde projevuje v tom, že v 15 denní lhůtě musí žalovaný uvést všechna rozhodná skutková tvrzení, tedy mimo jiné uvést, v jakém rozsahu je rozkaz napadán a z jakých konkrétních důvodů. Prosté uvedení nesouhlasu se směnečným či šekovým platebním rozkazem nemá povahu námitek.²²⁵ Pro řízení o námitkách pak judikatura dovodila, že se jedná o řízení ovládané zásadou koncentrace (např. usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 8. 2012, sp. zn. 29 Cdo 1128/2011).²²⁶ Od obecné koncentrace řízení se koncentrace námitek liší především v tom, že předmětem koncentrace námitek je pouze koncentrování skutkových tvrzení, nikoliv však důkazních návrhů. I po uplynutím 15 denní lhůty lze navrhnout nové důkazy k prokázání svých tvrzení.²²⁷

Hamul'áková ke koncentraci námitek proti směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu výstižně uvádí, že se jedná o typický institut, u něhož se koncentrační zásada významně projeví. Z pojednání o koncentraci řízení jej však vyjímá především z toho důvodu, že se jedná o institut úzkoprofilový zaměřený pouze na specifická řízení (o směnkách a šecích), v jiných řízeních se

²²² Pozn. aut.

²²³ JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Strana 279-280.

²²⁴ Ustanovení § 175 odst. 1 OSŘ

²²⁵ MATZNER, Jiří: Směnečný platební rozkaz a směnečné řízení. In *pravni prostor.cz* [online]. 2018 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/smenecny-platebni-rozkaz-a-smenecne-řízení>

²²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 08. 2012, sp. zn. 29 Cdo 1128/2011

²²⁷ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 26. 03. 2009, sp. zn. III. ÚS 3300/07

vůbec neuplatní.²²⁸ Podobný přístup, označující koncentraci námitek za speciální typ koncentrace řízení projevující se výlučně ve směnečném a šekovém rozkazním řízení, zastává Šínová.²²⁹

7.2.2 Kvalifikovaná výzva

Institut tzv. kvalifikované výzvy upravený v ustanovení § 114b OSŘ je jedním z dalších, které bývají spojovány s pojmem koncentrace řízení.²³⁰

Kvalifikovaná výzva je výzva adresovaná žalovanému, kterou soud může vydat za splnění řady podmínek. Předmětnou výzvou je žalovanému uloženo, aby se k žalobou uplatněnému nároku vyjádřil, vylíčil rozhodné skutečnosti, připojil listiny, jichž se dovolává apod. Nevyjádří-li se žalovaný v soudem stanovené lhůtě, která nesmí být kratší 30 dnů, pak může být vydán rozsudek pro uznání, přičemž soud nebude zkoumat důvodnost žaloby a vyjde z fikce, že žalovaný nárok uznává, jelikož se k zasláné kvalifikované výzvě nevyjádřil.²³¹

Hudková poměrně podrobně shrnuje názory týkající se kvalifikované výzvy, avšak zejména ve vztahu k povaze uznání nároku – zda jde o fikci či domněnku. Dospívá k názoru, že jde o fikci. Vztahem ke koncentraci řízení se blíže nezabývá.²³² Hamuláková kvalifikovanou výzvu staví kamsi na pomezí s koncentrací řízení, uvádí však, že zapadá do celkového konceptu úpravy civilního procesu.²³³ Osobně jsem úpravu kvalifikované výzvy do výkladu podrobněji nezahrnoval z toho důvodu, že se již vzdaluje tématu koncentrování skutkových tvrzení a důkazních návrhů. Nestanovuje konkrétní procesní okamžik či stádium pro procesní úkon, ale spíše souvisí s předpoklady pro vydání jednotlivých druhů rozhodnutí – rozsudku pro uznání.²³⁴

²²⁸ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2010. Strana 45.

²²⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Strana 241.

²³⁰ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2010. Strana 45.

²³¹ Ustanovení § 114b OSŘ.

²³² HUDKOVÁ, Barbora. Fikce uznání nároku žalovaným: K nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 13/15. In *beck-online.cz* [online]. [cit. 2022-22-01]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterviewdocument.seam?documentId=nrptemrbg5pxa4s7gizv6mru15zv6obtgq&groupIndex=1&rowIndex=0#>

²³³ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2010. Strana 45.

²³⁴ Pozn. aut.

7.2.3 Platební rozkaz, elektronický platební rozkaz a evropský platební rozkaz

Zrychlení soudního řízení, zefektivnění ochrany práv, méně nákladné domáhání se exekučního titulu, to jsou společní jmenovatelé, kteří přispěli k zavedení platebního rozkazu, elektronického platebního rozkazu a evropského platebního rozkazu do OSŘ. Jednotlivé odlišnosti mezi nimi nejsou pro účely této práce podstatné, zásadní je odlišení od směnečného (šekového) platebního rozkazu a jeho zvláštnosti v podobě námitkového řízení. Pro všechny v nadpise této podkapitoly jmenované rozkazy je společné, že slouží k vymáhání peněžitého plnění a že zkrácení soudního řízení spočívá zejména v tom, že je rozhodnutí (rozkaz) vydáno bez konání soudního jednání, bez vyjádření žalovaného a bez prováděného dokazování. Žalovaný se může bránit až tehdy, byl-li rozkaz vydán a jemu doručen. Z toho důvodu je vyžadováno doručení všech rozkazů do vlastních rukou adresáta.²³⁵

Osobně nevnímám právní úpravu rozkazů jako bezprostředně související s koncentrací řízení. Oba instituty mají jistě mnoho společného, např. důvodem pro jejich zavedení je snaha civilní řízení zrychlit a zefektivnit, platební rozkaz, evropský platební rozkaz i elektronický platební rozkaz však v první řadě neslouží k tomu, aby byl nějaký úkon účastníka řízení koncentrován ke konkrétnímu okamžiku.²³⁶

Koncentraci řízení se vydaný rozkaz přiblíží tehdy, bude-li do jeho výroku pojata kvalifikovaná výzva k vyjádření se. Takový postup byl dovolacím soudem opakovaně připuštěn. V jedné z prvních věcí, při jejichž rozsouzení byl takový názor představen, byl popsán následovně: *„Jak je zřejmé z výše citovaných ustanovení, může soud usnesení podle ustanovení § 114b odst. 1 o. s. ř. vydat i ve věci, ve které rozhodl platebním rozkazem. Povinnost vyjádřit se ve věci a povinnost označit důkazy je žalovanému ukládána „podmíněně“, tedy za předpokladu, že podá odpor proti platebnímu rozkazu. Lhůta k vyjádření ani zde nesmí být kratší než 30 dnů a soud ji stanoví ode dne podání odporu. V takovém případě doručí žalovanému současně, to jest jedinou zásilkou, jak platební rozkaz, tak usnesení podle ustanovení § 114b odst. 1 o. s. ř. ... Závěr, že usnesení podle ustanovení § 114b o. s. ř. je nutno žalovanému doručit jedinou zásilkou (současně s platebním rozkazem), pak vyplývá právě z „podmíněnosti“ usnesením ukládané povinnosti a vzájemné provázanosti obou těchto rozhodnutí, když při doručování prostřednictvím držitele poštovní licence by jinak nebylo možné bez jakýchkoli pochybností zaručit, že usnesení podle*

²³⁵ STEINEROVÁ, Jolana. *Koncentrace řízení*. Praha, 2020. Rigorózní práce. Univerzita Karlova. Právnická fakulta. Strana 63.

²³⁶ Pozn. aut.

*ustanovení § 114b o. s. ř. bude žalovanému doručeno dříve, než podá odpor proti platebnímu rozkazu.*²³⁷ V takovém případě bude projev koncentrační zásady více patrný, neboť ve stanovené lhůtě (a pouze v ní) je možné učinit příslušný úkon, tedy vyjádření se, po uplynutí lhůty již nebude umožněno se k věci vyjádřit a nárok žalobce bude považován za uznaný. Ve zbytku pak odkazují na výklad v podkapitole týkající se kvalifikované výzvy.²³⁸

7.3 Návrh nové úpravy občanského práva procesního

Současná právní úprava koncentrace řízení bude jistě ještě řadu let účinná a soudy budou nadále nuceny postupovat v souladu se současnými koncentračními pravidly, leč nelze odhlédnout od skutečnosti, že již delší dobu probíhají přípravy nového kodexu civilního procesu, který by měl v budoucnu nahradit OSŘ.²³⁹

Připravený je v současnosti věcný záměr civilního řádu soudního, přesněji konečné znění jeho 2. verze, které bylo vyhotoveno autorským kolektivem pod vedením Petra Lavického.²⁴⁰ Dle nejnovějších zpráv (ze dne 20. 07. 2021) byla pro další fázi příprav procesního kodexu jmenována nová pracovní skupina složená z řad soudců, advokátů i příslušníků akademické sféry, jejímž vedením byl pověřen místopředseda Nejvyššího soudu České republiky Petr Šuk. Nová pracovní skupina, alespoň dle dosavadních prohlášení, naváže na dosavadní znění věcného záměru.

7.3.1 Hodnocení stávající úpravy

Při přijímání nové právní úpravy platí, a při úplné rekonstrukci právního odvětví to platí dvojnásob, že se nová právní úprava nikdy nevyhne porovnání s úpravou dosavadní. Mnohdy je legitimní zkoumat, zda je nová právní úprava „lepší“ a odstranila nedostatky té stávající. Nejinak

²³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 09. 2003, sp. zn. 32 Odo 616/2003

²³⁸ Pozn. aut.

²³⁹ ŘEPKA, Vladimír. Práce na novém civilním řádu soudním se posouvají do další fáze. In *justice.cz* [online]. [cit. 2022-22-01]. Dostupné z: <https://justice.cz/?clanek=prace-na-novem-civilnim-radu-soudnim-se-posouvaji-do-dalsi-fa-1>

²⁴⁰ LAVICKÝ, Petr a kol. Věcný záměr civilního řádu soudního (finální znění 2. verze). In *justice.cz* [online]. [cit. 2022-22-01]. Dostupné z https://www.justice.cz/documents/12681/2549255/Věcný+záměr+CRS_finální+verze+druhého+znění.pdf/07b8f62a-d63e-4106-baef-11c4c6d57926

je tomu v tomto případě, kdy věcný záměr civilního řádu soudního počítá s velmi odlišnou úpravou koncentrace řízení od té nynější.²⁴¹

A jak věcný záměr nového civilního kodexu hodnotí stávající úpravu? Označuje ji za neživotnou, když připouští, že následkem nevyhovujících pravidel je obcházení koncentračních pravidel samotnými soudy. Dosavadní úprava koncentrace řízení se údajně neosvědčila, nastolení jednotného koncentračního okamžiku je hodnoceno jako zábrana spravedlivému a úplnému projednání věci. Jasná hranice, po jejímž překročení nelze vnášet do řízení novoty, je pojmána jako projev zastaralosti procesní úpravy.²⁴² Benešová však takový pohled označuje za velmi zjednodušující. Za velký přínos koncentrace řízení jmenuje zrychlení řízení a zefektivnění postupu soudce, je-li na jednání připraven a umí-li koncentrační pravidla řádně užívat. První jednání ve věci, při řádném postupu soudu, přestalo být díky koncentraci řízení tzv. seznamovací schůzkou, nýbrž začalo vyžadovat náležitou přípravu soudce a všech zúčastněných.²⁴³ Jisté je, že celou řadu dalších nedostatků (nejasná provázanost mezi koncentračními okamžiky, problematika tzv. předčasné koncentrace apod.) věcný záměr vůbec neřeší a jeho argumentace hovořící pro zásadní změnu v právní úpravě koncentrace řízení je opravdu velmi zjednodušující.²⁴⁴

7.3.2 Koncentrace řízení dle věcného záměru

Věcný záměr, dle svých slov, opouští zastaralé pojetí koncentrace, která nastává k jasné stanovenému okamžiku, a za svůj vzor si bere zejména rakouskou úpravu koncentrace řízení. Řízení tedy nemá být koncentrováno k jasné danému okamžiku, ale „*co nejrychleji*“ bez jasné stanovených hranic. Postupuje-li některý z účastníků pomalu, případně obstrukčním jednáním se snaží předložení rozhodujících důkazních návrhů či přednes zásadních skutkových tvrzení oddálit, může soud rozhodnout, že se taková novota nepřipouští. Předpokladem pro takové rozhodnutí soudu je skutečnost, že účastník danou novotu nepředestřel včas vlastní vinou a připuštění takové novoty by rozhodnutí věci oddálilo.

Návrh nové úpravy koncentrace řízení se zatím vyvinul do následující podoby:

²⁴¹ Pozn. aut.

²⁴² LAVICKÝ, Petr a kol. Věcný záměr civilního řádu soudního (finální znění 2. verze). In *justice.cz* [online]. [cit. 2022-22-01] Dostupné z https://www.justice.cz/documents/12681/2549255/Věcný+záměr+ČRS_finální+verze+druhého+znění.pdf/07b8f62a-d63e-4106-baef-11c4c6d57926

²⁴³ BENEŠOVÁ, Jana. Nad koncentrací řízení se smráká. In *pravni prostor.cz* [online]. [cit. 2022-06-02] Dostupné z <https://www.pravni prostor.cz/nazory/glosa-jany-benesove/nad-koncentraci-rizeni-se-smraka>

²⁴⁴ Pozn. aut.

„217. Každá ze stran je povinna své skutkové přednesy a návrhy důkazů učinit včas tak, aby věc mohla být projednána a rozhodnuta co nejrychleji.

218. I bez návrhu může soud rozhodnout, že nový skutkový přednes nebo důkazní návrh nepřipustí, jestliže jej strana v rozporu s bodem 219 ze své viny neuvedla již dříve a jestliže by se jeho připuštěním rozhodnutí věci podle přesvědčení soudu významně zdrželo.

219. Dopustí-li se opožděného přednesu nebo důkazního návrhu advokát z hrubé nedbalosti, může mu být nadto uložen pořádkový trest.“

Zevrubným zhodnocením navrhované úpravy lze dospět k následujícímu. Předně se opouští současná podoba zákonné koncentrace a nahrazuje se zcela novou, která nezakotvuje jasně stanovené koncentrační okamžiky a ukládá účastníkům povinnost důkazní návrhy a rozhodná tvrzení vnést do řízení „včas“. Soud může novotu vnesenou do řízení později než včas nepřipustit za splnění dvou již zmíněných podmínek: a) zavinění účastníka a b) značné zdržení řízení. Zavinění účastníka je, alespoň dle odůvodnění věcného záměru, nutno vykládat tak, že účastník danou novotu do řízení vnést dříve mohl, ale z nějakého důvodu, který mu lze přičítat k tíži, tak neučinil. Otázkou je, proč je v popisu zavinění odkazováno na bod 219. věcného záměru, tedy bod následující upravující hrozící pořádkový trest pro advokáta, vnese-li tento novotu do řízení z hrubé nedbalosti později. Nová úprava koncentrace již vůbec nepočítá s možností, že část řízení bude koncentrována dříve (např. skončením prvního jednání), a část později (např. vyhlášením rozhodnutím). Patrně tedy bude stěžejní, jakým způsobem bude judikatura vykládat slůvko včas a dokdy tedy bude reálně možné novoty do řízení vnášet (očividně bude nutno u každé konkrétní novoty posuzovat, zda již ke koncentraci došlo či nikoliv). Zda bude dosavadní judikatura v nějakém rozsahu nadále použitelná bude teprve zodpovězeno (nabízí se úvaha využití za účelem posuzování hrubé nedbalosti či zavinění účastníka ve vztahu k opožděnému sdělení tvrzení či navržení důkazu).²⁴⁵

7.3.3 Zamyšlení nad návrhem věcného záměru

Za nejdůležitější změnu oproti stávající úpravě koncentrace řízení bych při přijetí návrhu věcného záměru považoval odstranění jasně stanovených koncentračních okamžiků a zakotvení

²⁴⁵ LAVICKÝ, Petr a kol. Věcný záměr civilního řádu soudního (finální znění 2. verze). In *justice.cz* [online]. [cit. 2022-22-01] Dostupné z https://www.justice.cz/documents/12681/2549255/Věcný+záměr+ČRS_finální+verze+druhého+znění.pdf/07b8f62a-d63e-4106-baef-11c4c6d57926

obecné povinnosti účastníka řízení vnést do řízení rozhodná tvrzení a důkazní návrhy včas. Co však znamená včas? Jak uvádím výše, na výklad tohoto pojmu si budeme muset patrně řadu let počkat (než bude jeho výklad sjednocen dovolacím soudem), nabízí se tedy k úvaze, zda je vhodné, aby přijetí nového procesněprávního řádu znamenalo vnesení zásadní právní nejistoty na bedra účastníků řízení. Důsledkem patrně bude snaha vnést všechna potenciálně důležitá skutková tvrzení a důkazní návrhy co nejdříve, nejlépe je zahrnout již do žaloby, resp. vyjádření k žalobě. Kladné hodnocení si jistě vyslouží důsledek v podobě, doufejme, propracovanějších žalob a přehlednosti navržených důkazů. Nelze však nezmínit možný záporný důsledek, a to vnášení do řízení řady tvrzení a důkazních návrhů, které však pro meritum věci budou nedůležité, leč účastník je z opatrnosti do řízení vnese, aby následně, pro případ, že vyjde najevo jejich užitečnost, nemohl být potrestán pro jejich pozdní uplatnění. Stejně tak bude judikatura nucena se vypořádat s otázkou, jak nakládat se situacemi, na které nynější úprava pamatuje poučovací povinností soudu dle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ. Body 223 až 227 věcného záměru obsahují poměrně neurčité vymezení poučovací povinnosti soudu, který bude muset účastníky seznamovat se svým právním náhledem, aktivněji zjišťovat skutkový stav, probírat věc s účastníky po skutkové a právní stránce, až čtenář může nabýt dojmu, že projednací a dispoziční zásada se poděla neznámo kam a soudce již nebude pouze tím, kdo rozhoduje, nýbrž i osobou, která má řadu vyhledávacích povinností.

Opuštění konceptu jasně stanovených koncentračních okamžiků povede ke zvýšení právní nejistoty. Účastník řízení bude celé řízení v nejistotě, zda stále může uplatňovat novoty či nikoliv. Bude-li chtít reagovat na nové tvrzení protistrany, pak bude muset vyhodnotit, zda je takový postup možný, přičemž navrhovaná úprava nezakotvuje žádný výčet situací, kdy je prolomení koncentrace přípustné, a to na rozdíl o právní úpravy současné (v praxi bude nutné posuzovat, zda si první účastník měl být vědom, že druhý účastník do řízení vnese nějakou skutečnost, a zda tuto skutečnost měl předvídat a rozporovat ji již v žalobě či nikoliv apod.). Osobně bych se tedy klonil spíše k využití institutů, které právo již zná, leč nevyužívá příliš hojně. Stane-li se přípravné jednání běžně užívaným, pak může koncentrace řízení nastávající skončením prvního jednání v předpisech upravujících civilní proces klidně zůstat.

Byť je jistě smyslem nové úpravy civilní řízení dále zrychlit, nutno brát v úvahu, že povinnost soudu zjišťovat, zda každý důkazní návrh a každé tvrzení bylo uplatněno včas, může být velmi časově náročná. Neuplatnil-li by tyto účastník již v prvním písemném podání či na prvním jednání, pak bude muset soud zkoumat, kdy a za jakých okolností se o dané skutečnosti

(důkazním prostředku) dotýčný dozvěděl a zvažovat, zda jej uplatnil bez prodlení nebo ne (tedy včas).²⁴⁶

Za největší nedostatek současné právní úpravy koncentrace řízení, který by nový civilní kodex měl odstranit, odůvodnění věcného záměru označuje bránění náležitému zjištění skutkového stavu, když zákon klade zjištění skutkového stavu zásadní překážku v podobě zkoncentrování řízení.²⁴⁷ Osobně v daném náhledu nevidím pouze kritiku současné úpravy, avšak širší snahu o přiklonění se k zásadě materiální pravdy, byť na některých místech věcného záměru jsou takové tendence pracovní skupinou odmítnuty. Rozsudek pro zmeškání, platební rozkazy a další instituty mohou být užívány (v případě rozsudku pro zmeškání a platebního rozkazu vydávány) v rozporu s materiální pravdou, přesto s nimi věcný záměr počítá. Stávající úprava koncentrace řízení, která někdy může vést ke zjištění skutkového stavu v rozporu s materiální pravdou, však ponechána býti nemůže (byť i navrhovaná úprava může vést k nesprávným skutkovým zjištěním). Je tedy otázkou, jakým směrem se chce zákonodárce vydat. Již poněkud vzdálenější analogií s trestním právem a jeho instituty (trestní příkaz, dohoda o vině a trestu) lze seznat, že zákonodárce se kladení formálních překážek pro zjištění materiální pravdy příliš nebrání, a to veden velmi často neskrývaným zájmem na „levnějším“ soudním řízení. Jindy (v tomto případě) však nezjištění materiální pravdy bere za základní nedostatek.

Věcný záměr počítá se širším advokátním přímusem, kdy v zásadě v každém řízení u krajského soudu (a soudů vyšších stupňů) bude účastník nucen být zastoupen advokátem. Ve vztahu ke koncentraci řízení je důležité znění bodu 219. věcného záměru, dle něhož v případě, kdy k opožděnému sdělení tvrzení či navržení důkazu dojde z hrubé nedbalosti účastníkovra advokáta, může být tento advokát postižen pořádkovým trestem. Do poněkud nepříjemné situace se advokát může dostat tehdy, když zamýšlí vnést do řízení nové tvrzení a důkazní návrh a objektivně si není jist, zda jej z hrubé nedbalosti nepředkládá pozdě. Zájmem advokáta pak může být předmětné tvrzení či důkazní návrh do řízení nevnést, aby se nevystavil hrozícímu pořádkovému postihu, avšak zájmem klienta vždy bude alespoň pokusit se novotu uplatnit a vyčkat na postoj soudu.

Zakotvení povinného zastoupení advokátem v řadě řízení má ještě jednu významnou souvislost s koncentrací řízení, a tou je vliv na poučovací povinnost soudu. Řada pravidel uvedených ve věcném záměru jistě projde podrobným rozbořem před přípravou paragrafového znění, již nyní lze však odhadnout (alespoň dle znění věcného záměru), že soud bude povinen

²⁴⁶ Pozn. aut.

²⁴⁷ LAVICKÝ, Petr a kol. Věcný záměr civilního řádu soudního (finální znění 2. verze). In *justice.cz* [online]. [cit. 2022-22-01] Dostupné z https://www.justice.cz/documents/12681/2549255/Věcný+záměr+CRS_finální+verze+druhého+znění.pdf/07b8f62a-d63e-4106-baef-11c4c6d57926

účastníky řízení nadále v řadě případů poučovat. Doposud měla poučovací povinnost dle § 118a OSŘ významný vliv na prolomení nastolené koncentrace řízení, nová úprava se pak bude jistě potýkat s tím, jaký dopad budou jednotlivá poučení mít na výklad toho, zda konkrétní důkazní návrh či skutkové tvrzení bylo uplatněno včas.²⁴⁸

7.4.4 Názory odborné literatury

Odborné literatury, která by se zabývala koncentrací řízení ve věcném záměru nového procesního kodexu, bohužel není mnoho.

Jirsa je přesvědčen, že koncentrace řízení do civilního řízení patří a jako taková by měla být součástí tzv. liberálního procesu, kterému se nebrání a který by v českém případě kladl velký důraz na rychlost a účelnost soudního rozhodování. Zároveň však zmiňuje, že je záhodno, aby zákon upravil konkrétní situace, kdy je možné vnést do řízení nové skutečnosti a nové důkazní návrhy, a to navzdory již nastolené koncentraci řízení.²⁴⁹

Věcný záměr se při úpravě koncentrace řízení odklání od současného pojetí tzv. zákonné koncentrace, kdy tato nastává po splnění zákonem předvídaných podmínek, a v zásadě zavádí koncentraci soudcovskou. Posouzení, zda tzv. skutkový stop-stav již nastal, by bylo úlohou rozhodujícího soudu.²⁵⁰ Zavedení soudcovské koncentrace vítá Szalonnás. Z jeho úhlu pohledu by měla být pravidla pro nastolení koncentrace pro soudce co nejméně svazující, aby mohl pružně postupovat v závislosti na zvláštностech každého sporu.²⁵¹

Benešová připomíná spojení koncentrace řízení a advokátního procesu. Upozorňuje, že když byla koncentrace řízení do OSŘ zaváděna, tak se jednalo o krok k civilnímu procesu, v němž bude zastoupení advokátem povinné.²⁵² Povinnost uplatnit rozhodná tvrzení a důkazní návrhy před koncentračním okamžikem, znalost procesních pravidel týkajících se poučovací povinnosti soudu, vyhodnocení, kdy ke koncentraci řízení došlo, to vše jsou poměrně složité postupy, které snáze zvládne advokát než s procesním právem neseznámený účastník řízení.²⁵³ Právě spojení

²⁴⁸ Pozn. aut.

²⁴⁹ KEJHOVÁ, Hana. Konference Budoucnost civilního procesu obohatila odbornou debatu. In *advokatnidenik.cz* [online]. [cit. 2022-06-02] Dostupné z <https://advokatnidenik.cz/2019/10/16/konference-budoucnost-civilniho-procesu-prispela-vymenou-zkusenosti-do-odborne-debaty/>

²⁵⁰ Pozn. aut.

²⁵¹ SZALONNÁS, Ondřej. Za návrat soudcovské koncentrace. In *epravo.cz* [online]. 2016 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/za-navrat-soudcovske-koncentrace-101462.html>

²⁵² BENEŠOVÁ, Jana. Nad koncentrací řízení se smráká. In *pravni prostor.cz* [online]. [cit. 2022-06-02] Dostupné z <https://www.pravni-prostor.cz/nazory/glosa-jany-benesove/nad-koncentraci-rizeni-se-smraka>

²⁵³ Pozn. aut.

s advokátním přímusem dává složitě úpravě koncentrace řízení smysl. Již úvodní verze věcného záměru však dle Benešové nedostatečně upravovala odpovědnost advokátů za vedení procesu a postrádala jakékoliv časové omezení ve vztahu ke koncentraci řízení.²⁵⁴

Dokud nebude předloženo konkrétní paragrafové znění nového řádu civilního řízení, nebude možné vést ani kvalifikovanou diskusi a navržené znění podrobněji rozebrat. Ve vztahu ke koncentraci řízení lze však již nyní uvést, že věcný záměr počítá s podstatnou proměnou tohoto institutu, když vázání koncentrace na vyhodnocení soudu, zda v konkrétním případě byl důkazní návrh či skutkové tvrzení předestřeno soudu včas, osobně považuji spíše za krok zpět a zatěžování účastníků (minimálně v prvních letech účinnosti daného předpisu) zbytečnou právní nejistotou.²⁵⁵

²⁵⁴ BENEŠOVÁ, Jana. Nad koncentrací řízení se smráká. In *pravni prostor.cz* [online]. [cit. 2022-06-02] Dostupné z <https://www.pravni prostor.cz/nazory/glosa-jany-benesove/nad-koncentraci-rizeni-se-smraka>

²⁵⁵ Pozn. aut.

Závěr

Koncentraci řízení lze označit jako projev zásady koncentrace, resp. zásady legálního pořádku. Ač zákonná úprava pojem koncentrace řízení neužívá, možných vymezení tohoto pojmu nabízí odborná literatura řada, kdy některé z nich vyhovují toliko současné právní úpravě a nejsou dostatečně obecné. Pro účely této rigorózní práce jsem se pokusil formulovat vlastní vymezení a koncentrací řízení rozumím soustředění stanovených procesních úkonů do konkrétního stádia či okamžiku řízení, během něhož jsou (mají být) uskutečněny. Je-li předmětný úkon uskutečněn v jiné fázi řízení než v té, která je pro něho určena, nelze k němu v daném řízení přihlížet. Byť lze vymezení koncentrace dále zobecňovat, či tuto naopak definovat podrobněji, nabízená podoba by měla nejen obsáhnout současné zákonné vymezení koncentrace v OSŘ, nýbrž zohlednit i teoretickou možnost koncentrovat jiné úkony než uvádění skutkových tvrzení a činění důkazních návrhů.

Jádrem současné právní úpravy koncentrace řízení v občanském soudním řízení jsou ustanovení § 118b a § 119a OSŘ, která upravují povinnost účastníků řízení uvést všechny rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání ve stanovené fázi řízení, tedy před určitým koncentračním okamžikem. Koncentrační okamžiky jsou rozeznávány tři: skončení přípravného jednání, skončení prvního jednání a vyhlášení rozhodnutí soudem prvního stupně. Nastane-li některý z koncentračních okamžiků (dojde-li ke koncentraci řízení), uzavírá se účastníkům možnost vnést do řízení nové skutečnosti a navrhopat provedení nových důkazů. Uvede-li následně účastník novou skutečnost, soud k ní nesmí přihlížet. Navrhne-li nový důkaz, soud jej nesmí provést ani zohlednit ve svém rozhodování.

Důvodové zprávy, odborná literatura i judikatura se shodují v tom, že smyslem koncentrace řízení je soudní řízení zrychlit, učinit přímočařejším a účelnějším a ochránit účastníka řízení před tím, aby jiný účastník opožděným uváděním zásadních tvrzení a navrhováním nových důkazů rozhodnutí věci oddaloval a civilní řízení protahoval. Ze své podstaty se koncentrace řízení uplatní toliko v řízení sporném ovládaném zásadou dispoziční a zásadou projednací, v němž je úlohou účastníků, aby soudu předložili vše nezbytné pro rozhodnutí pře.

Potud se koncentrace řízení jeví poměrně jasným procesním institutem a nemusí vyvolávat mnoho nejasností.

Ustanovení § 118b a § 119a OSŘ jsou však poměrně stručná a předpoklady nastolení koncentrace řízení, poučovací povinnost soudu, výklad výjimek prolamující koncentraci řízení, to vše rozvedla až judikatura a odborná literatura. Za zásadní nedostatek současné úpravy koncentrace řízení považují skutečnost, že není nijak upravena provázanost jednotlivých

koncentračních okamžiků a že je spojitost koncentrace řízení s jinými procesními instituty mnohdy přinejmenším nejasná, což vede k tomu, že pravidla pro nastolení koncentrace jsou obcházena samotnými soudy. K nedostatkům současné právní úpravy se však ještě podrobněji vyjádřím.

Jak bylo zmíněno, řízení může být koncentrováno třemi koncentračními okamžiky. Zásadně se tak má stát skončením prvního jednání ve věci (při projednávání složitějších věcí skončením přípravného jednání). Třetí koncentrační okamžik, resp. úprava koncentrace řízení nastávající vyhlášením rozhodnutí by se tak jevila býti obsoletní. Osobně jí přisuzuji doplňující funkci, neboť probíhající řízení koncentruje v tom rozsahu, v němž nebylo koncentrováno dle ustanovení § 118b OSŘ (skončením prvního či přípravného jednání), její užití by tedy mělo být zcela výjimečným. Nebyli-li účastníci např. řádně poučeni o materiální a formální podstatě koncentrace, pak koncentrace skončením prvního jednání nenastala vůbec, tehdy bude celé řízení koncentrováno právě až vyhlášením rozhodnutí. Nastala-li však koncentrace skončením prvního jednání a tato byla následně prolomena některou ze zákonných výjimek (např. účastník navrhl nové důkazní prostředky zpochybňující věrohodnost těch dříve provedených nebo uvedl skutečnosti a označil nové důkazy, které mu byly do té doby bez jeho zavinění neznámé), pak se uplatní oba koncentrační okamžiky, když v rozsahu, ve kterém byla koncentrace výjimkou prolomena, dojde ke koncentraci až vyhlášením rozhodnutí, ve zbytku bude řízení koncentrováno již skončením prvního (přípravného) jednání. I koncentrace nastolená vyhlášením rozhodnutí soudem prvního stupně však může být prolomena, a to např. v případě zrušení daného rozhodnutí odvolacím soudem.

Aby vše bylo ještě o něco složitějším, ukládá zákon soudům povinnost rozhodovat věci v zásadě hned na prvním jednání. Tím se dotýkáme tématu již zmíněného, a to nejasným provázanostem mezi koncentrací řízení a dalšími procesními instituty, resp. povinnostmi soudu při vedení řízení. Soud má zásadně řízení koncentrovat hned na prvním jednání, dále by měl na prvním jednání i věc rozhodnout – při striktním dodržování tohoto pravidla by v zásadě úprava koncentrace řízení v § 118b OSŘ pozbyla významu, neboť řízení by bylo vždy koncentrováno vyhlášením rozhodnutí (skončení prvního jednání a vyhlášení rozhodnutí by splývalo). Další povinností soudu je vést účastníky ke smírnému řešení. Je však otázkou, zda lze od úvodního jednání očekávat, že na něm soud povede s účastníky řízení diskusi a pokusí se přimět je k uzavření smíru, zároveň však provede inventarizaci všech skutkových tvrzení a důkazních návrhů, poučí účastníky o rozložení procesních břemen, řízení zkoncentruje a nejlépe i rozhodne. Pisateli se spíše jeví takové očekávání vnitřně rozporným.

Zejména pro výše uvedené je stávající nastavení pravidel pro koncentrování řízení odbornou literaturou a judikaturou hojně kritizováno. Věcný záměr nového kodexu civilního

procesu ji dokonce označuje za neživotnou. Nedlouhou vlastní zkušenost z advokacie jsem porovnal se závěry odborné literatury a judikatury a dospěl ke znepokojujícímu závěru, že soudci soudů prvních stupňů v naprosté většině případů pravidla pro nastolení koncentrace obcházejí a koncentraci oddalují (typicky odročováním prvního jednání a nepoučováním o koncentraci). Příčin je celá řada, v některých případech bude důvodem neochota soudce podrobně si věc prostudovat již před prvním jednáním, jindy taktika stran, složitost projednávané věci, snaha o smírné řešení a probíhající mimosoudní jednání apod. Velmi problematickým je dle mne požadavek, aby byl soudce vždy hned na prvním jednání schopen poskytnout poučení dle § 118a 1-3 OSŘ a řízení koncentrovat. Nebylo-li provedeno dokazování a inventarizování skutkových tvrzení, může být pro soudce složité stanovit rozložení procesních břemen a dát účastníkům příslušné poučení.

Ač právní úprava koncentrace řízení vyvolává řadu otázek, podařilo se již obsáhlé judikatuře dovolacího soudu a Ústavního soudu České republiky vytyčit stěžejní pravidla, kterých by se měly soudy prvních stupňů držet. Podrobným popsáním těchto pravidel, výjimek z nich a předestřením zastávaných výkladových postojů se zabírám v části 2, 3, 4 a 5 této rigorózní práce, a to včetně řešení řady praktických otázek. Shrnu-li své zásadní poznatky, tak postup soudu před nastolením koncentrace by měl být následující. Povinnost řízení koncentrovat na konci prvního jednání ve věci (resp. přípravného jednání, koná-li se) klade na každého soudce vysoké nároky, neboť ten by měl jít na první jednání výborně připraven a měl by mít jasno ve všech skutkových tvrzeních, důkazních návrzích a relevantní právní úpravě. Již v předvolání k prvnímu jednání (a jsou-li důvody pro konání přípravného jednání, tak v předvolání k přípravnému jednání) by mělo být uvedeno, že skončením prvního (přípravného) jednání dojde k nastolení koncentrace a zákazu novot, včetně důsledků pro účastníky a řízení (první poučení o formální podstatě koncentrace). Následně dojde k zahájení prvního jednání ve věci, během něhož by měl být soud s to učinit závěr ohledně toho, které skutečnosti jsou mezi účastníky sporné a které nesporné, které prokázané a které neprokázané a koho a v jakém rozsahu tíží břemeno tvrzení a břemeno důkazní, když o základu svých závěrů poučí soud účastníky daného řízení (poučení o materiální podstatě koncentrace). Dále se pokusí o dosažení smíru. Před skončením daného jednání musí soudce uvážit, zda je na místě některé z poučení (výzev) dle § 118a OSŘ. Nebude-li na místě žádného z účastníků takto poučit, měl by soud přistoupit k druhému poučení o formální podstatě koncentrace a „zkoncentrovat“ řízení – koncentrace nastane skončením prvního jednání. Bude-li třeba některého z účastníků poučit dle § 118a OSŘ, pak by mu měl takové poučení soud dát. Za účelem doplnění tvrzení či důkazních návrhů bude účastníkovi poskytnuta dodatečná lhůta a soud účastníky poučí, že ke koncentraci dojde uplynutím dané lhůty (druhé poučení o formální podstatě koncentrace).

Zdánlivě totožnou úpravu koncentrace řízení má část pátá OSŘ, dle které soudy postupují v případě, kdy se účastník domáhá přezkumu rozhodnutí správního orgánu o sporu nebo jiné právní věci, která vyplývá z poměrů soukromého práva. Ustanovení § 250d OSŘ, které zakotvuje institut koncentrace pro účely řízení dle částí páté OSŘ, však obsahuje několik nedůvodných odlišností od obecné úpravy koncentrace řízení, což nelze hodnotit kladně. Možné prolomení koncentrace poučením dle § 118a odst. 1 a 3 OSŘ a (ne)možnost poskytnout dodatečnou lhůtu jsou témata, která jsou předmětem výkladu komentářové literatury. Navzdory skutečnosti, že je judikaturou dovozováno analogické uplatnění řady pravidel vyplývajících z ustanovení § 118b a § 119a OSŘ i na řízení dle části páté OSŘ, nelze než uzavřít, že znění ustanovení § 250d OSŘ vyvolává zbytečné nejasnosti. V řízení dle části páté OSŘ dochází vždy k prolomení koncentrace nastolené v předcházejícím řízení před správním orgánem, což hodnotím jako velkou vstřícnost pro případného žalobce, který nedostojí své povinnosti tvrzení a důkazní v řízení před správním orgánem a soudní řízení mu následně umožní své zaváhání napravit.

Osobně se ztotožňuji s náhledy, dle nichž je nějaká forma koncentrování skutkových tvrzení a důkazních návrhů nezbytná. Bez jasného stanovení určité fáze řízení, jejímž uplynutím nastane zákaz novot, může být řízení neúměrně protahováno a rozhodnutí oddalováno. Jak upozornil opakovaně Ústavní soud České republiky, koncentrování řízení přispívá k tomu, aby byla soudní ochrana právům účastníka poskytnuta v přiměřeném časovém horizontu. Poněkud nedůvěřivý bych byl k úpravě koncentrace řízení obsažené ve věcném záměru civilního řádu soudního, přesněji konečném znění jeho 2. verze, který by měl nahradit OSŘ. Vázání koncentrace na vyhodnocení soudu, zda v konkrétním případě byl důkazní návrh či skutkové tvrzení předestřeno soudu včas, osobně považuji spíše za krok zpět a zatěžování účastníků (minimálně v prvních letech účinnosti daného předpisu) zbytečnou právní nejistotou. Dle daného věcného záměru by nová skutková tvrzení či důkazní návrhy neměly být soudem připuštěny tehdy, nebyly-li do řízení vneseny včas (a to zaviněním daného účastníka, přestože je do řízení vnést včas mohl) a rozhodnutí věci by se významně zdrželo. Kritici současné úpravy leckdy volají po zavedení takovéto soudcovské koncentrace (dříve již v OSŘ upravené), kdy by bylo úkolem soudce rozhodnout, zda a kdy bude řízení koncentrováno, neboť pouze soudce ví, kdy nastal správný čas rozhodnutí koncentrovat. Stanovení koncentračního okamžiku zákonem (stávající úprava) údajně neumožňuje pružně reagovat na zvláštnosti konkrétního řízení. Takový argument dle mne není přiléhavý, neboť se lze důvodně tázat, zda je stávající koncentrace vůbec koncentrací zákonnou. Zákon sice stanoví okamžik, kdy má být řízení koncentrováno (skončení prvního, resp. přípravného jednání, vyhlášení rozhodnutí, případně uplynutí dodatečných lhůt), v praxi však dochází k tomu, že ve snaze oddálit nastolení koncentrace soudci neposkytují příslušná poučení a

jednání odročují. Soudce tedy rozhoduje o tom, kdy dojde ke koncentraci řízení. Nejedná se tedy fakticky rovněž o soudcovskou koncentraci? Přesto s ní nepanuje spokojenost.

Zásadní potíží nevidím v tom, že má být občanské soudní řízení koncentrováno okamžikem, který stanoví zákon. Velkým svízelem však je, že judikatura vyšších soudů vymezila jasná pravidla pro nastolení zákazu novot (koncentrování řízení), která však nejsou soudy prvních stupňů důsledně dodržována. Je otázkou, zda lze od soudce rozumně očekávat, že bude schopen věc vždy rozhodnout hned na prvním jednání (domnívám se, že nikoliv), v ostatním bych se však klonil k přísnějším názorům zastávaným zejména Jirsou, dle nichž by mělo být častěji užíváno přípravného jednání a koncentrace řízení by měla zásadně nastávat jeho skončením, případně skončením prvního jednání či uplynutím na těchto jednáních stanovené dodatečné lhůty. Praxe, kdy se strany pětkrát zúčastní jednání před soudem a až následně je jednání zkoncentrováno, je nežádoucí.

Za účelem naplnění cílů této rigorózní práce jsem se pokusil podrobně popsat všechna pravidla pro nastolení koncentrace řízení a byl bych rád, aby výstupem této práce bylo ucelené vodítko pro správný postup před zkoncentrováním řízení. Třebaže je stávající úprava koncentrace řízení v OSŘ nikoliv zcela zdařilá, řada nejednoznačností a výkladových obtíží byla odstraněna judikaturou. Má-li však být zákonná koncentrace v budoucnu nahrazena koncentrací soudcovskou, jak navrhuje zmiňovaný věcný záměr, domnívám se, že by neměl být využit návrh zmíněný ve věcném záměru, neboť sám o sobě nepřináší vhodnější zakotvení koncentrační zásady. I za stávajících pravidel je možné dosáhnout kvalitního a poměrně rychlého rozhodnutí, je však nutné dodržovat pravidla stanovená judikaturou a řádně užívat související instituty, zejména přípravné jednání, k čemuž v praxi ne vždy dochází.

Seznam zkratk

OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

OZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

ZŘS – zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Seznamy použitých zdrojů

Seznam použité literatury

- DÖRFL, Luboš. *Znalec a znalecký posudek v civilním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. 232 stran. ISBN 978-80-7400-790-3.
- DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 2500 stran. ISBN 978-80-7400-107-9.
- HAMUĚÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2010. 192 stran. ISBN 978-80-87212-51-6.
- HAMUĚÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces. Casebook*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. 488 stran. ISBN 978-80-7598-248-3.
- HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo. Obecná část*. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. 600 stran. ISBN 978-80-7400-624-1.
- HRNČIŘÍK, Vít. *Předběžná opatření v civilním řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. 272 stran. ISBN 978-80-7400-622-7.
- HROMADA, Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 112 stran. ISBN 978-80-7400-463-6.
- JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 648 stran. ISBN 978-80-7598-369-5.
- LAVICKÝ, Petr a kolektiv. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. 1116 stran. ISBN 978-80-7478-986-1.
- STEINEROVÁ, Jolana. *Koncentrace řízení*. Praha, 2020. Rigorózní práce. Univerzita Karlova. Právnická fakulta. 131 stran.
- SVOBODA, Karel. *Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. 544 stran. ISBN 978-80-7400-774-3
- SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019. 712 stran. ISBN 978-80-7400-733-0.
- SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. 1834 stran. ISBN 978-80-7400-828-3.
- SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020. 1132 stran. ISBN 978-80-7400-788-0.
- ŠÍNOVÁ, Renáta a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. 502 stran. ISBN 978-80-7400-787-3.
- WINTEROVÁ, Alena a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první, Řízení nalézací: soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Leges, 2018. 646 stran. ISBN 978-80-7502-298-1.
- ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kolektiv. *Civilní právo procesní*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 621 stran. ISBN 978-80-7380-714-6.

Seznam použitých internetových zdrojů

WINTEROVÁ, Alena. Přípravné jednání a koncentrace řízení (ve věcech podle části páté občanského soudního řádu). In *Acta Universitatis Carolinae Iuridica* [online]. 2010, roč. 56, č. 1, str. 213-218 [cit. 2022-22-01]. E-ISSN 2336-6478. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/870/Iurid_1_2010_18_winterova.pdf

HUDKOVÁ, Barbora. Fikce uznání nároku žalovaným: K nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 13/15. In *beck-online.cz* [online]. [cit. 2022-22-01]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterviewdocument.seam?documentId=nrptembg5pxa4s7gizv6mrul5zv6obtgq&groupIndex=1&rowIndex=0#>

JOCHMAN, David. Poučovací povinnost soudu o koncentraci řízení. In *epravo.cz* [online]. [cit. 2021-11-07] Dostupné z <https://www.epravo.cz/top/clanky/poucovací-povinnost-soudu-o-koncentraci-rizeni-rozsudek-nejvyšsiho-soudu-ze-dne-4-9-2013-sp-zn-31-cdo-46162010-93207.html>

KEJHOVÁ, Hana. Konference Budoucnost civilního procesu obohatila odbornou debatu. In *advokatnidenik.cz* [online]. [cit. 2022-06-02] Dostupné z <https://advokatnidenik.cz/2019/10/16/konference-budoucnost-civilniho-procesu-prispela-vymenou-zkusenosti-do-odborne-debaty/>

BENEŠOVÁ, Jana. Nad koncentrací řízení se smráká. In *pravni prostor.cz* [online]. [cit. 2022-06-02] Dostupné z <https://www.pravni-prostor.cz/nazory/glosa-jany-benesove/nad-koncentraci-rizeni-se-smraka>

POŘÍZEK, Jan. Koncentrace řízení vs. námitka započtení. In *epravo.cz* [online]. [cit. 2021-11-07]. Dostupné z <https://www.epravo.cz/top/clanky/koncentrace-rizeni-vs-namitka-zapocteni-108462.html>

BUREŠ, Jaroslav. Úprava koncentrace řízení v občanském soudním řádu účinná od 01. 07. 2009. In *Bulletin advokacie* [online]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/files/2678/BA_12_2009.pdf

MATZNER, Jiří. Směnečný platební rozkaz a směnečné řízení. In *pravni prostor.cz* [online]. 2018 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/smenecny-platebni-rozkaz-a-smenecne-rizeni>

MICHNA, Lukáš. Praktická poznámka k účinkům koncentrace řízení podle § 118b a § 118c OSŘ. In *beck-online.cz* [online]. [cit. 2022-15-04]. Dostupné z <https://www.beck-online.cz/bo/chapterviewdocument.seam?documentId=nrptembqgpxa4s7hfpxgxzugq3a&groupIndex=11&rowIndex=0#>

ŽENATÁ PECHÁČKOVÁ Natálie. Jak se můžete bránit, pokud jste středem nechtěné pozornosti médií. In *fbadvokati.cz* [online]. [cit. 2021-10-17]. Dostupné z: <https://www.fbadvokati.cz/cs/clanky/2886-jak-se-muzete-branit-pokud-jste-stredem-nechtene-pozornosti-medii>

SZALONNÁS, Ondřej. Za návrat soudcovské koncentrace. In *epravo.cz* [online]. 2016 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/za-navrat-soudcovske-koncentrace-101462.html>

COUFALÍK, Petr. Shodná tvrzení účastníků řízení. In *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. [cit. 2022-01-08]. Dostupné z <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5290>

LAVICKÝ, Petr a kol. Věcný záměr civilního řádu soudního (finální znění 2. verze). In *justice.cz* [online]. [cit. 2022-22-01] Dostupné z https://www.justice.cz/documents/12681/2549255/Věcný+záměr+CŘS_finální+verze+druhého+znění.pdf/07b8f62a-d63e-4106-baef-11c4c6d57926

ŘEPKA, Vladimír. Práce na novém civilním řádu soudním se posouvají do další fáze. In *justice.cz* [online]. [cit. 2022-22-01]. Dostupné z: <https://justice.cz/?clanek=prace-na-novem-civilnim-radu-soudnim-se-posouvaji-do-dalsi-fa-1>

Seznam použitých právních předpisů

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

zákon č. 292/2013 S., o zvláštních řízeních soudních

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

Seznam použité judikatury

usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 11. 1998, sp. zn. 20 Cdo 827/98
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 8. 2001, sp. zn. 20 Cdo 2608/99
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 09. 2002, sp. zn. 20 Cdo 1170/2001
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 03. 2003, sp. zn. 29 Odo 715/2002
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 07. 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 09. 2003, sp. zn. 32 Odo 616/2003
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 02. 2005, sp. zn. 26 Cdo 2901/2004
rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 31. 10. 2007, sp. zn. 2 As 46/2006
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 03. 2008, sp. zn. 29 Odo 100/2006
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 05. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2725/2007
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 05. 2008, sp. zn. 32 Cdo 1778/2008
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. 03. 2009, sp. zn. 33 Odo 1161/2006
nález Ústavního soudu České republiky ze dne 26. 03. 2009, sp. zn. III. ÚS 3300/07
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 05. 2009, sp. zn. 30 Cdo 2310/2007
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 05. 2009, sp. zn. 33 Cdo 5059/2007
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 02. 2010, sp. zn. 23 Cdo 2954/2009
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 07. 2010, sp. zn. 26 Cdo 2313/2009
usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 27. 10. 2010, sp. zn. III. ÚS 2848/10
usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 17. 02. 2011, sp. zn. III. ÚS 231/11
nález Ústavního soudu České republiky ze dne 07. 04. 2011, sp. zn. I. ÚS 2014/10
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. 29 Cdo 1829/2011
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 06. 2012, sp. zn. 31 Cdo 619/2011
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 08. 2012, sp. zn. 29 Cdo 1128/2011
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 11. 2012, sp. zn. 26 Cdo 2168/2011
rozsudek Krajského soudu v Praze rozsudku ze dne 13. 12. 2012, sp. zn. 27 Co 581/2012
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 03. 2013, sp. zn. 26 Cdo 3244/2012
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 06. 2013, sp. zn. 29 Cdo 604/2012
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 04. 09. 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 11. 2013, sp. zn. 32 Cdo 4255/2011
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 04. 2014, sp. zn. 21 Cdo 150/2013
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 06. 2014, sp. zn. 30 Cdo 122/2014

usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 22 Cdo 2149/2014
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 02. 2015, sp. zn. 22 Cdo 4888/2014
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 03. 08. 2015, sp. zn. 28 Cdo 606/2015
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 06. 10. 2015, sp. zn. 28 Cdo 1988/2015
náleží Ústavního soudu České republiky ze dne 08. 12. 2015, sp. zn. II. ÚS 385/15
usnesení Městského soudu v Praze ze dne 10. 02. 2016, sp. zn. 21 Cm 14/2014
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 06. 09. 2016, sp. zn. 23 Cdo 1097/2016
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 09. 2017, sp. zn. 23 Cdo 3486/2017
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 09. 2017, sp. zn. 22 Cdo 1309/2017
usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 21. 02. 2018, sp. zn. 26 Co 40/2018
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 03. 2018, sp. zn. 28 Cdo 46/2018
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 05. 2018, sp. zn. 22 Cdo 1232/2018
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 06. 2018, sp. zn. 22 Cdo 2222/2018
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 04. 2019, sp. zn. 29 Cdo 5273/2017
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 06. 2019, sp. zn. 23 Cdo 833/2019
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 08. 2019, sp. zn. 29 Cdo 4497/2016
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 09. 2019, sp. zn. 22 Cdo 1830/2019
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 11. 2019, sp. zn. 28 Cdo 3669/2019
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 09. 12. 2019, sp. zn. 22 Cdo 3595/2019
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 12. 2019, sp. zn. 32 Cdo 3113/2019
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 07. 01. 2020, sp. zn. 28 Cdo 3818/2019
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 01. 2020, sp. zn. 28 Cdo 3005/2019
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 03. 2020, sp. zn. 29 Cdo 4717/2018
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 06. 2020, sp. zn. 28 Cdo 1688/2020
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 06. 2020, sp. zn. 30 Cdo 891/2020
usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 09. 2020, sp. zn. 23 Cdo 2513/2020
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 10. 2020, sp. zn. 22 Cdo 2189/2019
rozsudek Okresního soudu v Ostravě ze dne 25. 05. 2021, sp. zn. 58 C 46/2021
rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 02. 06. 2021, sp. zn. 4 C 368/2019
rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 22. 06. 2021, sp. zn. 15 C 1/2021
usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 07. 09. 2021, sp. zn. II. ÚS 2133/21
rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 09. 2021, sp. zn. 29 ICdo 142/2019

Seznam ostatních zdrojů

Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 30/2000 Dz.*

Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k zákonu č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, č. 7/2009 Dz.*

Koncentrace řízení v civilním procesu

Abstrakt

Předmětem této rigorózní práce je pojednání o současné právní úpravě koncentrace řízení. Koncentrace řízení je projevem zásady koncentrace a jedním z institutů občanského práva procesního, které mají zamezit opožděnému tvrzení rozhodných skutečností a navrhování důkazů. Účelem, pro který byla koncentrace řízení do občanského řádu soudního zavedena, bylo soudní řízení zrychlit a učinit účelnějším.

Nejprve jsou představeny zásada koncentrace a zásada legálního pořádku a jejich místo mezi zásadami ovládajícími české občanské soudní řízení, následně je vymezen pojem koncentrace řízení a popsány důvody a očekávání, které k upravení tohoto procesního institutu vedly. Byť lze projevy koncentrační zásady nalézt v řadě procesních institutů, koncentraci řízení v užším smyslu podléhá dle stávající úpravy pouze tvrzení rozhodných skutečností a navrhování důkazů, vymezení předmětu koncentrace je předmětem podrobného výkladu.

Řízení může být koncentrováno třemi koncentračními okamžiky, a to skončením přípravného jednání, skončením prvního jednání a vyhlášením rozhodnutí. Jednotlivé koncentrační okamžiky jsou postupně popsány, stejně jako výjimky, které jimi nastolenou koncentraci prolamují.

Jádrem rigorózní práce je shrnutí judikatury a odborné literatury, na jehož základě jsou popsána pravidla, kterých by se soudy při nastolování koncentrace řízení měly řídit. Výklad cílí na poučovací povinnost soudu, možnost poskytnout dodatečnou lhůtu k doplnění skutkových tvrzení a důkazních návrhů, stejně jako na řešení řady praktických otázek. Samostatná část je věnována zvláštní úpravě koncentrace v řízeních vedených dle části páté občanského soudního řádu.

V neposlední řadě se rigorózní práce zaměřuje rovněž na hodnocení stávající právní úpravy a přibližuje četné návrhy na její úpravu, stejně jako věcný záměr nového civilního řádu a v něm obsažený návrh nové úpravy koncentrace řízení v civilním procesu.

Klíčová slova

Koncentrace řízení, zásada koncentrace, koncentrační okamžik

Concentration of proceedings in civil procedure

Abstract

The subject of this rigorous thesis is a current legislation on the concentration of proceedings. Concentration of proceedings is a manifestation of the principle of concentration and one of the institutes of civil procedural law, which are to prevent late factual statements and decisive evidence. The purpose for which the concentration of proceedings was introduced into the Code of Civil Procedure was to accelerate court proceedings and make them more efficient.

First, the principle of concentration and the principle of legal order are introduced, then the concept of concentration of proceedings is defined and the reasons and expectations that led to the regulation of this procedural institute are described. Although manifestations of the concentration principle can be found in a number of procedural institutes, only the assertion of decisive facts and proposing evidence is subject to the concentration of proceedings in the narrower sense.

The proceedings can be concentrated in three concentration moments, namely the end of the preparatory hearing, the end of the first hearing and the announcement of the decision. The core of this thesis is a summary of case law and professional literature, on the basis of which the rules that courts should follow when establishing the concentration of proceedings are described. The possibility to provide additional time to supplement factual statements and evidentiary proposals and number of practical issues are discussed as well. A separate part is devoted to the special regulation of concentration in proceedings conducted under the Part Five of the Code of Civil Procedure.

Finally, the rigorous thesis focuses on the evaluation of the existing legislation and presents numerous proposals for its potential amendments, as well as the preliminary draft of the potentially new civil procedural legislation and the proposed new regulation of the concentration of proceedings.

Key words

Concentration of proceedings, principle of concentration, concentration moment